

เป้าหมายของการใช้อำนาจ

ในบทนี้จะกล่าวถึงเป้าหมายของการใช้อำนาจของบุคคลและสรรพสิ่งต่าง ๆ ว่า เมื่อบุคคลและสรรพสิ่งมีอำนาจขึ้นมาแล้วเขาจะใช้อำนาจไปเพื่ออะไรกัน การศึกษาเรื่องการใช้อำนาจนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่นักคิดต่าง ๆ ล้วนให้ความสนใจมากตั้งแต่สมัยโบราณมาถึงปัจจุบัน เพราะการใช้อำนาจจะเกิดผลต่อสภาพต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงสังคม การรักษาสังคมหรือการทำลายสังคม เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อบุคคลและสรรพสิ่งต่าง ๆ มีอำนาจขึ้นมาแล้ว อำนาจก็จะถูกใช้ไปในกรณีต่าง ๆ อำนาจมีเป้าหมายที่แน่นอนว่าถูกใช้ไปเพื่ออะไร บางกรณีอำนาจถูกใช้ไปเพื่อบ้านเมืองและผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ แต่บางกรณีอำนาจถูกใช้ไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว เมื่อความต้องการเฉพาะคนโดยไม่ว่าคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่คนอื่นในสังคมก็ได้

ในบทนี้ก็เหมือนกับเค้าโครงการศึกษาบทอื่น ๆ คือ จะศึกษาทั้งมนุษย์, ยักษ์, สัตว์, ผี, พระรัศมี, พระอินทร์ เพราะทั้ง 6 ชนิดนี้มีบทบาทในเรื่องอำนาจที่มากและชัดเจนที่สุด เพื่อต้องการภาพที่แจ่มชัดของเป้าหมายการใช้อำนาจ การศึกษาจะแยกเป็นส่วน ๆ ว่ามนุษย์ใช้อำนาจเพื่ออะไร ยักษ์ใช้อำนาจเพื่ออะไร สัตว์จะใช้อำนาจเพื่ออะไร ฯลฯ และจะได้นำเป้าหมายการใช้อำนาจเหล่านี้มาวิเคราะห์ว่าแต่ละชนิดสะท้อนให้เห็นอะไรบ้าง และจะได้เปรียบเทียบเป้าหมายการใช้อำนาจของสิ่งต่าง ๆ ด้วยว่าเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร และเพราะอะไร นอกจากนั้นยังจะได้นำแนวความคิดตะวันตก เช่น Plato , Machiavelli มาเปรียบเทียบด้วย เพื่อจะให้เห็นแนวความคิดการใช้อำนาจที่ชัดเจนขึ้น

ตามความเชื่อของประชาชนที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสานนั้น ในจักรวาลมีภาพแบ่งออกเป็นรัฐต่าง ๆ มากมาย เช่น รัฐของมนุษย์, รัฐของสัตว์, รัฐของผี, รัฐของยักษ์, รัฐของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มนุษย์นั้นเป็นศูนย์กลางและการแสดงบทบาทในวรรณกรรมมากกว่าสรรพสิ่งอื่น ๆ ที่มีอำนาจในการปกครอง

มนุษย์ : เป้าหมายของการใช้อำนาจ

ในรูปแบบการปกครองแบบระบอบกษัตริย์นั้น ผู้ที่มีอำนาจสูงสุด คือ พระมหากษัตริย์และราชวงศ์ วรรณกรรมนิทานอีสานแทบทุกเรื่องกล่าวถึงบทบาทของกษัตริย์และราชวงศ์มากมาย แต่กล่าวถึงบทบาทของประชาชนน้อยมาก ดังนั้น จึงจะขอกกล่าวถึงบทบาทของกษัตริย์และราชวงศ์เป็นสำคัญ

ก. การใช้อำนาจเพื่อสนองต่อความต้องการของตน

การใช้อำนาจของผู้ปกครองนั้นขึ้นกับกรณีต่าง ๆ บางกรณีก็ใช้เพื่อสนองต่อความต้องการส่วนตัวเอง ซึ่งประชาชนก็ต้องยอมรับและขึ้นต่ออย่างไม่มีเงื่อนไข เช่น วรรณกรรมเรื่อง ขุนทึ่ง¹ กล่าวถึง ตอนที่ขุนทึ่งซึ่งเป็นผู้ปกครองรัฐ ๆ หนึ่ง ต้องการนำนางชะนีเข้ามาจากป่าสู่เมืองเพื่อเป็นมเหสีของตนนั้น เนื่องจากนางชะนี - กลัวสุนัข ดังนั้นจึงออกประกาศห้ามไม่ให้ประชาชนปล่อยสุนัขมาเดินผ่าน ความกล่าวว่

ใผผู้มีหมาให้	จับเสี้ยเชือกผูก
อย่า ไล่ให้มาผ่านข้าง	นางย่านบ่หอนเห็น นั้นแล้ว
ให้ป่าท่อง	เดินทั่วทั้งเมือง นั้นขอ
แม่นว่าในโงงคำ	ก็อย่า อำเอาไว้
ใผบ่ฟังคำเจ้า	ตัดหัวคอขาด
พระบาทตั้ง	คำหมิ่นเหยียงจริง ว่าเนอ ²

ศัพท์ : ใผผู้มี - ใครที่มี, ย่าน - กลัว, เดิน - บอก, ทั้ง - ทั้ง,
โงง - ท่องพระโองการ

¹วรรณกรรมนิทานอีสานที่นำมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาทุกเรื่อง เช่น สังข์ศิลป์ชัย, กาสะเกษ, ขุนทึ่ง, พญาคันคาก ใผอ้างแล้วในบทความของคุณสมบัติของอำนาจและปัจจัยที่ก่ออำนาจ สำหรับเนื้อความวรรณกรรมทุกเรื่อง ขอให้ดูในภาคผนวก

²พิบูล มลิวัดย์, ขุนทึ่ง, หน้า 201.

เนื้อความนี้หมายความว่า ก่อนที่ขุนทิงจะนำนางชะนีเข้าเมืองนั้น ขุนทิงได้ประกาศว่าถ้าประชาชนคนใดมีสุนัขก็ให้เอาเชือกผูกเอาไว้ อย่าให้มาเดินเล่นพ่วนข้างที่นางชะนีนั่งเข้าเมือง เพราะนางจะกลัวสุนัข คำประกาศนี้ประกาศไปทั่วเมือง และทุกสถานที่ ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามก็จะประหารชีวิตเสีย จากเนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การใช้อำนาจของผู้ปกครองนั้นบางครั้งก็เพื่อตนเองเท่านั้น ถ้าตนเองรักตนเองชอบและต้องการสิ่งใดแล้ว จะต้องเอาให้ได้ ต้องทำให้ได้ โดยไม่รับฟังความคิดเห็นจากใครทั้งสิ้น การใช้อำนาจนี้จะใช้เด็ดขาด ใครไม่เชื่อฟังจะถูกลงโทษอย่างรุนแรงทันที

วรรณกรรมเรื่อง จำปา 4 ตอน ก็ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้ปกครองว่า บางกรณีก็เพื่อตอบสนองความต้องการส่วนตัวของตน เช่น ตอนที่กล่าวถึงพญาจุนีซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ หลังจากครองราชย์มาช้านานก็มักอยากไปเที่ยวป่า จึงมีคำสั่งประกาศให้ประชาชนไปเป็นเพื่อนด้วย เนื้อความกล่าวว่า

บัดนี้ เทือกหัวเจ้าจอมเมืองมีอาชญ์
พระบาทเจ้าจักไป เชิดเนื้อ เดินค้นคว้าไทรว่าอัน
จึงให้พากัน หางปูนเป็องแวนฮีบ
อย่าได้ช้าเดี๋ยวนี้ ฮีบพะลันหันทอน
แต่นั้นชาวเมืองกว้างไคยินคำ เดินป่า
เขาก็โดยอาชญ์เจ้าคาหางบนาน
ก็จึงปูนแปงตั้ง โภชนัง หลายสิ่ง
แล้วจึงมาสู่ตมเวียงกว้างชู้คน
ฝูงหมุนายควาญข้าง ปูนเป็องคาคเคื่อง
ข้างและมาคาหางใส่อาน³

ศัพท์ : มีอาชญ์ = คำสั่ง, เชิดเนื้อ = ล่าเนื้อ, หางปูนเป็อง = จักของตระเตรียม
ฮีบ = รับ, ฮีบพะลัน = รับเร่ง, เดิน = บอก, โภชนัง = อาหาร

³พระอริยานุวัตร, จำปา 4 ตอน, หน้า 34.

เนื้อความนี้หมายความว่า ข้าราชการได้ประกาศแก่ประชาชนว่า พระมหากษัตริย์จะไปล่าเนื้อในป่าขอให้ประชาชนเตรียมสิ่งของไปด้วยโดยเร็ว เมื่อชาวเมืองได้ยิน เช่นนั้นก็รีบเตรียมตัวไปโดยเตรียมอาหารต่าง ๆ ไปด้วย และมารวมกันที่พระราชวัง ข้าราชการที่รับกิจชอบหาหนะต่างก็เตรียม เช่น ช้าง ม้า และอุปกรณ์ต่างๆ ในการไปล่าสัตว์

จากเนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นถึง การใช้อำนาจของผู้ปกครองว่าเพื่อตนเองอย่างแน่นอน เพราะว่าเมื่อตนเองต้องการทำอะไรก็ต้องทำให้ได้ และใช้อำนาจเป็นลักษณะคำสั่งให้ประชาชนต้องปฏิบัติตาม ต้องทำตามทั้งสิ้น ประชาชนก็ต้องทำตาม ไม่มีใครคัดค้านและไม่มีการแสดงความคิดเห็นอภิปรายกันแต่อย่างใด คือถ้าเป็นคำสั่งของผู้ปกครองแล้วตนจะต้องทำตามไม่ว่าจะชอบหรือไม่ก็ตาม เรื่อง ขุนทิ้ง ได้ชี้ให้เห็นลักษณะอำนาจเด็ดขาดของผู้ปกครอง คือ ถ้าตนเองต้องการเอานางชะนีเข้าเมืองเพื่อเป็นมเหสี ประชาชนจะต้องยอมรับด้วย จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่จะก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อความต้องการของผู้ปกครองไม่ได้ ถ้าประชาชนคนใดขัดขืนจะถูกลงโทษประหารชีวิตทันที หรือเรื่อง จำปา 4 ต้น ผู้ปกครองต้องการล่าสัตว์ในป่าก็เกณฑ์ประชาชนไปด้วยโดยไม่คำนึงถึงความติดใจใจของประชาชนเลยว่าเขาอยากไปหรือไม่, อย่างไร สอดคล้องกับผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือไม่ สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นเป้าหมายของการใช้อำนาจของผู้ปกครองอย่างหนึ่ง คือ ทำเพื่อตัวเอง, เพื่ออารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวโดยไม่สนใจความคิดใคร ๆ ทั้งนี้ ถ้าตนเองต้องการแล้วต้องเอาให้ได้, ทำให้ได้ ใครไม่ทำตาม ใครขัดขืนต้องถูกลงโทษอย่างเด็ดขาด

ข. การใช้อำนาจเพื่อปกป้องชีวิตของตนเอง

ชีวิตเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนหวงแหน ดังนั้น เมื่อชีวิตของตนกำลังตกอยู่ในอันตรายก็จะต้องมีการต่อสู้ป้องกันชีวิตของตนเอง วรรณกรรมเรื่อง จำปา 4 ต้น ได้กล่าวถึงการประหว่งเจ้าชายเพชรราชกับยักษ์ว่า

บาตรรวดูท้าวบายตะบองเปื่องป่าย

เวียนแวงล้อมขวาซ้ายชู่กาย

มีตายคว่ำสลัดลงสิ้นไขว่

ตกเกลือกถึงลงพื้นแผ่นดิน⁴

ศัพท์ : บาดรวณฺ = ท้าวเพชรราช, นาย = จับ, ถือ

เนื้อความนี้หมายความว่า ท้าวเพชรราชได้ถือกระบองตีพวกยักษ์ที่ล้อมตนอยู่ ล้มตายเป็นจำนวนมาก

เนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นถึง การใช้อำนาจของผู้ปกครองว่า เพื่อรักษาชีวิต ของตน เนื่องจากกำลังถูกผู้อื่นจะทำร้ายเอา ชีวิตของบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เพราะถ้าไม่มีชีวิตมนุษย์ก็จะเป็นมนุษย์ไม่ได้ การใช้อำนาจของผู้ปกครองอย่างหนึ่ง ก็คือการปกป้องชีวิตของตนเอง เมื่อถูกคุกคามจะทำอันตรายจากสิ่งอื่น การที่ผู้ปกครอง ออกจากเมืองเดินทางไปในถิ่นกันดารกลางแม่น้ำป่าเขา ต่อมาบางสิ่งบางอย่างจะทำ ร้ายเอา ผู้ปกครองก็จำเป็นต้องใช้อำนาจที่ตนมีอยู่ป้องกันชีวิตของตนเอง นี่เป็น ธรรมชาติของมนุษย์ที่จะต้องปกป้องชีวิตของตนเอง

ค. การใช้อำนาจเพื่อช่วยเหลือประชาชน

การใช้อำนาจของผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือประชาชนนั้นมีหลายลักษณะ เช่น การให้ทาน, การคุ้มครองประชาชน เป็นต้น

การให้ทานที่ผู้ปกครองให้แก่ประชาชนนั้น เป็นตัวอย่างรูปธรรมที่ชัดเจนว่าประ ชาชนได้รับผลประโยชน์และมีความต้องการสิ่งนั้น ประชาชนที่คอยอยากยากจนได้มีชีวิต โดยเลหะค้ำนเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ก็เพราะผู้ปกครองให้ทานนั่นเอง วรรณกรรมเรื่อง พญาคันคาก กล่าวถึงการให้ทานของพญาคันคากซึ่งเป็นผู้ปกครองว่า

ท้าวไข่มุขเยี่ยเงินพร้อมเยี่ยค่าทุกสิ่ง	เทหอกให้ทานแท้เเนกนอง
ทั้งเล่าไขเยี่ยแก้ว 7 ประการเยื้องยุ่ง	ทานเทคให้ผู้ง่แก้วเเนกนอง
แม้ว่าศรีเสลิวแก้วางงามกรุที่บักดี	นางก็เอาเสื่อผ้าเทให้ทอดทาน
.....	.....
หลังคุษาบ ๗ ข่าไหลหลังชนของหุนเเฮ	เขาก็ขับของทานหาบหามมีเสียง
แม้ว่าคนทุกข้ไขคว่าเทียวขอกินก็ดี	เขาก็มีเงินค่าโกฏีก้อพอล้าน ⁵

⁴ พระอริยานุวัตร, จำปา 4 ตอน, หน้า 393.

⁵ ผ่าน วงษ์อ้วน, พญาคันคาก, หน้า 27.

ศัพท์ : ไช = เปิด, เข็ย = ยุ่งกลาง, อเนกนอง = มาก, นางงามกฐีป =
 มเหสีของพญาคันคาก, หลิง = มองดู, ยาบ ๆ = ช้ำ ๆ, ชับ = รับ,
 ทุกข์ไช้ = ชากลำบาก

เนื้อความนี้หมายความว่า พญาคันคากและนางกฐีปซึ่งเป็นมเหสีได้เปิดยุง
 กลางสมบัตินำเอาแก้วแหวน เงิน ทอง ผ้า มาแจกเป็นการให้ทานแก่ประชาชน ประชา
 ชนได้มารับของทานอย่างมากมาย และมีฐานะดีขึ้นอย่างรวดเร็ว

เนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า เป้าหมายหนึ่งของการใช้อำนาจของผู้ปกครอง คือ
 การช่วยเหลือประชาชน รูปธรรมคือ การให้ทาน วรรณกรรมนิทานอีสานแทบทุกเรื่อง
 จะต้องปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ทานของผู้ปกครองแก่ประชาชนเสมอ การให้ทานมี
 จุดประสงค์ที่สำคัญคือ

1. เพื่อประโยชน์ของผู้ปกครองเอง
2. เพื่อช่วยเหลือประชาชน

ในด้านเพื่อประโยชน์ของผู้ปกครองนั้นก็โดยความเชื่อที่ว่า การให้ทานเป็นการทำบุญชนิด
 หนึ่ง ผู้ที่ให้ทานจะได้รับผลตอบแทนคือไปเกิดบนสวรรค์ในชาติหน้า หรือแม้ในชาตินี้
 ก็จะทำให้เกิดความสุขสบายในการใช้ชีวิตต่าง ๆ อย่างไม่รู้แก่ตาม การให้ทานก็
 ยังมีประโยชน์ต่อประชาชนมาก เพราะประชาชนอยากอยากจนมีมากมาย ประชา
 ชนที่มีชีวิตที่ดีขึ้นเพราะการให้ทาน จะเห็นได้ว่าถ้าไม่มีการให้ทานแล้วประชาชนจะทุกข์
 ชากลำบากตลอดไป แนวคิดเช่นนี้เป็นจุดกำเนิดอย่างหนึ่งของระบบอุปถัมภ์ คือ ผู้ปก
 ครองจะช่วยประชาชน ประชาชนก็จะพึ่งพิงผู้ปกครองตลอดไป รูปธรรมการให้ทาน
 ของผู้ปกครองแก่ประชาชนนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งถึงเป้าหมายการใช้อำนาจของผู้ปกครองว่า
 ไม่ได้คำนึงแต่เพื่อตนเองเท่านั้น แต่บางรูปธรรมก็เพื่อประชาชนเช่นกัน

การคุ้มครองประชาชน

หน้าที่ของผู้ปกครองอย่างหนึ่งก็คือการคุ้มครองประชาชน ดังนั้น ถ้าผู้ปกครอง
 เห็นว่าประชาชนของตนจะเดือดร้อนจากภัยพิบัติต่าง ๆ แล้ว ก็จะต้องหาทางแก้ไขอย่าง
 เข้มแข็ง เช่น วรรณกรรมเรื่อง จำปา 4 ตอน ได้กล่าวถึงตอนหนึ่งที่ว่า พระมหากษัตริย์คิด
 ว่าพระมเหสีของตนตลอดลูกเป็นสุนัข สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีจะเป็นต้นเหตุของความ
 เดือดร้อนมาสู่ประชาชน พระองค์จึงปรึกษาราชการต่าง ๆ ว่าจะลงโทษมเหสีอย่างไร

จะขับไล่ออกจากเมืองหรือเอาใส่แพลงไปตามน้ำ ถึงแม่พระองค์จะรักและห่วงแทน
แม่เหลืเพียงใดก็ต้องทำเช่นนี้ โดยความเชื่อที่ว่า เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของประ
ชาชนนั่นเอง ดังเนื้อความกล่าวว่

อันว่าคำกลองแควมเหลืเมียมึง เฮานี้
เฮา ยักยั้งเพียงเพียงเหลืลูกตาเห็นแล้ว
บัดนี้ นางประสูติลูกน้อยกลับ เกิดเป็นหมา
ย้อยว่านางเป็นหญิงกาลีส่วน ชีวายเมืองบ้าน
เฮาจักหันแพกว้างเอานางไหลลงทีลือ
ยู่ว่าจักขับส่งข้าหนีแท้จากเมืองนั้น⁶

ศัพท์ : เฮา = เรา, ยัก = รัก, ย้อยว่า = คิดว่า, ชีวาย = จะวอดวาย,
ยู่ = หรือว่า

เนื้อความนี้หมายความว่า พระมหากษัตริย์กล่าวกับขุนนางว่า นางคำกลอง
ซึ่งเป็นแม่เหลืนั้นตนเองรักเสมือนลูกตา แต่นางได้ให้กำเนิดบุตรเป็นสุนัข นี่จะทำให้บ้าน
เมืองวอดวาย ประชาชนเดือดร้อน ดังนั้น ควรจะขับไล่ออกจากเมืองหรือจะนำไปลง
แพดี

เนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงการใช้อำนาจของผู้ปกครองว่า เป็นการคำนึงถึง
ประโยชน์สุขของบ้านเมืองและประชาชนมาก แม้มแม่เหลืของคนที่ตนเองรักแต่ไหนก็
ยอมสละได้ หน้าที่ของผู้ปกครองอย่างหนึ่งก็คือ การที่จะต้องคุ้มครองประชาชนในรัฐ
ของคนที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ผู้ปกครองที่ดีแล้วจะต้องเป็นผู้ที่มีความ
สามารถทำหน้าที่ให้บรรลุได้อย่างดีจากการที่ผู้ปกครองมีหน้าที่เช่นนี้ ดังนั้น เป้าหมาย
อย่างหนึ่งของผู้ปกครองก็คือ การใช้อำนาจของตนเพื่อก่อให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและ
ทรัพย์สินของประชาชน รูปธรรมเรื่องนี้คือ ผู้ปกครองยอมสละแม่เหลืของคนเพราะ-
เชื่อว่าจะเป็นผู้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนในรัฐของตน จึงใช้อำนาจทำโทษ
แม่เหลืของคนเสีย จิตใจของผู้ปกครองเช่นนี้เป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่มาก เพราะมีทางเลือก
2 ทางเท่านั้นที่ตนจะต้องทำ คือ จะเลือกเอาอย่างไรระหว่างความสงบสุขของรัฐกับ--
แม่เหลืของคน ในที่สุดผู้ปกครองก็เลือกเอารัฐเป็นใหญ่ยอมสละแม่เหลือันเป็นที่รักของตน

⁶ พระอริยานุวัตร, จำปา 4 คับ, หน้า 85.

นี้สะท้อนถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ของผู้ปกครองอย่างสูงที่มีต่อประชาชน

ง. การใช้อำนาจเพื่อทำให้สังคมมีค่านิยมหลักธรรมะของพุทธศาสนา

ผู้ปกครองที่มีอำนาจมากนั้นจะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากรัฐอื่น ๆ และรัฐอื่นๆ ก็จะมาขึ้นต่ออำนาจของผู้ปกครองผู้นั้น หลังจากผู้ปกครองรัฐที่มีอำนาจแสดงอำนาจปราบปรามสรรพสิ่งต่าง ๆ จนเป็นที่เลื่องลือว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจแล้ว ผู้ปกครองนี้ก็จะใช้อำนาจสั่งสอนแก่ผู้ปกครองรัฐอื่น ๆ ให้ยึดมั่นในหลักธรรมะ ซึ่งก็คือทศพิธราชธรรมนั่นเอง

วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ได้กล่าวถึงคำสอนของสังข์ศิลป์ชัยต่อผู้ปกครองของรัฐอื่น ๆ ที่ยอมอยู่ใต้อำนาจของตนว่า

หังเขอกุมภัดทัฬหาว	หังหนุณาโค
ฝูงราชา	สู่เมืองพังพร้อม
กูจักสอนสู่เจ้า	ให้ตรงธรรมจำจื่อ เอาเนอ
ขาไค้ประมาทมาง	ธรรมพระเจ้า บ่ดี
ปาณาเว้น	ปาบังการบาป
ขาไค้เชิงเข่นฆ่า	เขานั้น บ่ดี
อหินนาเว้น	ถือเอาของท่าน
ของใหญ่น้อย	คะล่ำแท้ข้าเอา
กาเมเว้น	มิจจาจารเมียท่าน
ขาไค้สมเสบซ้อน	เมียท้าวท่านแพง
มุสาเว้น	ยังคำตัวลาย
ขาไค้มันแมบลิ	คำเลี้ยวลายพราง
ทานังนั้น	ทานไปอย่าขาด
ทำขุมมือ	บ้ำไปสืบไป
สีลังนั้น	รักษาศีลอย่าขาด
ศีลห้าคัง	ระวังไว้อย่าไล
จาคังนั้น	ยินดีแจกจ่าย
เสื่อผ้าพร้อม	ของใช้เครื่องกิน
อาชะวังนั้น	ให้มีใจอันชื้อ

ยาไคคิตโลบเลี้ยว	ลวงล่อหลอกใจ
มีหะวังนั้น	ให้มีใจอันอ่อน
อย่าโกรธกล้า	แข็งเข้ม บ่ตี
ตะบั้งนั้น	ให้รักษาศีลแปด
เผาปราบช้าย	หายเลียงเลื่อมสูญ
ขันตีให้	มีใจ <u>ค่อม</u>
<u>สมทอเว้าจิ้งเว้า</u>	คำ <u>เข้ม</u> อย่าจา
อวิโรธนังห้าม	ในมโนทุกสิ่ง
อย่ามีใจโกรธช้าย	คำ <u>เข้ม</u> คำ <u>ไผ</u>
ทั้งสิบนี้	ทศทิศราชธรรม
ไผผู้เป็นราชา	คอบครองเมืองบ้าน
มีธรรมนี้	ประจำใจใช้ช่วง
ก็จักหายเดือดร้อน	เมืองบ้านชุ่มเย็น ⁷

ศัพท์ : นาไค = นาค, สูเมือง = ทุกเมือง, จ่าจื่อ = จดจำ, ม้าง = ทำลาย, กล่า = ผิดประเพณี, สมเสบซ้อน = ร่วมเพศ, เป็นชู, มับแมบลิ = แอบ, ซ่อน, ตัวล่าย = โทก, คำเลี้ยว = หุกลลับกลอก, ชุ่มมือ = ทุกวัน, อย่าไล = อย่าละทิ้ง, อก่อม = อดทน, สมทอเว้า = เหมาะสมที่จะพูด, จิ้ง = จิ้ง, คำไผ = คำใคร

เนื้อความนี้หมายความว่า สังข์ศิลป์ชัยได้สั่งสอนยักษ์กุมภคันธ์ พญานาค และ กษัตริย์เมืองต่าง ๆ ในหลักการปฏิบัติว่า จะต้องยึดหลักธรรมะในการปกครอง คือ

ปาณา	คือ การห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต อย่าทำบาป อย่าฆ่าคนอื่น
อทินนา	คือ ละเว้นจากการลักขโมยสิ่งของ ๆ ผู้อื่น
กาเม	คือ อย่ามีชู้กับเมียของคนอื่น
มุสา	คือ อย่าพูดปด อย่าพูดเท็จกลลับกลอก

⁷ปรีชา พินทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 425-426.

ทานัง	คือ ให้ทำทานเป็นประจำ ให้ทำทุกวัน
ศีลัง	คือ ให้รักษาศีลอยู่เสมอ โดยเฉพาะศีล 5 ต้องเข้มงวดให้มาก
จาคัง	คือ จะต้องรู้จักบริจาคทรัพย์สินของแกผู้อื่น
อาชะวัง	คือ ให้มีจิตใจซื่อตรง อย่าพูดปลกกลับกลอก
มัททะวัง	คือ ให้มีจิตใจอ่อนโยน อย่าทงตน
ตะปัง	คือ ให้รักษาศีล 8 ในการทำลาชบาบที่เกิเกิดขึ้น
ขันตี	คือ ให้มีจิตใจที่อ่อนน้อมถ่อมตน อย่าพูดจาทงโอหัง
อวิโรธนัง	คือ อย่ามีจิตใจโกรธคนอื่น อย่าคำทอคนอื่น

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้คือ ทศพิธราชธรรม ผู้ปกครองทุกคนต้องจดจำให้ได้ในการปกครอง เมื่อมีธรรมะเช่นนี้บ้านเมืองก็จะสงบสุข

เนื้อความวรรณกรรมนี้ได้ชี้ให้เห็นธรรมะของผู้ปกครอง เพื่อความสงบสุขร่มเย็นของบ้านเมือง ซึ่งผู้ปกครองจะต้องปฏิบัติ และผู้ปกครองที่ยึดธรรมะจะสั่งสอนประชาชนของตนและรัฐอื่น ๆ

ตามความเชื่อจากวรรณกรรมนิทานอีสานนั้น ผู้ที่มีอำนาจมากนั้นไม่แน่ว่าจะมีผู้อื่นยอมรับในอำนาจมากตามไปด้วยเสมอ เพราะถ้ามีการใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ดี เช่น ชอบก่อความเดือดร้อนแก่คนอื่นก็มักจะเป็นที่เกลียดชังจากผู้อื่น การใช้อำนาจซึ่งเป็นที่ยอมรับกันนั้นคือ ใช้อำนาจให้สอดคล้องกับหลักธรรมของพุทธศาสนา แทนอนเมือเป็นมนุษย์ มนุษย์ย่อมมีกิเลส ความโลภ โกรธ หลง อยู่ด้วยกันทุกคน แต่ผู้ปกครองจะต้องแสดงให้ประชาชนของตนหรือรัฐอื่น เชื่อว่าตนเป็นผู้ที่มีธรรมะ จึงจะได้รับการยกย่องเชิดชูโดยทั่วไป ดังนั้น การสอนธรรมะของผู้ปกครองต่อประชาชนของตนและรัฐอื่น ๆ ที่มาสวามิภักดิ์นั้น จึงมีเป้าหมายอย่างหนึ่ง คือ เพื่อให้เกิดการยอมรับในตัวผู้ปกครองที่มีอำนาจมาก เมื่อประชาชนหรือรัฐอื่น ๆ เกิดความเชื่อมั่นว่าผู้ที่มีอำนาจนั้นมีธรรมะแล้ว ก็จะสนับสนุนผู้นั้นอย่างถึงที่สุด อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจตามขอบเขตของธรรมะนั้นส่วนหนึ่งก็ยังมีเป้าหมายเพื่อตัวผู้ปกครองนั่นเอง โดยเชื่อว่าถ้าตนเองทำตามธรรมะแล้วในชาตินี้ตนเองก็จะพบแต่ความสุขความเจริญ และชาติหน้าก็จะได้ไปเกิดในสวรรค์อันเป็นดินแดนแห่งความสงบสันติสุขและความสะดักสบายกว่าแดนอื่น นอกจากนั้นการใช้อำนาจเพื่อปกป้องรักษาธรรมะนั้น เป็นการกระทำเพื่อเชิดชูพระพุทธศาสนาในรัฐเป็นการสร้างวิถีชีวิตในสังคมให้ดำเนินไปตามครรลองแห่งพุทธศาสนาด้วย

จ. การใช้อำนาจทำลายผู้ที่ตนคิดว่าเป็นศัตรูของตน

เป้าหมายของอำนาจของผู้ปกครองอีกอย่างหนึ่งก็คือ การทำลายหรือทำผู้อื่นที่ตนคิดว่าเป็นศัตรู ลักษณะเช่นนี้ต่างจากการต่อสู้ป้องกันตนเอง คือ การต่อสู้เพื่อป้องกันตนเองนั้นหมายถึงมีผู้อื่นจะมาทำร้ายตน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องใช้อำนาจในการต่อสู้ป้องกันตนเอง แต่การทำลายผู้อื่นที่ตนคิดว่าเป็นศัตรูของตนนั้น บางครั้งผู้ที่ตนคิดว่าเป็นศัตรูของตนนั้นอาจจะไม่ใช่ศัตรูก็ได้ อาจเป็นการเข้าใจผิดกัน เช่น วรรณกรรมเรื่อง พระลัก-พระลาม ไท้กล่าวถึงพระลามยิงธนูไปถูกสังคีปตาย ทั้ง ๆ ที่สังคีปไม่ใช่ศัตรูของพระลามเลย แต่เป็นการเข้าใจผิดมากกว่า ดังเนื้อความกล่าวไว้ว่า

สน้อยแล้วพระจิงทวายขุ่นขึ้นยิ่งเป็นเกลียดฆ่า
แต่โน้นปืนยังขึ้นเวหาศของฆ่า ไปแล้ว
คืน ๆ ก้อง เสียงฟ้าผ่าเปลือง
ฝูงหมู่คนหลายล้นเต็มเมืองสังคีป
ก็ตกคะมะย้าน เลยกมไขว้ขึ้น⁸

ศัพท์ : จิง = จิง, ทวายขุ่น = ยิงธนู, คะมะย้าน = ตกใจ

เนื้อความนี้หมายถึง พระลามยิงธนูไปบนฟ้ามุ่งไปสู่เมืองสังคีป ถูกธนูเสียงดังสนั่นทำความตกใจแก่ประชาชนเมืองของสังคีปมาก

เนื้อความนี้ ได้ชี้ถึงการใช้อำนาจของผู้ปกครองที่ต้องการทำร้ายผู้อื่นที่ตนมองว่าเป็นศัตรูกับตน ชีวิตมนุษย์แต่ละคนก็ย่อมรักชีวิตของตนเองด้วยกันทั้งนั้น เมื่อมองว่าตนเองจะถูกทำร้ายเขาก็ย่อมจะต้องหาทางต่อสู้เพื่อป้องกันชีวิตของตนเอง เมื่อคนใดมองว่าอีกคนหนึ่งเป็นศัตรูของตน ดังนั้น เขาก็ย่อมจะหาทางแก้ไขปัญหานี้ นอกจากจะเพื่อป้องกันตนเองแล้ว อาจจะเป็นการขจัดขวากหนามของคนที่จะทำให้ตนก้าวไปสู่ความต้องการบางสิ่งบางอย่างได้ เมื่อมองว่าสันติวิธีแก้ไม่ได้ ดังนั้น ความรุนแรงก็ต้องใช้ออกไปเพื่อทำลายฝ่ายตรงข้าม เป้าหมายของผู้ปกครองที่ยกเป็นตัวอย่างนี้ คือ เขาจะใช้อำนาจที่เขามีไปทำอันตรายต่อบุคคลที่เขาคิดว่าเป็นศัตรู ปัญหาคือ ถ้าเป็นศัตรูจริงๆ แล้วจำเป็นต้องถึงกับฆ่ากันหรือไม่ มันอาจจะจำเป็นหรือไม่จำเป็นก็ได้ หรือบางที

⁸ พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ, พระลัก-พระลาม(รวมเกียรติ), หน้า 40.

คนที่คิดว่า เป็นศัตรูนั้นความจริงเขาอาจจะไม่ใช่ก็ได้ อาจเพราะเข้าใจผิดกันบ้างเท่านั้น นี่สะท้อนถึงลักษณะของมนุษย์ที่ยังมีโลก โกรธ หลงอยู่ มนุษย์ยังไม่สมบูรณ์ การทำบางอย่างก็อาจจะผิดพลาดได้ ผู้ปกครองที่มีธรรมะและมีอำนาจมากนั้นไม่มีใครงจะปฏิเสธความรุนแรงเลย ขึ้นกับสถานการณ์มากกว่าว่าเขาใช้อำนาจอย่างไรและเพื่ออะไร

จ. การใช้อำนาจเพื่อช่วยเหลือชีวิตศัตรูของคนที่คุณได้ทำลายไปแล้ว

ในการทำสงครามกันนั้นย่อมมีฝ่ายหนึ่งแพ้ฝ่ายหนึ่งชนะ โดยทั่วไปแม้การสงครามคู่ต่อสู้ทั้ง 2 ฝ่ายจะได้รับความเสียหาย แต่ฝ่ายแพ้ย่อมจะเสียหายมากกว่า ผู้ปกครองที่ทำกรรบ เช่น ปกป้องชีวิตตนเอง, ปกป้องการรุกรานจากรัฐอื่น ๆ มักจะแสดงความยินดีเมื่อคนที่คุณได้ทำลายคู่ต่อสู้ของคุณลงไป อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมนิทานอิสานจำนวนมากได้กล่าวถึงการใช้อำนาจเพื่อช่วยเหลือชีวิตศัตรูของคนที่คุณได้ทำลายไปแล้ว เช่น วรรณกรรมเรื่อง กาสะเกษ กล่าวถึงกาสะเกษเมื่อรบชนะชัยแล้วได้ช่วยชีวิตชัยและพรรคพวกว่า

ปิ่นลวงขึ้นเมื่อฟ้าฟื้นเพ็ญ

น้ำเค็มฝั่งฝนหลังระงมดิน

เป็นเสลาหลังย่ำดินล้น

โยธาเท้าฝนย่ำกลับเกิด

หดหล่อเลี้ยงคืนหอมพำมาน⁹

ศัพท์ : ลวงขึ้น = มุ่งไปที่, ฟื้นเพ็ญ = เสียงดังสนั่น, ฝน - กระจาย,

หลังย่ำ = น้ำฝนตกมารด, โยธา = กองทัพ, หด = รด,

คืนหอม = กลับมีชีวิตทุกคน

เนื้อความนี้หมายความว่า กาสะเกษได้ยิงธนูไปบนฟ้าทำให้ฝนตกแตกกระจายมารินรดกองทัพชัยที่ถูกกาสะเกษฆ่าตายให้กลับคืนมามีชีวิตดังเดิมอีก

เนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงการใช้อำนาจต่อสู้ว่าไม่เพียงแต่ทำลายเท่านั้น แต่หลาย ๆ ครั้งก็ใช้อำนาจเพื่อช่วยชีวิตศัตรูด้วย - พฤติกรรมเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า

⁹พระอริยานุวัตร, กาสะเกษ, หน้า 221.

ผู้ปกครองที่มีอำนาจนั้นอาจมองว่าทำไปก็ตายเปล่าไม่มีประโยชน์อันใด แต่ที่ต้องการฆ่า ก็เพราะป้องกันชีวิตของตนเอง และเป็นการแสดงอำนาจสั่งสอนศัตรูมากกว่า เมื่อตนเองได้ชัยชนะแล้วก็ชุบชีวิตขึ้นมาอีกก็ดีกว่า ซึ่งจะมีผลดี คือ เป็นการทำตามธรรมชาติของศาสนาเรื่องห้ามฆ่าสัตว์หรือห้ามเบียดเบียนผู้อื่น นอกจากนั้น ศัตรูที่ตนชุบชีวิตนั้นจะมาอ่อนน้อมเป็นผู้รับใช้ อยู่ที่อำนาจของตนต่อไปด้วยสำนึกในบุญคุณที่ตนเองถูกชุบชีวิตอีกครั้ง นอกจากนั้นยังจะทำให้ชื่อเสียงเกียรติคุณของตนแผ่กระจายไปไกล เป็นที่ยอมรับของรัฐอื่น ๆ ว่าเป็นผู้ที่มีทั้งอำนาจและคุณธรรมไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้น การใช้อำนาจของผู้ปกครองที่ชุบชีวิตผู้ที่ตนได้ฆ่าไปแล้วให้ฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาอีกนั้น นับเป็นผลดีเป็นอย่างยิ่งต่อทั้งผู้ปกครองผู้นั้นและผู้ที่ถูกฆ่าตายไปแล้ว ลักษณะการทำลายแล้วชุบชีวิตนี้ปรากฏมากในวรรณกรรมอีสาน นี่เป็นการสะท้อนถึงอิทธิพลของธรรมชาติของพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง เป็นเครื่องชี้ว่า ประชาชนคิดกันว่า ถ้าไม่จำเป็นก็จะไม่ใช่ความรุนแรงเพราะฆ่าไปก็ตายเปล่า ดังนั้น การอยู่ร่วมกันอย่างสันติจะดีกว่า และจะไม่เป็นขापด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป้าหมายของการใช้อำนาจของมนุษย์ที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสาน

เป้าหมายของการใช้อำนาจ	วรรณกรรมนิทานอีสาน									
	สังข์ศิลป์ชัย	กาสะเกษ	จำปา4ต้น	พญาคัมภีร์	พระลัก- พระลาม	ผาแดง- นางไอ่	ขุนทึ่ง	นางหม่อม	ขลุ-นางอ้ว	ท้าวกำกาคำ
เพื่อตอบสนองอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการส่วนตัว	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เพื่อปกป้องชีวิตของตน	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	-
เพื่อช่วยเหลือและคุ้มครองประชาชน	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-
เพื่อให้สังคมยึดมั่นในหลักธรรมะของพุทธศาสนา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เพื่อทำลายผู้ที่คิดว่าเป็นศัตรูกับตน	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	-
เพื่อช่วยเหลือขุดชีวิตศัตรูที่ตนได้ทำลายไปแล้วเพื่อสร้างบารมีและเกียรติยศชื่อเสียง	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-

กล่าวโดยสรุปแล้ว เป้าหมายของการใช้อำนาจของผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์ คือ

1. เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการส่วนตัว
2. เพื่อปกป้องชีวิตของตนเอง
3. เพื่อช่วยเหลือและคุ้มครองประชาชน
4. เพื่อให้สังคมมีค่านิยมในหลักธรรมะของพุทธศาสนา
5. เพื่อทำลายผู้ที่ตนคิดว่า เป็นศัตรูของตน
6. เพื่อช่วยเหลือชุมชนชีวิตศัตรูของตนที่ตนได้ทำลายไปแล้ว เพื่อสร้างบารมี และเกียรติยศชื่อเสียง

จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของการใช้อำนาจของผู้ปกครองนั้นเพื่อตนเอง และเพื่อส่วนรวม การทำเพื่อตนเองนั้นเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน เพราะทุกคนย่อมจะมีเรื่องส่วนตัวทั้งนั้น ถ้าทำเพื่อตนเองแต่ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นก็ยังไม่เป็นปัญหาอะไร แต่ที่สำคัญคือการทำเพื่อตนเองแล้วมักสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นด้วย นั่นคือมีความสุขบนความทุกข์ของผู้อื่นก็คงจะไม่ถูกต้อง ผู้ปกครองที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้นจะแสดงพฤติกรรมในเรื่องอำนาจเพื่อตนเอง คือ บางรูปธรรมก็เพื่อตนเอง โดยไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้ใคร แต่บางรูปธรรมก็ใช้อำนาจเพื่อตนเองพร้อม ๆ กับการ—สร้างความเดือดร้อนแก่คนอื่นก็มี เพราะการทำเพื่อตนเองบางครั้งเป็นความจำเป็นโดยธรรมชาติที่จะต้องก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น การปกป้องตนเอง เมื่อจะปกป้องตนเองบางครั้งก็จำเป็นต้องทำร้ายคนอื่น เพราะผู้อื่นจะทำร้ายตนเองก่อน เป็นต้น เป้าหมายของการใช้อำนาจของผู้ปกครองอีกลักษณะหนึ่งคือเพื่อส่วนรวม เช่น การช่วยเหลือผู้อื่น การคุ้มครองประชาชน, การเชิดชูหลักธรรมะของพุทธศาสนา ฯลฯ การใช้อำนาจเช่นนี้ทำให้สังคมส่วนใหญ่มองมีความสงบสุข เมื่อผู้ปกครองมีอำนาจขึ้นมากก็จะใช้อำนาจไปเพื่อจุดประสงค์บางอย่างเสมอ อาจเพื่อตนเองหรือเพื่อส่วนรวมก็ได้ การทำเพื่อตนเองบางครั้งก็ทำพร้อม ๆ กับการสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น สิ่งเหล่านี้คงขึ้นกับอคติของแต่ละบุคคล เพราะวามมนุษย์ทุกคนล้วนมีกิเลสด้วยกันทั้งนั้น เช่น โภคะ โภคะ หลงอำนาจก็จะถูกใช้ภายในเนื้อหาของสิ่งเหล่านี้ ส่วนบางอย่างที่ทำเพื่อส่วนรวมนั้นเป็นหน้าที่ที่สำคัญของผู้ปกครอง เพราะผู้ปกครองจะต้องมีหน้าที่ดูแลรักษาและช่วยเหลือประชาชนในรัฐของตน วรรณกรรมได้กล่าวถึงหน้าที่เช่นนี้ชัดเจน นี่เสมือนกับเป็นการสั่งสอนผู้ปกครองด้วยว่า ผู้ปกครองควรจะทำอะไรบ้างถ้าตนเองมีอำนาจปกครองขึ้นมา นอก

จากนั้นยังเป็นการสร้างตัวแบบของผู้ปกครองที่ดีด้วยว่าจะมีลักษณะเช่นไร เช่น ผู้ปกครองจะต้องเชิดชูพุทธศาสนา, ค้ำครองและช่วยเหลือประชาชน เป็นต้น การที่ผู้ปกครองทำเพื่อส่วนรวมเหล่านี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนแล้วยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครองด้วย ตามความเชื่อเรื่องบุญกรรม คือ ทำเพื่อช่วยเหลือคนอื่นจะได้ผลบุญเป็นสิ่งตอบแทน คือ จะมีความสุขความเจริญทั้งภพนี้และภพหน้า

วรรณกรรมนิทานอีสานนั้นเนื้อหาวรรณกรรมบางเรื่องก็กล่าวถึงการรบและการทำสงครามตลอดทั้งเรื่อง เช่น สังข์ศิลป์ชัย, กาศะเกษ, จำปา 4 ต้น, พญาคันคาก, พระลัก-พระลาม แต่วรรณกรรมบางชิ้นก็ไม่ได้กล่าวถึงการรบและการทำสงครามแต่อย่างใด เช่น นางหมหอม, ชูลู-นางอ้ว, ท้าวกำกาคำ ฯลฯ ทั้งนี้ เนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรมแต่ละเรื่องย่อมสะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจของผู้ปกครองทั้งสิ้น วรรณกรรมที่มีลักษณะการรบและสงครามมาก การใช้อำนาจก็มักจะเป็นการทำลาย, ฆ่าฟัน, บังคับชีวิต, ชุบชีวิต ฯลฯ ส่วนวรรณกรรมที่เป็นนิทานพื้นบ้านที่กล่าวเฉพาะเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ปกครองคือ การใช้อำนาจเพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการส่วนตน และการทำเพื่อธรรมะจะปรากฏในวรรณกรรมทุก ๆ เรื่อง เพราะวรรณกรรมนิทานอีสานนับได้ว่าเป็นวรรณกรรมทางศาสนา ดังนั้นจุดประสงค์หนึ่งในการแต่งวรรณกรรมก็คือ การสั่งสอนศาสนานั้นเอง และสำหรับการใช้อำนาจเพื่อสนองตอบความต้องการส่วนตัวนั้น นี่ก็เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ทุกคนจะต้องมีเรื่องส่วนตัวและการกระทำเพื่อส่วนตัวทั้งสิ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจกับเป้าหมายของการใช้อำนาจของมนุษย์

ในส่วนนี้จะวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจ จุดประสงค์ที่สำคัญคือ ต้องการพิจารณาว่าทั้ง 2 ส่วนนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร ความสำคัญของการพิจารณาในเรื่องนี้จะนำไปสู่การรับรู้ที่ว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจนั้น มีส่วนกำหนดเป้าหมายในการใช้อำนาจหรือไม่และอย่างไร ถ้าปัจจัยชนิดต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจก็แสดงว่ามีความสอดคล้องกันระหว่างปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจและเป้าหมายในการใช้อำนาจ ถ้าปัจจัยเหล่านี้ไม่มีส่วนกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจก็แสดงว่าไม่มีความสอดคล้องกันระหว่างปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ และเป้าหมายของการใช้อำนาจ

การพิจารณาความสัมพันธ์เช่นนี้จะทำให้เราสามารถเข้าใจได้ว่า ผู้ที่ใช้อำนาจนั้นเขาใช้อำนาจตามกรอบที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร กรอบที่วางนี้คือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ หรือว่าเขาใช้อำนาจโดยเสรีไม่ต้องคำนึงถึงกรอบทางความคิดและการกระทำอื่น ๆ เลย

ในบทก่อนได้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์เกิดอำนาจขึ้นมา 9 อย่าง คือ

1. แหล่งกำเนิดจากสวรรค์
2. สถานะตำแหน่งสูงในรัฐ
3. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ
4. กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง
5. พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ
6. การยึดมั่นในธรรมะของพุทธศาสนา
7. ของวิเศษประจำตัว
8. รูปร่างหน้าตาที่สวยงาม
9. ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ

และในบทนี้ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการใช้อำนาจของผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์ คือ

1. เพื่อสนองตอบอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการของตน
2. เพื่อปกป้องชีวิตของตนเอง

3. เพื่อช่วยเหลือและคุ้มครองประชาชน
4. เพื่อให้สังคมเชื่อมั่นในหลักธรรมะของพุทธศาสนา
5. เพื่อทำลายผู้ที่ตนคิดว่าเป็นศัตรูของตน
6. เพื่อช่วยเหลือชุบชีวิตศัตรูของตนที่ได้ทำลายไปแล้วเพื่อสร้างบารมี และเกียรติยศชื่อเสียง

การพิจารณาเรื่องนี้จะพิจารณาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ เป็นเรื่อง ๆ ไป ว่าสัมพันธ์กับเป้าหมายของการใช้อำนาจอย่างไร และจะได้นำผลมาวิเคราะห์สรุปหาเหตุผลอีกครั้งในเรื่องเป้าหมายการใช้อำนาจของผู้มีอำนาจ

ก. แหล่งกำเนิดจากสวรรค์กับเป้าหมายการใช้อำนาจ

แหล่งกำเนิดจากสวรรค์ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดอำนาจขึ้นมา บัณฑิตผู้มีทั้งส่วนที่กำหนดการใช้อำนาจ และไม่มีส่วนกำหนดการใช้อำนาจของผู้ปกครอง คือมีทั้งความสอดคล้องและไม่สอดคล้องกันระหว่างปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจกับเป้าหมายการใช้อำนาจ

ตามความเชื่อในวรรณกรรมนิทานอีสานนั้น สวรรค์เป็นดินแดนแห่งความสันติสุข สุกสันดาน ไม่มีความทุกข์โศกใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นดินแดนอุดมคติที่สัตว์โลกทุกฝ่ายต้องการไปเกิดและไปอยู่ในที่นั้น และเป็นดินแดนที่อยู่ของผู้ที่มีอำนาจและผู้สร้างความคิดในชาติก่อน ๆ ที่จะมาอยู่บนสวรรค์ สวรรค์จึงเป็นตัวแทนของความดีทั้งหมด ความดีที่วันที่สำคัญ คือ การมีธรรมะนั้นเอง

ดังนั้น ผู้ที่มาจากสวรรค์แล้วจะต้องสร้างความคิดเท่านั้น นี่เป็นแนวคิดเป็นกรอบที่สำคัญของผู้มีอำนาจที่มาจากสวรรค์ ในสภาพที่เป็นจริงแล้วผู้มีอำนาจ เช่นนี้ก็ได้ใช้อำนาจสอดคล้องกับแนวความคิดของสวรรค์ คือ สร้างความดีมากมาย เช่นผู้ปฏิบัติตามธรรมะ, ช่วยเหลือผู้อื่น, คุ้มครองประชาชน, ทำบุญทำทาน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจบางอย่างก็ไม่เป็นไปตามแนวนี้ เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนมีกิเลส มีความโลภ ความโกรธ ความหลงอยู่ ดังนั้น การใช้อำนาจจึงมีหลายกรณีที่ขัดกับกรอบของสวรรค์ เช่น ทำร้ายผู้อื่น, ทำตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ทำในสิ่งที่ขัดกับศาสนา เป็นต้น

ดังนั้น ในสภาพความเป็นจริงแล้ว ผู้มีอำนาจจะใช้อำนาจทั้งตามกรอบที่กำหนด

และการวินิจฉัยอิสระของตนเองว่าจะใช้อำนาจไปอย่างไรด้วย

ข. สถานะตำแหน่งสูงในรัฐกับเป้าหมายการใช้อำนาจ

สถานะและตำแหน่งสูงในรัฐ คือ การเป็นผู้ปกครองนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา ปัจจัยแห่งอำนาจเช่นนี้มีส่วนที่กำหนดการใช้อำนาจของผู้ปกครองคือ มีความสอดคล้องกันระหว่างปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจ แต่บางส่วนก็ไม่สอดคล้องกัน คือ ความเชื่อในสถานะของผู้ปกครองหรือพระมหากษัตริย์นั้นจะมีกรอบที่ต้องทำและกรอบตัวนี้เป็นเสมือนแนวทางว่า พระมหากษัตริย์ควรจะใช้อำนาจเพื่อเป้าหมายอะไร ถ้าพระมหากษัตริย์ใช้อำนาจสอดคล้องตามกรอบการใช้อำนาจ การใช้ใช้อำนาจบางอย่างก็สอดคล้องกับกรอบนั้น เช่น ใช้อำนาจเพื่อช่วยเหลือและคุ้มครองประชาชน การพยายามทำให้สังคมมีค่านิยมในธรรมะเพื่อความสงบสุขของรัฐ แต่บ่อยครั้งที่พระมหากษัตริย์ไม่ได้ทำสอดคล้องกับกรอบนั้น เช่น การทำร้ายผู้อื่น การทำตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น นี่แสดงว่า ผู้ปกครองมีอิสระที่จะเลือกใช้อำนาจ ดังนั้น การใช้อำนาจของผู้ปกครองก็สามารถทำนอกกรอบได้ อย่างไรก็ตามถึงจะทำในกรอบหรือนอกกรอบของการเป็นผู้ปกครองประชาชนก็ยอมรับอำนาจผู้ปกครองเสมอ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ แสดงว่าปัจจัยของการเกิดอำนาจจึงมีความเกี่ยวข้องกับสอดคล้องกับเป้าหมายของการใช้อำนาจในแง่เป็นตัวกำหนดกรอบที่ควรจะเป็นเท่านั้น ส่วนความเป็นจริงนั้นยังขึ้นกับบุคคลที่ใช้อำนาจว่าเขาจะใช้อำนาจไปอย่างไร ทั้งหมดนี้แสดงว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจไม่เกี่ยวข้องทั้งหมดในความเป็นจริงเกี่ยวเฉพาะควรเป็นเท่านั้น นี่แสดงว่า แนวคิดอำนาจได้มีการกำหนดว่าที่จะใช้อย่างไร ซึ่งเป็นเพียงแต่กำหนดเป็นกรอบ ดังนั้น คนที่ใช้อำนาจจึงยังมีเสรีภาพที่จะใช้อำนาจ ดังนั้น การใช้อำนาจส่วนหนึ่งจึงขึ้นกับบุคคลด้วย

ค. การยึดมั่นในธรรมะกับเป้าหมายการใช้อำนาจ

การยึดมั่นในธรรมะก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา ผู้ที่ใช้อำนาจจะใช้อำนาจเพื่อ—ธรรมะหรือไม่ นี่เป็นปัญหาที่สำคัญที่จะต้องค้นคว้าศึกษาว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจมีส่วนกำหนดการใช้อำนาจหรือไม่ เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาธรรมกรรมแล้วจะพบว่า

ปัจจัยเกี่ยวกับการยึดมั่นในธรรมะนั้นมีทั้งที่กำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจและ

ไม่มีส่วนกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจ คือ มีทั้งที่เป็นความสอดคล้องกันระหว่าง การยึดมั่นในธรรมะ และไม่สอดคล้องกันกับการใช้อำนาจ เช่น ประเด็นที่สอดคล้องกันมี ผู้ที่ยึดมั่นในธรรมะจะใช้อำนาจที่เกิดขึ้นเพื่อการก่อให้เกิดสังคมยึดมั่นในธรรมะ ดัง ที่ผู้ปกครองพยายามปฏิบัติตนเองให้อยู่ในหลักธรรมะ เช่น ทำบุญทำทาน และการที่พยายามสั่งสอนศีลธรรม เช่น ศีล 5, ศีล 8 แก่ผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้น การที่ผู้ปกครองพยายามช่วยเหลือประชาชน คุณครองประชาชนของตน ก็เป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมะ หรือแม้แต่การที่ผู้ปกครองซบเซาชีวิตศัตรูที่ตนได้ทำลายไปแล้วนั้น นอกจากจะเป็นการสร้างบารมีและเกียรติยศชื่อเสียงแก่ตนเองแล้ว ยังเป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมะด้วย เพราะหลักธรรมะไม่นิยมการรบราฆ่าฟันกัน เมื่อทำลายไปแล้วซบเซาชีวิตขึ้นมาอีกครั้งจะได้รับการยกย่องในทางศาสนามากกว่า เป็นผู้มีใจบุญใจกุศล ไม่มีจิตใจที่จะฆ่าฟันผู้ใดทั้งสิ้น

สำหรับประเด็นที่สอดคล้องระหว่างปัจจัยก่อให้เกิดอำนาจกับเป้าหมายของการใช้อำนาจ คือ ผู้ที่มีธรรมะบางกรณีก็ไม่ได้ใช้อำนาจเพื่อธรรมะเสมอไป เช่น การใช้อำนาจเพื่อสนองตอบความต้องการของตน หรือเพื่อทำลายผู้อื่นที่คิดว่าเป็นศัตรูกับตน ทั้งที่เป็นศัตรูจริงหรือเข้าใจผิดกันก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้อำนาจฆ่าฟันผู้อื่นนี้ผิดหลักศาสนา แต่ผู้ที่มีอำนาจก็ใช้ไปโดยไม่คำนึงถึงศาสนาเลย

สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจมีทั้งเป็นตัวกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจ และไม่ได้กำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจเป็นกรอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่กำหนดเป้าหมายการใช้อำนาจ แต่ผู้ที่มีอำนาจก็มีเสรีภาพที่จะตัดสินใจในการใช้อำนาจของตนด้วยว่า คนจะใช้อำนาจเพื่ออะไร

ง. พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐกับเป้าหมายของการใช้อำนาจ

พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ ผู้ที่มีอำนาจจะใช้ปัจจัยตัวนี้เพื่อการสร้างพรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐหรือไม่ ตามเนื้อหาพรรคพวกกล่าวถึงประเด็นนี้ว่า ปัจจัยตัวนี้มีทั้งส่วนที่สอดคล้องกับการใช้อำนาจ คือ ผู้มีอำนาจจะใช้ปัจจัยตัวนี้ไปแสวงหาพรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐด้วย เช่น การใช้อำนาจของตนซบเซาชีวิตศัตรูที่ตนได้ทำลายไปแล้ว นอกจากเพื่อสร้างบารมี เกียรติยศ ชื่อเสียง และเพื่อศาสนาแล้ว ยังเป็นการสร้างพรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐด้วย เพราะ

ศัตรูที่คนใดทำลายไปแล้วนั้น เมื่อฟื้นคืนชีพขึ้นมา ก็จะสำนึกในบุญคุณของผู้ที่มีอำนาจนั้นว่า ตนตายไปแล้วแต่เขายังมาช่วยเหลือตนให้ฟื้นกลับคืนชีวิตขึ้นมาอีก จึงยอมรับในผู้มีอำนาจผู้นั้นและยอมเป็นพรรคพวกเป็นพันธมิตร และเป็นผู้ที่จะรับใช้ผู้มีอำนาจผู้นั้นด้วย

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีอำนาจก็มีเสรีภาพของตนที่จะใช้อำนาจด้วย คือ ไม่ได้ใช้อำนาจเฉพาะตนตามที่จะสอดคล้องกับเป้าหมายการใช้อำนาจเท่านั้น ผู้มีอำนาจจะใช้อำนาจไปในกรณีต่าง ๆ เช่น เพื่อสนองตอบความต้องการของตน เพื่อปกป้องชีวิตตน เพื่อช่วยเหลือคุ้มครองประชาชน เพื่อธรรมะ เป็นต้น

ทั้งหมดนี้สะท้อนว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจมีส่วนกำหนดเป้าหมายการใช้อำนาจส่วนหนึ่ง และมีความสอดคล้องกันกับเป้าหมายการใช้อำนาจ แต่อีกส่วนหนึ่งก็ไม่สอดคล้องกัน คือ ไม่ได้มีส่วนกำหนดอะไรเลย ผู้มีอำนาจสามารถใช้อำนาจไปในกรณีต่าง ๆ ที่ตนต้องการได้

จ. ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐกับเป้าหมายการใช้อำนาจ

ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา ปัจจัยตัวนี้มีทั้งส่วนที่กำหนดเป้าหมายการใช้อำนาจและไม่มีส่วนกำหนดเป้าหมายการใช้อำนาจ คือ

ในส่วนที่เป็นความสอดคล้องกัน เช่น การที่ผู้มีอำนาจใช้อำนาจไปเพื่อการช่วยเหลือและคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชนในรัฐ สิ่งเหล่านี้แสดงออกว่าถ้าสังคมมีความสงบสุข ประชาชนก็มีชีวิตที่ดีขึ้น การค้าขายในรัฐก็คึกคัก เพราะไม่มีอันตรายใด ๆ จะมาขัดขวาง การใช้อำนาจเพื่อให้สังคมมีค้ำในธรรมะก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมมีความเจริญรุ่งเรือง เพราะถ้าประชาชนมีค้ำในธรรมะสังคมก็สงบสุข รุ่งเรือง ศาสนาเจริญก้าวหน้า

ในส่วนที่เป็นการไม่สอดคล้องกันระหว่างปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจกับเป้าหมายของการใช้อำนาจ เช่น การใช้อำนาจของผู้ปกครองบางอย่างไม่ได้เกี่ยวข้องกับการสร้างความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของรัฐเลย เช่น การใช้อำนาจเพื่อตนเอง คือ ทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ, การปกป้อง ตนเอง, การทำลายผู้อื่น เป็นต้น

ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจมีทั้งเป็นตัวกำหนดเป้าหมายการใช้อำนาจและไม่ได้มีส่วนกำหนดการใช้อำนาจ ผู้มีอำนาจมีเสรีภาพที่จะใช้อำนาจไปใน-

หลาย ๆ กรณีที่ตนต้องการ

ฉ. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ของวิเศษประจำตัวกับเป้าหมายการใช้อำนาจ

ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ และการมีของวิเศษประจำตัวล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา นี่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทาง--ด้านไสยศาสตร์ คือ เชื่อในเรื่องอำนาจลึกลับ ปัจจัยทั้ง 2 สิ่งนี้ไม่มีส่วนในการกำหนดเป้าหมายในการใช้อำนาจไปอย่างเสรี แล้วแต่ว่าจะมีความต้องการอะไร ปัจจัยทั้ง 2 ตัวนี้เป็นปัจจัยทั่วไปที่ผู้มีอำนาจ จะต้องมี และจะใช้ปัจจัยตัวนี้ไปแสดงอำนาจในกรณีต่าง ๆ การแสดงออกของอำนาจก็มักจะมีลักษณะอิทธิฤทธิ์หรือภินิหารยัต่าง ๆ

ดังนั้น ปัจจัยตัวนี้จึงสะท้อนถึงเป้าหมายของการใช้อำนาจ คือ ผู้มีอำนาจมีเสรีภาพเต็มที่ที่จะทำอะไรก็ได้ตามที่ตนต้องการ

ช. รูปร่างหน้าตาที่สวยงามกับเป้าหมายการใช้อำนาจ

รูปร่างหน้าตาที่สวยงาม เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจอย่างหนึ่งตามความเชื่อของชาวอีสาน สิ่งที่สวยงามล้วนเป็นตัวแทนของความดีแทบทั้งสิ้น เช่น สวรรค์ ซึ่งเป็นดินแดนในอุคมคติที่สัตว์โลกต้องการไปอยู่ในที่นั้น ก็ล้วนแต่เต็มไปด้วยความสวยงามทั้งสิ้น เช่น ผู้ที่อยู่บนสวรรค์ก็เป็นผู้ที่มีรูปร่างสวยงาม เช่น เทวดา นางฟ้า มีปราสาทราชวังที่งดงาม ทุกสิ่งทุกอย่างสวยงามทั้งสิ้น ผู้ปกครองที่มีอำนาจก็ล้วนแต่เป็นผู้สวยงามทั้งสิ้น

ความสวยงามจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความดีและการเป็นฝ่ายธรรมะ แต่ในสังคมที่เป็นจริงของการใช้อำนาจแล้วจะเห็นว่า ผู้ที่มีรูปร่างที่สวยงามมีทั้งการสร้างความคิดและธรรมะตามกรอบที่เชื่อกัน แต่บางอย่างก็ตรงกันข้ามกับความดีและธรรมะ เช่น การฆ่าฟัน การทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความต้องการของตนเอง

นี่สะท้อนให้เห็นเหมือนกับเรื่องอื่น ๆ ส่วนใหญ่ที่ว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจมีทั้งด้านที่กำหนดการใช้อำนาจและไม่ได้กำหนดการใช้อำนาจ กรอบที่วางไว้มีลักษณะควรจะเป็นเท่านั้น แต่ความเป็นจริงแล้วผู้มีอำนาจยังมีเสรีที่จะใช้อำนาจต่าง ๆ ตามที่ตนต้องการ

ข. กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็งกับเป้าหมายการใช้อำนาจ

กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดอำนาจ การมีกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง เป็นสัญลักษณ์ของการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา เรื่องนี้ก็คล้ายกับการวิเคราะห์ปัจจัยตัวอื่น คือ มีทั้งส่วนที่กำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจ เช่น การใช้ความรุนแรงเข้าแก้ปัญหา แต่การใช้อำนาจบางอย่างก็ไม่ต้องการความรุนแรงเข้าแก้ปัญหา และการใช้ความรุนแรงบางครั้งก็เพื่อการดำรงธรรมเอาไว้ เช่น การช่วยเหลือประชาชน บางกรณีก็ตรงข้ามกับธรรมะ เช่น ข่าหินเพื่อสนองความต้องการของตนเอง

กล่าวโดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจทุกชนิด กับเป้าหมายการใช้อำนาจแล้วจะเห็นได้ว่า ปัจจัยแทบทุกอย่างที่ทำให้เกิดอำนาจขึ้นมานั้นล้วนมีทั้งเป็นกรอบกำหนดเป้าหมายการใช้อำนาจ และไม่ได้มีส่วนกำหนดเป้าหมายการใช้อำนาจ

ในส่วนที่เป็นกรอบกำหนดเป้าหมายการใช้อำนาจ คือ แต่ละปัจจัยล้วนสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อตามลักษณะของปัจจัยนั้น ๆ เช่น เมื่อมีปัจจัยด้านแหล่งกำเนิดจากสวรรค์ การมีธรรมะ การมีรูปร่างที่สวยงาม การมีสถานะตำแหน่งสูงในรัฐ ฯลฯ ก็ย่อมจะต้องทำแต่ความดี เช่น สั่งสอนศาสนา ช่วยเหลือผู้อื่น ทำเพื่อส่วนรวม พิทักษ์ความยุติธรรม เป็นต้น และในสภาพความเป็นจริงของการใช้อำนาจก็จะเห็นว่า กรอบเช่นนี้กำหนดเป้าหมายอำนาจอยู่ส่วนหนึ่ง คือ ผู้ที่มีอำนาจจะใช้อำนาจตามกรอบที่กำหนดไว้

อย่างไรก็ตาม กรอบเช่นนี้ไม่ได้กำหนดเป้าหมายการใช้อำนาจเสมอไปทุกกรณี บางกรณีผู้มีอำนาจก็ใช้อำนาจตรงข้ามกับกรอบเช่นนี้ เช่น การข่าหิน การทำร้ายผู้อื่น การทำเพื่อสนองตอบความต้องการของตนเอง เป็นต้น

นี่สะท้อนให้เห็นว่า ผู้มีอำนาจยังมีเสรีภาพที่จะใช้อำนาจต่าง ๆ ตามที่ตนต้องการอยู่ไม่ได้ขึ้นกับกรอบต่าง ๆ เสมอไปทุกกรณี

ดังนั้น การใช้อำนาจของผู้มีอำนาจจึงขึ้นอยู่กับ 2 อย่างที่สำคัญคือ กรอบที่กำหนดเป้าหมายการใช้อำนาจ ซึ่งสะท้อนออกมาในเรื่องปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจและส่วนหนึ่งขึ้นกับความคิดอิสระของตนว่าจะใช้อำนาจเพื่ออะไรกัน

เปรียบเทียบแนวความคิดเกี่ยวกับเป้าหมายของการ
ใช้อำนาจ ระหว่าง เปเลโต, แมคเคียร์วอลล์ และ

อีสาน

เพื่อที่จะให้เข้าใจแนวความคิดของอีสานสมบูรณ์ขึ้น และจะทำให้เรามีความรับรู้ที่หลากหลายในทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ที่กล่าวถึงอำนาจ จึงได้นำความคิดเหล่านี้มาเปรียบเทียบกับนักคิดตะวันตก 2 ท่าน คือ Plato และ Machiavelli เพื่อที่นอกจากเราจะจะได้เข้าใจแนวคิดทางตะวันออกแล้ว ก็ยังจะได้เข้าใจแนวคิดตะวันตกด้วย

การที่เลือกนักคิด 2 ท่าน ของตะวันตกมาเปรียบเทียบนี้ เพราะมองเห็นความสำคัญและยิ่งใหญ่ของนักคิด 2 ท่านนี้

การที่เลือก Plato เพราะว่ามีแนวความคิดของ Plato ได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นปรัชญาการเมืองที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และเป็นตัวแทนความคิดการเมืองสมัยโบราณของตะวันตก แนวความคิดและปรัชญาของเขาได้รับการใส่ใจนำมาอภิปรายและวิเคราะห์โดยนักปรัชญาการเมืองสมัยต่อมาเสมอ ความคิดอันกว้างและไกลของเขานั้น ทำให้นักปรัชญาคนหนึ่ง คือ อัลเฟร็ด ไวท์ เฮด กล่าวว่า "ปรัชญาตะวันตกทั้งหมดเป็น—เพียงคำอธิบายเพิ่มเติมปรัชญาของ Plato เท่านั้น"¹⁰ ในบทนี้จะกล่าวเฉพาะประเด็นทางการเมืองของ Plato เท่านั้น ที่สำคัญจะเน้นที่แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ

Plato เกิดเมื่อ 427 B.C. ในครอบครัวของชนชั้นสูงของนครเอเธนส์ ในระยะที่สงครามเพโลโพนเนเซียน (Peloponnesian War) ระหว่างเอเธนส์กับสปาร์ตา ต่อมาได้เป็นศิษย์ของโสเครตีส นักปรัชญาเรื่องชื่อของนครเอเธนส์สมัยนั้น ภายหลังที่โสเครตีสได้ถูกบังคับให้ดื่มยาพิษฆ่าตัวตาย Plato ได้ใช้ชีวิตท่องเที่ยวไปในดินแดนต่าง ๆ แดบอิตาลี, อียิปต์, และบางส่วนของแอฟริกา ในช่วงชีวิตตอนนี้ท่านได้ประสบโชคร้ายที่เมืองซีราคิวส์ (Syracuse) เมื่อเขาสร้างความชื่นเคืองให้กับพระเจ้าไดโอนิเซียสที่ 1 (Dionysius I) ด้วยการก้าวก่ายแนะนำพระองค์ในเรื่องการปกครองจนถูกลงโทษให้เป็นทาส แต่ภายหลังบรรดามิตรสหายช่วยไว้ Plato

¹⁰ สุ่ม นवलสกุล, ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง, หน้า 33.

กลับมานครเอเธนส์ในปี 387 B.C. และได้ก่อตั้งสำนักอเคเดมี (Academy) ซึ่งถือว่าเป็นวิทยาลัยแห่งแรกของโลกขึ้น ที่สำนักแห่งนี้ Plato ได้ให้การศึกษาในเรื่องของวิทยาศาสตร์และปรัชญาแก่บรรดาลูกศิษย์ที่สมัครเข้าเรียนและรับการอบรมในสำนัก Academy ของท่าน สำนักนี้มีชีวิตยืนยาวกว่า 900 ปี และถูกปิดลงโดย Justinian ในค.ศ.529 สำนักศึกษาแห่งนี้เป็นที่ผลิตบรรการรัฐบุรุษทั้งหลาย และมีอิทธิพลต่อระบบการเมืองของเอเธนส์และนครรัฐอื่น ๆ มาก Plato ถึงแก่กรรมเมื่อปี 347 B.C.

ผลงานของ Plato มีมากมาย เป็นไปในรูปของบทสนทนาโต้ตอบ (Dialogues) ที่สำคัญและได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกของเขาในเรื่องที่เกี่ยวกับการเมืองมี 3 เรื่อง คือ อุดมรัฐ (The Republic) รัฐบุรุษ (The Statesman), และกฎหมาย (The Laws)

สำหรับการนำความคิดของ Machiavelli มาเปรียบเทียบกับอีกคนก็เพราะว่า " Machiavelli นับว่าเป็นบิดาของปรัชญาการเมืองสมัยใหม่"¹¹ ในการศึกษาทฤษฎีการเมืองยุคปัจจุบันเรามักเริ่มด้วยแนวคิดของท่าน "ท่านเป็นคนแรกที่กล่าวว่าการเมืองไม่ใช่สิ่งที่สวรรค์บันดาล"¹² Machiavelli เป็นนักคิดคนแรกที่ทำให้ความสำคัญกับการเมืองที่มองในด้านเป็นเรื่องของอำนาจ แนวคิดของท่านรวมศูนย์อยู่ที่การสร้างอำนาจ, การรักษาอำนาจและการขยายอำนาจ ดังนั้น การนำเอาแนวคิดของท่านมาเปรียบเทียบกับอีกคนจึงสามารถทำให้เราได้ภาพในการศึกษาที่สมบูรณ์ขึ้นเพราะท่านเป็นนักคิดที่เน้นหนักในเรื่องอำนาจโดยตรง

มรดกความคิดสมัยกลาง (Middle Ages) หลังจากการสิ้นสุดของจักรวรรดิโรมันใน ค.ศ.476 ถึงประมาณ ค.ศ.1400 การสิ้นสุดของจักรวรรดิโรมันเป็นจุดจบของ

¹¹ สมบัติ จันทรวงศ์, "ปรัชญาการเมือง: คลาสสิกและสมัยใหม่." ใน ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่, สมบัติ จันทรวงศ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), หน้า 11.

¹² เชียน ชีระวิทย์, สถาปนิกผู้สร้างทฤษฎีการเมืองตะวันตกจากแม็คคิเอเวลลี ถึงรูสโซ (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2523), หน้า 9.

การปกครองโดยรัฐบาลแบบรวมอำนาจอยู่แก่ส่วนกลางในสังคมตะวันตก สถานการณ์ที่ปราศจากอำนาจทางการเมืองของประชาชนอย่างทั่วถึงในขณะนั้น จึงเปิดโอกาสให้สถาบันคริสตจักรแผ่ขยายบารมีเข้าไปเสริมช่องว่าง ฉะนั้น จะเห็นว่าสถาบันคริสตจักรในยุคกลางเป็นเจ้าของเรื่องในการจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมของรัฐบาลมากกว่าที่เป็นอยู่ในสมัยกรีกและโรมัน คริสตจักรได้แบ่งทำกิจกรรมทางการเมืองเป็นอันมาก บทบาทของคริสตจักรที่เข้าไปในอำนาจทางการเมืองติดกับอำนาจในทางโลก ในแง่ที่ว่าศาสนจักรถือว่าโลกเป็นสังคมเดียวมีอำนาจทางการเมืองอันเดียว มีหลักแห่งชีวิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวและหลักการอ้างถึงศักดิ์สิทธิ์ การอ้างอำนาจพระเจ้าได้รับการทักท้วงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ "ในตอนปลายสมัยกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ศตวรรษที่ 11-14 แมคเคียร์วิลลีเป็นผู้ที่มาช่วยเน้นและยึดเชิญพระเจ้าลงมาเดินดินให้มักคิดสมัยต่อมาได้เห็นตัว"¹³

แมคเคียร์วิลลี เป็นชาวอิตาลี เขาเคยรับราชการตำแหน่งสูงในอิตาลี คือเป็นสมาชิกวุฒิสภา ในยุคนั้นอิตาลียังเหิงมาก มีการต่อสู้แย่งชิงอำนาจภายในและภัยจากนครรัฐเล็ก ๆ และศาสนจักร การแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจภายนอกเป็นไปอย่างเผ็ดร้อน ชีวิตของเขาได้เข้าไปพัวพันกับการเมืองตลอดเวลา อย่างน้อยที่สุดก็ในฐานะผู้สังเกตการณ์การเมืองของอิตาลีในยุคนั้นอย่างใกล้ชิด และโดยหน้าที่ที่ต้องไปสังเกตการณ์ทางการเมืองอยู่บ่อย ๆ เขาจึงได้เดินทางทั้งภายในและนอกอิตาลีอย่างกว้างขวาง ต่อมาเขาก็เขียนทฤษฎีที่เกี่ยวกับอำนาจ ซึ่งกล่าวถึงศิลปะในการปกครองไว้อย่างละเอียด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹³เขียน อีระวิทย์, สถาปนิกผู้สร้างทฤษฎีการเมืองตะวันตกจากแมคเคียร์วิลลีถึงรุสโซ, หน้า 9-12.

แมคเคียวีลลี (Machiavelli)

นักทฤษฎีการเมืองที่สำคัญหนึ่งของโลก ที่ชี้ให้เห็นว่าอำนาจเป็นเป้าหมายสูงสุดของผู้ปกครอง และผู้ที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองของรัฐต่าง ๆ คือ Machiavelli สำหรับแนวคิดของเขาแล้ว เป้าหมายของอำนาจหรือเป้าหมายของการใช้อำนาจของผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจในรัฐ คือ การใช้อำนาจเพื่อตัวของผู้ปกครองเอง คือ ทำให้ตนเองมีอำนาจสูงสุด ทำให้ตนเองมีอำนาจเด็ดขาดที่สุด และทำให้ตนเองมีอำนาจถาวรตลอดไป ดังนั้น เพื่อตัวผู้ปกครองเองจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดในแนวคิดของเขา เอกสารที่สำคัญที่สุดของเขาชื่อ เรื่อง The Prince ¹⁴ เอกสารเล่มนี้ได้กล่าวถึงศิลปะในการปกครองเป็นสำคัญ เขาพยายามชี้ให้เห็นว่าทำอะไรผู้ปกครองจึงจะมีอำนาจสูงสุด เด็ดขาด และมีมั่นคงถาวรตลอดไป เขากล่าวว่าจะต้องทำทุกอย่างทุกวิธีการเพื่อการนี้ เขามองว่า ความปรารถนาในเรื่องอำนาจเป็นสิ่งธรรมดาและเป็นธรรมชาติ และเมื่อใดก็ตาม คนที่สามารถจะกระทำใดย่อมจะได้รับการสรรเสริญ ไม่ใช่คำสาปแช่ง และใครก็ตามที่ทำให้ผู้อื่นมีอำนาจมากกว่าตนเองนับได้ว่าผู้นั้นได้ทำลายตนเองนั่นเอง

Machiavelli ได้เสนอให้ทำทุกอย่างทุกวิธีการ เพื่อความมีอำนาจสูงสุด เด็ดขาด และมีมั่นคงถาวรตลอดไปของผู้ปกครอง เช่น จะต้องทำตนให้เหมือนกับสุนัขจิ้งจอกและสิงห์โต คือ ผู้ปกครองจะต้องเป็นสุนัขจิ้งจอก เพื่อช่วยเหลือตนเองให้พ้นจากกับดัก และเป็นสิงห์โตเพื่อให้หมาป่ากลัว ใครก็ตามที่ทำตัวเป็นสิงห์โตอย่างเดียวเป็นผู้ที่ไม่เข้าใจหลักการ ดังนั้น ผู้ปกครองที่ฉลาดสุขุมจึงไม่สามารถและไม่ควรที่จะรักษาคำพูดเสมอไป ถ้าทำเช่นนั้นมันจะทำให้เขาเสียประโยชน์ ผู้ปกครองที่ประสบผลดีในขั้นปลาย ก็คือ ผู้ปกครองที่รู้จักเลียนแบบวิธีของสุนัขจิ้งจอก แต่ผู้ปกครองก็จำเป็นต้องมีทั้งธรรมชาติอันนี้ของตัวให้ดี คือ ต้องเป็นนักโกหกที่ดี และนักหลอกลวงที่เก่ง คนทั่วไปนั้นเป็นเพียงคนธรรมดา และถูกครอบงำโดยความต้องการในปัจจุบัน เสียจนกระทั่งผู้ที่หลอกลวงจะพบคนที่พร้อมให้หลอกลวงอยู่เสมอ Machiavelli ได้เน้นถึงการใช้อำนาจการ

¹⁴นิโคล แมคเคียวีลลี, เจ้า, แปลโดย พิชิต จงสถิตย์วัฒนาและคณะ (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์โคมทอง, 2514).

มากเป็นพิเศษ นี่ถือเป็นศิลปะในการปกครอง เป็นศิลปะเพื่อความยิ่งใหญ่และมีอำนาจของผู้ปกครอง เช่น การชี้ให้ผู้ปกครองมีท่าทีที่ถูกต้องตามที่เขาเชื่อ คือ ลักษณะภายนอกนั้นผู้ปกครองควรจะเป็นคนที่มีเมตตา ซื่อสัตย์ มีความรักเพื่อนมนุษย์ รักษาคำพูดและเคร่งศาสนา แต่ในใจนั้นเขาจะต้องรู้ว่าเมื่อจำเป็นที่ต้องเป็นไปในทางตรงข้ามเขาก็สามารถและรู้อาจจะเปลี่ยนไปในทางตรงข้ามได้อย่างไร

ความคิดหรือเลวในทัศนะของเขาขึ้นอยู่กับว่า การกระทำนั้นทำให้ผู้มีอำนาจเป็นอย่างไร เช่น ถ้าทำให้ผู้มีอำนาจนั้นมีอำนาจมากขึ้น เด็ดขาดขึ้น มั่นคงขึ้น สิ่งนี้ก็คือความดี ส่วนถ้าการกระทำสิ่งใดที่ทำให้ผู้มีอำนาจมีอำนาจน้อยลง, เด็ดขาดลดลงและไม่มั่นคง สิ่งนี้คือความเลว นี่คือการนิยามและเป็นมาตรฐานในการตัดสินความคิดหรือเลว, ความถูกหรือผิดของพฤติกรรมต่าง ๆ แม้แต่คำว่า ความโหดร้ายหรือไม่ เขาก็ตอบว่า ขึ้นกับคนใช้ ถ้าใช้อำนาจเช่นนี้ไปแล้วทำให้ฐานะของผู้ปกครองดีขึ้นจงทำ แต่ถ้าแยกลงก็อย่าทำ

สำหรับการใช้อำนาจเพื่อประชาชนนั้น แนวคิดของเขาไม่ได้ถือว่าการทำเพื่อประชาชนเป็นเป้าหมายของการใช้อำนาจแต่อย่างใด แต่ผู้ปกครองจะต้องมีท่าทีบางอย่างเพื่อประชาชนบ้าง สิ่งนี้เป็นเทคนิค, เป็นศิลปะในการปกครองเท่านั้น เพราะ Machiavelli มองธรรมชาติของมนุษย์ว่า มนุษย์นั้นถ้าไม่ถูกประคับประคองก็ต้องกำจัดไป เพราะวามมนุษย์จะแก้แค้นเมื่อถูกทำร้ายเพียงเล็กน้อย แต่จะไม่สามารถแก้แค้นได้สำหรับการถูกทำร้ายที่ยิ่งใหญ่ ดังนั้น จะทำอันตรายต่อผู้ใดต้องทำไปในลักษณะซึ่งไม่ต้องกลัวการแก้แค้น Machiavelli มองว่า โดยธรรมชาติแล้วประชาชน-- เปลี่ยนใจง่าย จึงเป็นการง่ายที่จะชักชวนให้ประชาชนเชื่อในบางสิ่ง แต่เป็นการยากที่จะทำให้เขาผูกพันในคำชักชวนนั้น ดังนั้น จึงควรที่จะจัดการให้เป็นไปในลักษณะที่ถ้าประชาชนไม่เชื่ออีกต่อไป เขาจะต้องถูกทำให้เชื่อโดยกำลัง Machiavelli มองเห็นถึงความสำคัญของประชาชนมาก เขาเห็นว่าผู้ปกครองต้องทำเพื่อประชาชนเหมือนกัน เพราะผู้ปกครองไม่อาจจะมีความปลอดภัยได้ถ้าประชาชนเป็นปฏิปักษ์ต่อตน เพราะประชาชนจำนวนมากเหลือเกิน เขาเชื่อว่าคนที่เป็นผู้ปกครองโดยความสนับสนุนของประชาชนก็ควรที่จะรักษามิตรภาพกับประชาชน และเรื่องนี้เป็นการง่ายสำหรับผู้ปกครองมากเพราะประชาชนต้องการเพียงไม่ถูกกดขี่เท่านั้น สำหรับคนที่เป็นผู้ปกครองโดยขัดต่อเจตจำนงดีของประชาชน แต่ได้รับความสนับสนุนจากชนชั้นสูงเหนือสิ่งอื่นใดต้องเอาชนะจิตใจประ

ชาชนให้ได้อีกก่อน เรื่องนี้เป็นการง่ายมากเมื่อผู้ปกครองให้ความคุ้มครองแก่ประชาชน เพราะเมื่อคนเราได้รับการปฏิบัติอย่างดีจากคนอื่นเราคิดว่าเขาจะทำให้เราเดือดร้อน เขาก็ต้องมีภาระผูกพันต่อผู้ที่เกื้อกูล อย่างไรก็ตาม การทำเพื่อประชาชนของเขามี-- เป้าหมายสูงสุด คือ เพื่อฐานะและความมั่นคงในอำนาจของเขา มากกว่าที่จะทำเพื่อประชาชนโดยบริสุทธิ์ใจ

แนวความคิดของ Machiavelli ทั้งหมดนี้พอจะสรุปได้ว่า เป้าหมายของการใช้อำนาจของผู้ปกครอง คือ ทำทุกอย่าง ทุกวิธีการ เพื่อผู้ปกครองจะมีอำนาจสูงสุด เต็มขนาด ถาวรตลอดไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพลโต (Plato)

ในความคิดของ Plato นั้นเขาให้ความสำคัญแก่สังคมและรัฐมากเป็นพิเศษ เขามีความเห็นว่าเป็นมนุษย์เป็นสัตว์สังคม คือ ไม่สามารถที่จะมีสภาพเป็นคนที่สมบูรณ์ได้ หากใช้ชีวิตโดดเดี่ยวภายนอกสังคม คนเกิดมาเพื่อที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทุกคนมีความสามารถที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์คนอื่น ๆ ได้ทั้งนั้น การช่วยเหลือนี้จะกระทำได้ต่อเมื่อเขาได้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมภายในรัฐไม่มีใครสามารถที่จะสอนตัวเองให้รู้จักเหตุผล รู้จักความยุติธรรม แต่เขาสามารถเรียนรู้สิ่งเหล่านี้จากเพื่อนร่วมสังคมจากคนอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้างเขา ดังนั้น การที่จะสร้างชีวิตให้ดี ให้สมบูรณ์นั้น เป็นสิ่งที่กระทำไม่ได้ภายนอกรัฐ

แนวความคิดของ Plato เช่นนี้แตกต่างจาก Machiavelli เพราะว่า Machiavelli นั้นเน้นที่ความยิ่งใหญ่ในอำนาจของผู้ปกครองเป็นสำคัญ แต่ Plato เน้นที่การทำเพื่อรัฐและสังคม ดังนั้น ผู้ปกครองที่ดีในทัศนะของ Plato แล้ว จะต้องเป็นผู้ที่ใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ของสังคมและรัฐ สังคมที่ดีในทัศนะของ Plato คือ สังคมที่มีความยุติธรรม ความยุติธรรมคือผลของการแบ่งแยกชนชั้น และแบ่งหน้าที่ซึ่งกันและกัน เขาเห็นว่าสังคมแบ่งเป็นชนชั้นต่าง ๆ ที่สำคัญมี 3 ชนชั้นคือ ผู้ปกครอง, เจ้าหน้าที่ (ทหารและข้าราชการ) และผู้ผลิต (ชาวนา, หัตถ์, ช่างฝีมือ) การที่ผู้ใดควรจะเป็นชนชั้นใดในสังคมนั้นขึ้นอยู่กับคุณธรรมประจำจิตของเขา ผู้ที่มีดวงจิตแห่งเหตุผลและตรรก เขาผู้นั้นก็ควรจะเป็นผู้ปกครอง, ผู้ที่มีดวงจิตที่กล้าหาญ เขาก็ควรที่จะเป็นทหาร, ผู้ที่มีดวงจิตแห่งศักดิ์ควรจะเป็นพวกผู้ผลิต, ซึ่งเป็นคนจำนวนมากที่สุดในสังคม

สำหรับผู้ปกครองแล้ว Plato กำหนดให้ราชาปรัชญา (Philosopher King) เป็นผู้ปกครอง เพราะเขาถือว่าการเมืองเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ผู้ที่จะรู้ซึ่งถึงศิลปะแห่งการเมือง ต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้อย่างดีเลิศ ความสามารถในการปกครองนั้นขึ้นกับความรู้ในหลักการปกครอง ซึ่งผู้ทรงปัญญาค้นหาค้นคว้าวิธีการใช้เหตุผล คนทั่วไปมีความสามารถแตกต่างกันในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้ แต่คนไม่กี่คนที่สามารถทำให้คุณธรรมแห่งการเป็นผู้ปกครองปรากฏขึ้นในคน Plato เห็นว่า สิ่งชั่วร้ายจะหายไปจากรัฐหากว่านักปรัชญาได้เป็นกษัตริย์ หรือกษัตริย์มีความรู้ปรัชญาอย่างดีเลิศ เขาหมายถึงความยิ่งใหญ่ในทางการเมืองกับความเฉลียวฉลาด ได้ปรากฏในคนที่เป็นผู้ปกครอง การที่ Plato มีความเชื่อมั่นในตัวนักปรัชญา เพราะเขาเห็นว่านักปรัชญาคือผู้ที่กระหายที่-

จะให้ความรอบรู้ทั้งหมด ไม่ใช่แค่เพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง เป็นผู้ที่ได้ลิ้มรสความรู้ทุกชนิด และอุทิศตัวให้กับการค้นคว้าหาความรู้ด้วยความกระหายอย่างไม่มีวันจบสิ้น ดังนั้น นักปรัชญาเท่านั้นจึงจะมีความรู้เพียงพอที่จะเป็นผู้ปกครองและนำความยุติธรรมมาสู่รัฐได้

ในเอกสารชื่อ อุดมรัฐ¹⁵ (The Republic) Plato ได้แสดงจุดยืนของตนเกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้ปกครอง โดยโต้แย้งแนวคิดของ Thrasymachus (ตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องอุดมรัฐ) ในความเห็นของ Thrasymachus เขาเห็นว่าความยุติธรรมคือ ผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแรงกว่า กล่าวคือ อำนาจเป็นธรรม ไม่ว่าในสังคมใดผู้ที่มิอำนาจย่อมใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง เขาเห็นว่าไม่แต่เพียงผู้ปกครองเท่านั้น หากคนทั้งหมดย่อมจะปฏิบัติเหมือน ๆ กัน ถ้าได้โอกาสแล้วคนจะแสวงหาผลประโยชน์ของตนเองโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น ความยุติธรรมย่อมประกอบด้วยการกระทำดีต่อตนเอง แต่ปฏิบัติไม่ดีต่อผู้อื่น แต่ Plato เห็นว่า บุคคลรับใช้ตนเองได้ดีที่สุดไม่ใช่โดยนึกว่าตนมีผลประโยชน์ต่างหากจากคนอื่นในประชาคมทั้งหมด หากโดยยอมรับที่ตนเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของทั้งหมด และยอมมีส่วนกระทบกระเทือนจากสิ่งที่ยังเกิดแก่ส่วนรวม สิ่งดีต่อคนหนึ่งก็คือสิ่งที่ดีต่อคนจำนวนมาก ผู้ปกครองที่ยุติธรรมจะไม่แสวงหาผลประโยชน์เฉพาะตัว หากแสวงหาผลประโยชน์ของส่วนรวม โดยที่รู้ยู่ว่า ความสุขสบายของตนไม่อาจแยกจากประชาชนของตนได้

แนวความคิดของ Plato มีลักษณะปฏิเสธความเป็นส่วนตัวมาก เขามุ่งที่สังคมและรัฐเป็นสิ่งสำคัญ เช่น เขาปฏิเสธความมีทรัพย์สินส่วนตัว แม้กระทั่งครอบครัวก็มิได้ สำหรับชนชั้นปกครองและชนชั้นนักรบ การที่เขามีทัศนะเช่นนี้ เพราะเขาวิตกว่า หากปล่อยให้ชนชั้นสูงใช้ชีวิตเช่นเดียวกับคนทั่วไปแล้ว จะเป็นการปลุกฝังลัทธิปัจเจกนิยม จะทำให้เกิดการแก่งแย่ง แข่งขัน ชิงดี เพื่ออำนาจในทางการเมือง ในหมู่ชนชั้นปกครองและทหารเพื่อที่จะได้ใช้อำนาจนั้นขยายอำนาจทางเศรษฐกิจ ในที่สุดจะก่อผลเสียแก่สังคมและรัฐ การประเวณีจะมีได้เป็นครั้งคราว และเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งพันธู์ที่ดีที่สุดเท่านั้น เด็กที่เกิดมาจากการผสมพันธุ์ภายใต้การควบคุมนี้จะอยู่ในการเลี้ยงดูของรัฐ

¹⁵ เอ็ม เจ. ชาร์มอน, ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน, หน้า 55.

ไม่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวในฐานะพ่อ, แม่, ลูก เพราะภาวะครอบครัวยุ่จะทำให้ชนชั้นปกครองเสื่อมความใส่ใจในกิจการของรัฐและการแสวงหาความรัฐ

แนวความคิดเรื่องส่วนตัวของ Plato มีลักษณะแตกต่างจาก Machiavelli มาก เพราะ Machiavelli นั้น การกระทำทุกอย่างล้วนเพื่อส่วนตัวของผู้ปกครองเท่านั้น ส่วนตัวที่ว่าก็คือ อำนาจนั่นเอง ส่วนผลการกระทำเพื่อตัวเองของผู้ปกครองนี้อาจจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนบ้างก็เป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น แต่เป้าหมายหลักคือ ทำอย่างไรผู้ปกครองนั้นจะมีอำนาจที่กว้างขวาง, เกิดขาด, มั่นคงถาวรตลอดไป

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับความสูงสุด, เกิดขาด และถาวรของอำนาจนั้น Plato เห็นว่า ผู้ปกครองที่เป็นราชาปราชญ์จะต้องมีอำนาจสูงสุด เกิดขาด และถาวร ดังจะเห็นจากท่าทีของเขาที่มีต่อกฎหมาย เขาเห็นว่า การบัญญัติกฎหมายไม่เพียงแต่จะไม่จำเป็นเท่านั้น หากยังเป็นผลร้ายอีกด้วย กฎหมายในรูปที่ใช้กันเป็นกรอบของกฎและระเบียบ ข้อบังคับ กำหนดคความประพฤติของมนุษย์ และใช้บังคับเป็นการทั่วไป โดยลักษณะของกฎหมายย่อมไม่สามารถสอดคล้องไปถึงสภาพแวดล้อมของกรณีแต่ละเรื่อง แต่ละราย ที่ลดหย่อนและเปลี่ยนแปลงและมักไม่ปรับให้ไ้รวดเร็วพอที่จะดำเนินถึงสภาพแวดล้อมเหล่านั้น กฎหมายจึงไม่ยุติธรรมหรือถึงอย่างไรก็ไม่ยุติธรรมเท่ากับการปกครองที่อยู่ภายใต้คุณภาพของสติปัญญาที่มีอยู่ในรัฐแบบสมบูรณ์ รัฐบุรุษจึงควรทำการปกครองไปตามความคิดซึ่งอาศัยสติปัญญาและการฝึกฝนอบรมของตนและจะต้องไม่ถูกบังคับให้คล้อยตามกฎหมายที่ล้าสมัยและ ค่อยกว่า Plato มักชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของฝูงชนในเรื่อง บทกวีและศิลปะ รวมทั้งความสามารถอื่น ๆ ด้วย Plato ยกย่องชนชั้นสูง คือ กษัตริย์ เพราะเห็นว่าสถานะตำแหน่งเช่นนี้มีความเหมาะสมทั้งฐานะ, เกิดรติยศ, ความสามารถ และมีคุณธรรมประจำจิตที่ดีกว่าทุกคนในสังคม และกษัตริย์ที่เป็นนักปรัชญาหรือนักปราชญ์ก็ยิ่งเหมาะสมที่สุด ผู้ปกครองที่มีลักษณะคุณสมบัติเช่นนี้จึงเหมาะสมที่สุดที่จะเป็นผู้ปกครอง เหมาะสมที่จะเป็นผู้ใช้อำนาจเพื่อสร้างความยุติธรรมและสังคมที่ดีขึ้นได้ ผู้ปกครองเช่นนี้จะต้องมีอำนาจสูงสุด เกิดขาด และถาวรตลอดไป เขาจะเป็นผู้ที่ตัดสินว่าสิ่งไหนดีสิ่งไหนไม่ดี สิ่งไหนเป็นประโยชน์ต่อรัฐ สิ่งไหนไม่เป็นประโยชน์ต่อรัฐ เขาจะเป็นผู้ที่พิจารณาว่าสิ่งไหนจะทำให้สังคมเจริญรุ่งเรือง สิ่งไหนจะทำให้สังคมเกิดอันตรายขึ้นได้ ชนชั้นอื่นไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครอง เมื่อราชาปราชญ์ได้เป็นผู้ปกครองแล้ว

เขาก็จำเป็นที่จะต้องมียอำนาจสูงสุด เต็มขาด และถาวร มิฉะนั้น เขาก็จะไม่สามารถใช้อำนาจเพื่อสร้างความยุติธรรมแก่สังคมได้ จะไม่สามารถสร้างสังคมในอุดมคติขึ้นมาได้ แม้ระยะหลังงานเขียนของ Plato จะให้ความสำคัญแก่การปกครองโดยกฎหมายมากขึ้นอย่างไรก็ตาม แต่แนวคิดที่สำคัญที่สุดและเป็นหัวใจของเขา คือ การปกครองโดยราชาพรานผู้เป็นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการมียอำนาจสูงสุด เต็มขาด และถาวรของ Machiavelli และ Plato นี้มีลักษณะเหมือนกัน แนวคิดทั้ง 2 นี้มีลักษณะเชื่อมั่นในชนชั้นนำนิยม ซึ่งมีลักษณะ คือเชื่อว่า ผู้ปกครองที่ดีต้องมีอำนาจเต็มขาดสูงที่สุดและถาวร เป็นแนวคิดที่เชื่อมั่นในการปกครองโดยชนชั้นนำ และไม่เชื่อมั่นในความสามารถของประชาชนโดยทั่วไป

สำหรับเรื่องพระเจ้าและศาสนานั้น Plato ไม่เน้นในการศึกษาเรื่องนี้ ดังนั้น เขาจึงไม่ได้เสนอว่าผู้ปกครองต้องทำเพื่อพระเจ้า หรือเพื่อศาสนา แต่ผู้ปกครองควรใช้อำนาจเพื่อความยุติธรรมของสังคมมากกว่า สำหรับ Machiavelli นั้น เขามีลักษณะเชื่อในสิ่งที่เป็นอย่างจริง เขามองเห็นถึงอำนาจทางศาสนา โดยเฉพาะสันตะปาปาในทางโลก แต่ความคิดของเขามีลักษณะยึดหยุ่นต่อศาสนา คือ ถ้าศาสนาสนับสนุนให้ผู้ปกครองมียอำนาจยิ่งใหญ่ เต็มขาด ถาวร ภายในรัฐยุคปัจจุบันได้ เขาก็จะทำดีต่อศาสนา แต่ถ้าศาสนาขัดขวางความยิ่งใหญ่ในอำนาจของเขา เขาก็จะทำลายศาสนานั้นเสีย ดังนั้น เขาจึงมีลักษณะพลิกแพลงไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ ว่าผู้ปกครองควรจะใช้อำนาจในขณะนั้นอย่างไร

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อิสาน

แนวคิดเกี่ยวกับเป้าหมายของอำนาจ หรือเป้าหมายการใช้อำนาจของผู้ปกครองของอิสานมีลักษณะแตกต่างจาก Machiavelli และ Plato หลายอย่างเช่น

1. เพื่อศาสนา แนวคิดของอิสานขำเสมอว่า ผู้ปกครองจะต้องทำเพื่อศาสนา การทำเพื่อศาสนาทำได้หลายอย่าง เช่น การสั่งสอนศาสนาแก่ประชาชนทั่วไป, การทำบุญ, การสร้างวัด, การพิทักษ์รักษาและให้เกิดศรัทธาต่อพระสงฆ์, การทำทุกอย่างเพื่อปกป้องศาสนา แนวคิดอิสานให้ความสำคัญแก่ศาสนาในการปกครอง ศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางใจ, เป็นแนวทางในการใช้ชีวิต, เป็นหลักที่สำคัญในการปกครอง การใช้อำนาจของผู้ปกครองเพื่อเป้าหมายในการพิทักษ์รักษาและเชิดชูศาสนาของอิสานเป็นที่ชัดเจนหนักแน่น และจริงจัง จริงจังมาก ส่วน Machiavelli นั้น ผู้ปกครองไม่ได้มีเป้าหมายการใช้อำนาจเพื่อศาสนา แต่ผู้ปกครองทำทุกอย่างเพื่อตนเอง ผู้ปกครองอาจจะทำลายศาสนาหรือรักษาศาสนาก็ได้ ถ้าพิจารณาแล้วผลก็คือ อำนาจของผู้ปกครองเอง, บางครั้งผู้ปกครองต้องทำตนเป็นคนเคร่งศาสนา แต่บางครั้งก็ไม่จำเป็นต้องทำเช่นนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ว่าผู้ปกครองจะวางตัวอย่างไร, ผู้ปกครองอาจจะอาศัยศาสนาเป็นเครื่องมือของตนหรือถ้าทำไม่ได้จะต้องจับพระมาทำทั้งก็ได้ ทุกอย่างทำได้ทั้งนั้นถ้าเป็นผลดีต่อตนเองก็จะทำ ถ้าจะทำให้อำนาจคนแย่งก็อย่าทำ หรือสำหรับ Plato ก็ไม่เห็นในศาสนาแต่สนใจในการใช้แบบจำลองสร้างรัฐในอุดมคติและผู้ปกครองในอุดมคติมากกว่าโดยกำหนดให้ราชาปราชญ์ซึ่งเป็นผู้ปกครองที่ดี ใช้ความสามารถและความรู้เชิงปรัชญาของตนสร้างสังคม ยุติธรรมขึ้นมา คือแบ่งแยกชนชั้นและแต่ละชนชั้นทำตามหน้าที่ของตน แนวคิดอิสานผู้ปกครองที่ทำเพื่อศาสนา เช่น ดำเนินชีวิตตามคำสอนของศาสนา, ปกป้องรักษาและเชิดชูศาสนา จะได้รับการยอมรับจากประชาชนมาก จะทำให้ผู้ปกครองนั้นมีอำนาจและบารมีกว้างไกล ผู้ปกครองไม่ได้มีความตั้งใจที่จะใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือ แต่ผู้ปกครองมีความเคารพ เชื่อมั่น และยึดถือศาสนาอย่างมั่นคงจริงจัง

แนวคิดเกี่ยวกับเป้าหมายของการใช้อำนาจที่แตกต่างกันระหว่างแนวคิดอิสานกับนักคิดชาวตะวันตก 2 ท่าน เพราะว่าแนวคิดอิสานได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนามาก เป้าหมายการใช้อำนาจจึงเพื่อศาสนาเป็นสำคัญ นี้คล้ายกับแนวคิดยุโรปยุคกลางที่อิทธิพลของศาสนามีมาก

2. เพื่อประชาชน เป้าหมายการใช้อำนาจของผู้ปกครองในวรรณกรรมอิสานอย่างหนึ่งคือการทำให้ประชาชน เช่น การให้ทาน เพื่อให้ประชาชนมีทรัพย์สินของเครื่องใช้ตลอดจนเงินทองมากขึ้น เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีกว่าเดิม การคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชน เช่น ยามถูกศัตรูรุกราน, การหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เมื่อประชาชนเดือดร้อน การทำให้ประชาชนนี้ถือเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองจะต้องทำเช่นนี้ การทำให้ประชาชนโดยส่วนรวมจึงเป็นหน้าที่ที่จริงจัง จริงใจ เป็นคุณธรรมที่สำคัญที่ผู้ปกครองจะต้องทำเช่นนี้ ผู้ปกครองจะต้องไม่กดขี่ข่มเหงหรือรังแกประชาชนของตน ส่วนแนวคิดของ Machiavelli นั้น การทำให้ประชาชนไม่ใช่เป้าหมายที่สำคัญ สิ่งสำคัญคือเพื่ออำนาจของผู้ปกครอง Machiavelli เห็นความสำคัญของพลังประชาชนบ้าง แต่เขาถือว่าสิ่งสำคัญคือผู้ปกครองจะต้องมีศิลปะในการปกครอง จะต้องมีความสัมพันธ์กับประชาชน การทำให้ประชาชนอาจทำบ้าง แต่เป้าหมายสูงสุดคือทำให้ตัวผู้ปกครองเองที่จะมีอำนาจสืบไป เช่น ผู้ปกครองต้องไม่แย่งชิงทรัพย์สินของประชาชน ไม่กดขี่ประชาชน การที่เขาเสนอเช่นนี้ไม่ใช่ว่าเขารักหัวใจต่อประชาชนมากมายอะไร แต่เขากลัวว่าถ้าทำเช่นนั้นประชาชนจะต่อต้านเขา และเขาอาจจะอยู่ไม่ได้นั่นเอง หน้าที่ของผู้ปกครองต่อประชาชนของอิสานนั้นมีลักษณะเป็นการอุปถัมภ์ค้ำชูต่อกัน คือทั้งผู้ปกครองและประชาชนอยู่ร่วมกันในสังคม ประชาชนก็ทั้งผู้ปกครอง ผู้ปกครองก็อุปถัมภ์ช่วยเหลือประชาชน ที่สำคัญคือ ผู้ปกครองต้องมีหน้าที่ที่จะต้องทำเพื่อประชาชน นี่คือนิยาม ส่วน Machiavelli นั้น ผู้ปกครองทำเพื่อตนเองเท่านั้น ถ้าจะช่วยเหลือประชาชนก็ต้องดูว่าช่วยแล้วทำให้คนมีอำนาจมากขึ้นหรือไม่ ถ้ามากขึ้นก็จงช่วย แต่ถ้าช่วยแล้วกลายเป็นผลเสียต่ออำนาจของผู้ปกครองก็อย่าทำ หรือบางครั้งอาจจับประชาชนมาทำทั้งก็ต้องทำถ้าจะมีผลเป็นอันตรายต่ออำนาจของผู้ปกครอง

การทำให้ประชาชนและสังคมนั้นแนวคิดอิสานมีลักษณะคล้าย Plato อยู่บ้าง เช่น มองว่าผู้ปกครองที่ดีต้องทำเพื่อสังคมโดยส่วนรวม ส่วนรายละเอียดอาจแตกต่างกันไปบ้าง เช่น แนวคิดอิสานได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธ การใช้อำนาจจึงมีเป้าหมายที่ศาสนาเป็นหลัก ซึ่งแน่นอนว่าหลักธรรมะอย่างหนึ่ง คือ การทำเพื่อส่วนรวมนั่นเอง ส่วนการทำเพื่อสังคมส่วนรวมของ Plato นั้นเห็นว่า ผู้ปกครองที่ดีจะต้องสร้างความยุติธรรมขึ้นในสังคม แนวคิดอิสานคล้าย Plato ในด้านการทำให้ประชาชนคือรัฐทั้งหมด ความเหมือนกันเช่นนี้เนื่องจากเป็นความเชื่อของนักคิดที่ว่าความดีหรือผู้ปกครองที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่ทำเพื่อรัฐ และเพื่อประชาชน การทำให้ประชาชนเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ

ส่วน Machiavelli แตกต่างออกไปเพราะความเชื่อของเขาเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์แตกต่างจากนักคิดอื่น โดยเขาเชื่อว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่เลว ดังนั้น การจะใช้ชีวิตในสังคมมนุษย์ก็ต้องใช้ความเลวตอบโต้ความเลว ผู้ปกครองจึงจะสามารถมีอำนาจขึ้นมาได้

3. เพื่อตนเอง การทำเพื่อตนเองนี้เป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน เพราะทุกคนก็มีส่วนตัวทั้งนั้น ไม่มีใครจะทำทุกอย่างเพื่อผู้อื่นหรือสังคมอย่างสมบูรณ์ การทำเพื่อตนเองของผู้ปกครองของอิสาน เช่น การสั่งให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตน ซึ่งอาจจะมีหลายอย่าง คือ ผู้ปกครองต้องการไปเที่ยวป่าก็สั่งให้ประชาชนไปด้วย ผู้ปกครองต้องการมีที่พัก มีสิ่งของเครื่องใช้ก็เนรมิตขึ้นมาใช้ ลักษณะเช่นนี้ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นแต่อย่างใด แต่เป็นการทำเพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกของคนตามธรรมชาติของมนุษย์ หรือการทำอันตรายต่อผู้อื่น เช่น การรบ การสงคราม การฆ่าฟัน นี่เป็นการทำเพื่อการปกป้องทรัพย์สินของตนเมื่อถูกรังแกหรือถูกทำร้ายก่อน เป็นการใช้อำนาจตามธรรมชาติที่มนุษย์จะต้องปกป้องรักษาชีวิตของตน ส่วน Machiavelli นั้น การทำเพื่อตนเองคือเพื่ออำนาจของตนอย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะใช้วิธีการทุกอย่างที่จะให้ผู้ปกครองมีอำนาจ ขยายอำนาจให้มากขึ้น ไม่ว่าจะก่อความเดือดร้อน หรือไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นก็ตาม แนวคิดอิสาน การที่ผู้ปกครองทำเพื่อตนเองนั้นล้วนมีจริยธรรมของศาสนาเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งเสมอ ส่วน Machiavelli เขาไม่ค่อยสนใจเครื่องเหนี่ยวรั้งโดยจริยธรรมของศาสนา แต่เขาทำทุกอย่างเพื่ออำนาจของตน บางครั้งก็ต้องอาศัยศาสนาให้เป็นประโยชน์ บางครั้งอาจจับพระมาฆ่าให้มาก ๆ บางครั้งต้องช่วยประชาชน แต่บางครั้งอาจจับประชาชนมาฆ่าให้มาก ๆ ก็ได้ ขึ้นกับสถานการณ์ว่าผู้ปกครองควรจะทำอย่างไร เขาเชื่อว่ารูปธรรมที่ตายตัวไม่มี ต้องพลิกแพลงไปเรื่อย ๆ เพราะความดี คือการทำให้ผู้ปกครองมีอำนาจมาก ๆ ความเลวคือ ทำแล้วนั้นทอนอำนาจของผู้ปกครอง การขยายอำนาจของผู้ปกครองในทัศนะของ Machiavelli นั้น ทำทุกวิถี ใช้ศิลปะและเทคนิคทุกอย่าง เรื่องนี้มีบางส่วนที่คล้ายกับอิสาน คือ วรรณกรรมอิสานจำนวนมากได้กล่าวถึงการที่ผู้ปกครองเมื่อทำร้ายผู้อื่น เช่น ตัดครูถึงชีวิตแล้วมักจะมีการชูปชีวิตให้คืนคืนชีพเสมอ ผลคือ จะทำให้เกิดยริตภูมิและบารมีของตนแพร่กระจายเป็นที่เคารพแก่คนทั่วไป ถ้าการชูปชีวิตมีจริง Machiavelli ก็คงไม่ปฏิเสธแต่จะทำอย่างเต็มที่ถ้าทำให้อำนาจของตนมากขึ้น มันคงขึ้น เพราะเป็นวิธีการอย่างหนึ่ง แต่

ต่างจากอัสานบ้าง คือ การใช้อำนาจขู่ชีวิตเช่นนั้นนอกจากเป็นวิธีการแพร่กระจายอำนาจแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือเพื่อศาสนา เพราะศาสนาไม่นิยมการทำร้ายซึ่งกันและกัน ศาสนากลายเป็นเครื่องมือเหนี่ยวรั้งพฤติกรรมการใช้อำนาจของผู้ปกครอง ถ้าฆ่าผู้อื่นและขู่ชีวิตให้พินาศมานี้ ศาสนาก็ยอมรับ คนทั่วไปก็ยอมรับ ผู้ปกครองก็ทำให้คนมีอำนาจมั่นคงขึ้น แนวคิดอัสานยอมรับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองว่าเป็นธรรมชาติและธรรมดาสำหรับมนุษย์ทุกคน ผู้ปกครองย่อมสามารถที่จะใช้อำนาจที่ตนมีอยู่เพื่อแสวงหาความสุขส่วนตัว, เพื่อตอบสนองความต้องการส่วนตัวได้ โดยที่ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่คนอื่น หรือถ้าก่อความเดือดร้อนบ้างก็ได้ ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้จริง ๆ เรื่องนี้ต่างกับ Plato มากที่ Plato มีลักษณะยึดมั่นในการทำเพื่อสังคมมากกว่า ลักษณะของ Plato มีลักษณะปฏิเสธเรื่องส่วนตัวค่อนข้างมาก ตั้งการเสนอเรื่องความจำเป็นที่จะต้องยกเลิกทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลของชนชั้นสูง เพื่อประโยชน์ในการสร้างรัฐที่มีความยุติธรรม เป็นต้น

4. การสร้างอำนาจให้สูงสุด, เกิดขาด, ถาวรตลอดไป สำหรับ Machiavelli แล้ว การมีอำนาจสูงสุดเป็นเป้าหมายที่สำคัญของผู้ปกครอง ผู้ปกครองจะต้องทำทุกอย่างเพื่อให้คนมีอำนาจสูงสุด แนวคิดนี้คล้ายกับ Plato ที่ยอมรับการมีอำนาจสูงสุดของราชาปราชญ์ เพื่อจะสร้างความยุติธรรมในสังคม แต่แนวคิดอัสานนั้นผู้ปกครองมีอำนาจมากมาย อย่างน้อยก็มากกว่าประชาชนหรือข้าราชการของตน แต่ผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์นี้ต่างยอมรับว่าตนเองมีอำนาจสูงสุดไม่ได้ เพราะศาสนาย่อมอยู่เหนือตนเอง ผู้ปกครองยอมรับความมีอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระอินทร์มาก การต่อสู้เพื่อให้ตนเองมีอำนาจสูงสุดเป็นไปได้ เพราะอำนาจสูงสุดที่พระอินทร์ซึ่งเป็นตัวแทนศาสนาเป็นผู้อยิ่งใหญ่ที่สุดในจักรวาล เนื้อหาวรรณกรรมปรากฏเสมอเมื่อผู้ปกครองทำสงครามกับฝ่ายตรงข้ามอยู่ เมื่อพระอินทร์ห้ามทัพผู้ปกครองและฝ่ายต่าง ๆ ก็ยอมยุติการสู้รบเพราะความเคารพต่อความมีอำนาจสูงสุดของพระอินทร์นั่นเอง แม้ผู้ปกครองต้องการอำนาจมากแต่ก็ยอมรับกันว่าถึงจะมากแค่ไหนก็ไม่มากเกินกว่าพระอินทร์ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่บนสวรรค์ไปได้ การเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจลึกลับ, อำนาจเหนือธรรมชาติ เช่นนี้ เป็นสิ่งที่ฝังลึกมากสำหรับแนวคิดของอัสาน ซึ่งต่างจาก Machiavelli คือ Machiavelli ไม่นั่นในเรื่องนี้ แต่เขาเน้นที่สิ่งที่เกิดขึ้นจริง, เห็นได้, พิสูจน์ได้มากกว่า เช่นเดียวกับ Plato ที่สนใจเฉพาะรัฐในอุดมคติมากกว่าเรื่องศาสนา

และเทพเจ้า เมื่อกล่าวถึงความสูงสุดของอำนาจที่ผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์เท่านั้น ต่างจากอัสาน ซึ่งมองว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของจักรวาลเท่านั้น และยังมีผู้มีอำนาจอื่นๆ มากมายในจักรวาลนี้

ในด้านความเด็ดขาดของอำนาจ สำหรับ Machiavelli แล้ว ความเด็ดขาดในอำนาจของผู้ปกครองเป็นสิ่งจำเป็นมาก ผู้ปกครองที่ไม่มีอำนาจเด็ดขาดย่อมเป็นผู้ที่อ่อนแอ และจะถูกทำลายไปในที่สุด ลักษณะเช่นนี้คล้ายกับ Plato ที่ยอมรับอำนาจเด็ดขาดของราชาปราชญ์ เพราะเมื่อผู้ปกครองมีคุณสมบัติที่ดีเลิศและเหมาะสมในการปกครองแล้ว ย่อมมีความจำเป็นที่จะใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครอง สำหรับแนวคิดอิสานความเด็ดขาดของผู้ปกครองก็เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมากคล้าย ๆ กับ Machiavelli และ Plato เพราะในการปกครองถ้าผู้ปกครองไม่มีอำนาจเด็ดขาดก็จะปกครองยาก ตนเองก็จะลำบาก สังคมก็จะวุ่นวาย แต่ของอิสานมีลักษณะเด่นต่างไป นั่นคือ การมีศาสนาเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งอำนาจผู้ปกครอง แม้ว่าจะมีอำนาจมากแค่ไหน เด็ดขาดเพียงใด ก็จะต้องยึดศาสนาไว้ด้วย การมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนี้ทำให้พฤติกรรมใช้อำนาจของผู้ปกครองไม่แข็งกร้าว เด็ดขาด เท่ากับแนวคิดของ Machiavelli

ในด้านการมีอำนาจที่มั่นคงถาวรตลอดไปนั้น สำหรับ Machiavelli นั้น ชัดเจนว่า ผู้ปกครองจะต้องทำทุกอย่างเพื่อให้ตนเองมีอำนาจมั่นคงถาวรตลอดไปหรือ Plato เช่นกัน ราชาปราชญ์ต้องมีอำนาจมั่นคงถาวรตลอดไป สำหรับของอิสานแม้ว่าจะยึดลักษณะผู้ปกครองยอมมีอำนาจมั่นคงถาวรตลอดไป ดัง Plato และ Machiavelli แต่แนวคิดอิสานมีลักษณะไม่แข็งกร้าวเท่า 2 ท่านนี้ เพราะเป็นการสืบราชสมบัติ มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมาระหว่างตระกูล พระมหากษัตริย์เสียชีวิตหรือมองว่าตนเองแก่แล้วหรือมองว่าตนไม่แข็งแรง หรือมองว่าบุตรชายของตนมีความสามารถเก่งกล้ากว่าตน ก็มักจะให้บุตรชายสืบทอดตำแหน่งไปเรื่อย ๆ ดังนั้น การผลัดเปลี่ยนตัวผู้ปกครองจึงมีอยู่เสมอๆ แม้ว่าจะอยู่ในชนชั้นหรือตระกูลเดิมก็ตาม

อาจกล่าวโดยสรุปในปัญหาการใช้อำนาจเพื่อทำให้ผู้ปกครองมีอำนาจสูงสุดเด็ดขาด ถาวรนั้น โดยส่วนใหญ่ทั้ง 3 ความคิดก็มีลักษณะคล้ายกัน ที่สำคัญคือ การเชื่อมั่นในการปกครองของชนชั้นสูง ขณะเดียวกันก็ปฏิเสธความสามารถของประชาชนโดยไม่ยอมรับการมีส่วนร่วมในการปกครองของประชาชนโดยทั่วไป ปัจจุบันนี้แนวความคิดของประชาชนชาวอิสานทั่วไปยังมีความเชื่อในเรื่องอำนาจของชนชั้นนำมาก โดยมองว่า--

ความจริงนั้นคนไม่ได้มีบทบาทอะไรในทางการเมืองมากนัก แต่บทบาทและหน้าที่เป็นของผู้นำมากกว่า โดยเฉพาะอำนาจของข้าราชการจะเป็นที่ยอมรับและเกรงกลัวกันมาก แนวคิดของประชาชนที่ไม่เชื่อมั่นในอำนาจของตนเอง แต่ไปยอมรับอำนาจของผู้ปกครอง เช่น ข้าราชการนี้เป็นอุปสรรคต่อระบอบประชาธิปไตยมาก เพราะประชาธิปไตยเน้นอำนาจที่ประชาชน ข้าราชการมีบทบาทในด้านการใช้และบริการประชาชนเท่านั้น ไม่ใช่มาวางตนเป็นนายของประชาชน

ความเชื่อในศาสนายังเป็นรากลึกในความคิดของประชาชน ผู้ที่ศรัทธาผู้ที่ทำเพื่อศาสนา เช่น การทำบุญทำทาน, เข้าวัด, ฟังเทศน์, เป็นต้น ความเชื่อเช่นนี้ทำให้ผู้ที่มีอำนาจล้วนจะต้องยึดศาสนา หรือแสดงตนว่าเคร่งศาสนา ผู้ที่ต้องการอำนาจทางการเมืองจึงพยายามเข้าหาศาสนาทั้งบริสุทธิ์ใจและไม่บริสุทธิ์ใจ ที่ไม่บริสุทธิ์ใจเช่น การหวังอาศัยศาสนาเป็นเครื่องมือสนองความต้องการบางอย่างของตน เพราะศาสนาเป็นประเพณี เป็นกรอบพฤติกรรมในสังคม ถ้าใครทำเช่นนั้นสังคมก็จะไม่ยอมรับ

นอกจากนั้นความเชื่อ ความเคารพในตัวผู้มีอำนาจที่มาจากชนชั้นสูง เช่น ราชวงศ์จึงมีอยู่มาก ซึ่งก็มีหลายสาเหตุ แต่สาเหตุหนึ่งคือ เป็นแนวความคิดที่ปลูกฝังมายาวนานมาก ประชาชนเคยชินกับผู้ปกครองเช่นนี้มานานมากนั่นเอง วรรณกรรมกลายเป็นตัวอบรมกล่อมเกลา (Socialization) ความคิดของประชาชนให้ยึดมั่นและยอมรับในอำนาจของผู้ปกครองที่มาจากสวรรค์ ความเชื่อในการเป็นสมมุติเทพของผู้ปกครองยังหนาแน่นอยู่มากในความคิดของประชาชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กล่าวโดยสรุปแล้ว เมื่อเปรียบเทียบแนวคิดทั้งของ Machiavelli , Plato และอริสโตเติลแล้ว จะเห็นถึงความเหมือนกันและแตกต่างกันของแนวคิดทั้ง 3 ในเรื่องเป้าหมายการใช้อำนาจ คือ

ลักษณะที่เหมือนกันระหว่างแนวคิดทั้ง 3 คือ ความเชื่อมั่นในอำนาจของชนชั้นสูง ดังนั้นเป้าหมายของการใช้อำนาจก็คือ การใช้อำนาจเพื่อความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครอง แนวคิด Machiavelli ชัดเจนมากกว่า ผู้ปกครองจะต้องทำทุกอย่างทุกวิธีการเพื่อทำให้ตนเองมีอำนาจมากขึ้น ความดี คือ ทำให้ผู้ปกครองจะต้องมีอำนาจมากขึ้น ความเลว คือ เมื่ออำนาจของผู้ปกครองถูกบั่นทอนลงเขาเชื่อว่าคนที่มียอำนาจจะได้รับการยกย่องคนที่เสียอำนาจจะได้รับการดูถูกเหยียดหยาม สำหรับ Plato เช่นกัน เขาก็เชื่อมั่นในชนชั้นสูงที่เรียกว่าราชาประชากรมก การใช้อำนาจแม้ว่าจะมีจุดประสงค์มากมาย แต่ส่วนหนึ่งก็ต้องเพื่อให้ชนชั้นสูงมีอำนาจขึ้นมาได้ตลอดไป แนวคิดอริสโตเติลเช่นกันก็เชื่อมั่นในชนชั้นสูง ดังนั้นเป้าหมายหนึ่งของการใช้อำนาจคือ เพื่อความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครองนั่นเอง การกระทำเพื่อความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครองนี้เพื่อสนองตอบความรู้สึกส่วนตัว เป็นเรื่องส่วนตัว ซึ่งอาจจะมีรูปธรรมมากมาย เช่น การปกป้องตนเอง การทำสิ่งต่าง ๆ ความที่คนต้องการ และการทำร้ายผู้อื่น ฯลฯ

ความเหมือนกันของแนวคิดทั้ง 3 นี้ สาเหตุสำคัญคือ เป็นความคิดสมัยโบราณที่ชนชั้นกลางยังมีน้อย ชนชั้นสูงสืบทอดอำนาจมาจนเป็นความเคยชินในสังคม และสังคมเชื่อว่าผู้ที่จะเป็นผู้ปกครองจะต้องมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากผู้อื่น

ความคิดที่เหมือนกันอีกอย่างหนึ่งคือ เพื่อประชาชน ในด้านนี้แนวคิดทั้ง 3 แม้จะไม่เหมือนกันทุกอย่างในรายละเอียด แต่บางส่วนก็คล้ายกัน โดยเฉพาะ Plato กับแนวคิดอริสโตเติล ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นการทำให้สาธารณชน Plato ให้ความสำคัญ ซึ่งเขาใช้คำว่าความยุติธรรมในสังคม เพราะเขาเห็นความสำคัญของส่วนรวมมาก จะเห็นได้จากการต่อต้านทรัพย์สินส่วนบุคคลของชนชั้นสูง เพราะเขากลัวว่าทรัพย์สินจะก่อให้เกิดความโลภ และจะเป็นอันตรายต่อรัฐ นอกจากนั้นวิธีการอบรมผู้ปกครองก็ต้องเข้มงวดเพื่อจะได้สร้างสังคมที่ดีต่อไป ส่วนอริสโตเติลก็เห็นความสำคัญของการทำให้ส่วนรวมมาก ผู้ปกครองจะต้องปกป้องรักษาสังคมและประชาชน เป็นผู้สร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่สังคม แนวคิดของ Plato และอริสโตเติลค่อนข้างต่างจาก Machiavelli เพราะปัญหาใจกลางของการใช้อำนาจของเขาคือความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครอง ส่วนสิ่งอื่น

ที่จะตามมาล้วนเป็นผลพลอยได้ทั้งสิ้น เช่น ประชาชนดีขึ้น รัฐเจริญขึ้น ก็เป็นผลที่อาจเป็นไปได้ จากการทำทุกอย่างเพื่อผู้ปกครองจะได้มีอำนาจยิ่งใหญ่ สาเหตุที่แนวคิด Plato เห็นว่าผู้ปกครองต้องทำเพื่อสังคมเพราะเขาเชื่อว่าประโยชน์ของปัจเจกชนจะแยกจากสังคมไม่ได้ ชีวิตที่ดีคือชีวิตในรัฐ ส่วนของอีसानเป็นอิทธิพลของพุทธศาสนาที่เน้นเรื่องการทำเพื่อส่วนรวม สำหรับ Machiavelli นั้น การทำเพื่อประชาชนไม่ใช่เป้าหมายสำคัญ เพราะเขาเชื่อว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนที่ต้องการมีอำนาจและเป็นใหญ่ ดังนั้น ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อตนเองจึงสอดคล้องกับสภาวะธรรมชาติของมนุษย์

ส่วนแนวคิดที่แตกต่างกันที่สำคัญ คือ เพื่อศาสนา แนวคิดอีसानให้ความสำคัญกับศาสนามาก ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้นำในการปกป้องรักษาและเชิดชูศาสนา แต่แนวคิด Plato ไม่เน้นเรื่องศาสนา, ส่วน Machiavelli พยายามอาศัยศาสนาเป็นเครื่องมือสร้างอำนาจของตน ความแตกต่างเช่นนี้เพราะว่า แนวคิดอีसानได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนามาก ส่วนแนวคิดตะวันตก 2 ท่านนี้แม้จะรับรู้เรื่องศาสนา แต่ไม่เน้นในการศึกษาเรื่องนี้ และไม่ได้เป็นการเสนอความคิดเพื่อสอนศาสนา

ปัจจุบันนี้สังคมอีसानเปลี่ยนไป สังคมใหญ่ขึ้นและสลับซับซ้อนขึ้น แนวคิดประชาธิปไตยก็แพร่เข้ามาผสมปะปนกับแนวคิดดั้งเดิม แนวคิดอีसानจึงมีลักษณะที่ยังเชื่อมั่นในอำนาจและการใช้อำนาจ เพื่อชนชั้นสูงอยู่ โดยเฉพาะการเคารพยึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์มีมาก นอกจากนั้นยังเชื่อว่าผู้ปกครองต้องทำเพื่อศาสนาและประชาชนด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยักษ์: เป้าหมายของการใช้อำนาจ

ยักษ์ ตามความเชื่อทั่วไป คือ มนุษย์ ในวรรณกรรมนิทานอีสานนั้น ยักษ์ มีสภาพเป็นรัฐ ๆ หนึ่งในจักรวาล แต่มีความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ ในลักษณะและรูปแบบต่าง ๆ สภาพรัฐของยักษ์นั้นมีรูปแบบการปกครองเหมือนมนุษย์ คือ มีอาณาเขตของตน, มีผู้ปกครองและประชาชนของตน ผู้ปกครองจะมีอำนาจสูงสุดและเด็ดขาด เช่นเดียวกับรัฐของมนุษย์ บทบาทของยักษ์ในวรรณกรรมมีมากมาย โดยเฉพาะวรรณกรรมที่แพร่หลายและมีชื่อเสียงแล้ว ยักษ์จะมีบทบาทเสมอ ๆ เมื่อมีสภาพเป็นรัฐดังนั้นผู้ปกครองหรือพญา ยักษ์มักจะแสดงอำนาจเสมอ ๆ นี้สะท้อนว่าเมื่อผู้ใด มีอำนาจก็ต้องใช้อำนาจไปในรูปแบบและจุดประสงค์ต่าง ๆ อำนาจจะไม่อยู่นิ่ง แต่จะแสดงออกมาเสมอ ๆ

ก. การสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

วรรณกรรมนิทานอีสานโดยทั่วไปมักจะกล่าวถึงบทบาทอำนาจของยักษ์ในแง่ร้าย เป็นส่วนใหญ่ เช่น การลักพา, การฆ่าฟัน, การทำร้ายผู้อื่น เป็นต้น บทบาทของยักษ์ในแง่ดีนั้นมีน้อยมาก และไม่ใช้บทบาทเด่น ไม่ใช้บทบาทหลักในวรรณกรรม

วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ได้กล่าวถึงบทบาทของยักษ์ที่เป็นผู้เริ่มก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น ยักษ์กุมภคณีได้ลักพานางสุมณฑานองสาวของพระมหากษัตริย์ นี้เป็นจุดเริ่มต้นของเรื่อง และดำเนินไปภายใต้การต่อสู้กับยักษ์คนนี้ตลอดทั้งเรื่อง วรรณกรรมกล่าวถึงตอนที่ยักษ์ลักพานางสุมณฑา ว่า

เมื่อวัน มหายักษ์ผู้ จ้งไฮยู่เหตุ
มันก็คิดใคร่เม่ง มีพลังจอตจริง¹⁶

ศัพท์ : จ้งไฮ = ชั่วร้าย, ยู่เหตุ = รู้อะไร, คิด = คิด, จอต = หยุด

เนื้อความนี้หมายความว่า ยักษ์ที่ชั่วร้ายได้รู้ว่านางสุมณฑามาชมสวนก็มีความอยากได้มาก และลงหยุดที่สวนเพื่อลักพา

เนื้อความนี้ได้ชี้ถึงทัศนคติของผู้แต่งว่ายักษ์นี้เป็นผู้ที่ชั่วร้าย คำศัพท์ที่สำคัญคือ จ้งไฮ ซึ่งหมายความว่าชั่วร้ายนั่นเอง วรรณกรรมได้กล่าวถึงผลของการลักพาของยักษ์

¹⁶ปรีชา พิลทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 17.

คือ ก่อความทุกข์โศกแก่ชาวเมืองมาก ดังกล่าวว่า

คันทว่าชู้ชวาน้อย   หิวให้หิวแค้น
 แม่นว่าสรรพลึงข้าง   ม้ามิ่งในนคร
 กับกินเกียงหยุด   อยู่ชงสลอนพร้อม¹⁷

ศัพท์ : คันทว่า = แม่นว่า, ชู้ = รู้, ให้ = ร้องให้, เกียง = หนุ้า

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อประชาชนได้รู้ข่าวว่ายักษ์ลักพานางสุมณฑาไป
 แล้วก็ร้องไห้ด้วยความเสียใจทั้งเมือง แม้แต่สัตว์ต่าง ๆ เช่น ม้า ก็ไม่กินหนุ้า เพราะ
 กำลังอยู่ในสภาพอารมณ์โศกเศร้า

เนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นการใช้อำนาจของยักษ์ว่า ทำเพื่อความต้องการส่วนตัว
 และเป็นการสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นอย่างแสนสาหัสนั่นเอง

วรรณกรรมเรื่อง กาฬะเกษ เป็นวรรณกรรมที่กล่าวถึงยักษ์มากที่สุด ยักษ์
 มีมากมาย และกาฬะเกษก็รบยักษ์ตลอดทั้งเรื่องเช่นกัน ยักษ์กลายเป็นสัญลักษณ์ของ
 ความชั่วร้าย การใช้อำนาจของยักษ์ล้วนแต่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นทั้งสิ้น เช่น
 ตอนหนึ่งที่กาฬะเกษพบยักษ์ ยักษ์กล่าวว่า

คันทจะยักษ์ผู้ลือล้าแม่นก
 ในชอบค้ายเขาค่านคอยสิงห์
 ตัวโตเดินกายมาขาดชิวังมะมัยน
 มิ่งนี้ช้ายชามคั้นแดนโตเดินลวง
 มิ่งจักเป็นเหยื่อห้องกูไ้จักกิน¹⁸

ศัพท์ : ลือล้า = มีอำนาจ, แม่นก - ไซ้ตัวกู, กายมา - ผ่านมา,

มะมัยน - คาย, จัก = จัก

เนื้อความนี้หมายความว่า คันทจะยักษ์กล่าวแก่กาฬะเกษว่า ตนชื่อคันทจะยักษ์
 เป็นผู้มีอำนาจมากในแถบป่าเขาบริเวณนี้ ผู้ใดผ่านเข้ามาสู่เขตแดนของตนจะถูกตนเอง
 จับกินเป็นอาหารหมด

¹⁷ปรีชา พิณทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 19.

¹⁸พระอรียานูวัตร, กาฬะเกษ, หน้า 123.

เนื้อความนี้ได้อธิบายให้เห็นลักษณะการใช้อำนาจของยักษ์ คือก่อนความเดือดร้อนแก่คนอื่น ชอบฆ่าฟัน ชอบความรุนแรง ยักษ์เมื่อคิดว่าใครเป็นศัตรูของตนก็จะใช้ความรุนแรงทำร้ายทันที ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นศัตรูแท้จริงหรือไม่ก็ตาม ยักษ์มักจะใช้ความคิดความรู้สึกของคนตัดสินพฤติกรรมของผู้อื่น รวมทั้งการกำหนดท่าทีของตนว่าจะทำอย่างไรกับผู้นั้น ซึ่งมักจะออกมาในลักษณะความรุนแรงและการทำร้ายผู้อื่นเสมอ

วรรณกรรมเรื่อง พระลัก-พระลาม ซึ่งมีเนื้อหาหลักคือ ยักษ์ลักพานางสีดา และพระลามไปตามกลับคืนนั้น ก็ได้ชี้ให้เห็นชัดเจนถึงบทบาทและการใช้อำนาจของยักษ์ว่ามีลักษณะชอบก่อนความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นเสมอ เป็นผู้จุดชนวนของการรบการสงครามเสมอ ๆ ตอนหนึ่งของวรรณกรรมกล่าวถึงยักษ์ ว่า

เมื่อเห็น พญาชบาผู้ลือชญาบเพท
พระก็ชวายอาคมแผ่นดินของเหนือฟ้า
ไปเล็งดำเมืองผิยักษ์ใหญ่
พระก็ลงจอกขังเมืองบ้านแห่งผี
บาก็เว้าปากขันทจา คอผีสว่าง
สูงจเอากันไปผ่าม่วงพลล้านแห่งพระลาม เทียว เทอญ
สูงจเอากันไปผ่าเลือยฆ่าซ่า
อย่าให้กายวันนี้ เหิงนานพะลันฮีบ
เส็กมาชอดกางน้ำ เช่าอยู่กางเกาะ ทั่นแล้ว
บัดนี้ สู่อ่าซ่าให้เมื่อเทียวน้ำภูท่านเอย
ทอเมื่อจาระแล้วเอากันเข้าฮีบ
ฝูงหมูผีมากกลันมาพร้อมพรำมวน¹⁹

ศัพท์ : พญาชบา = ยักษ์ตนหนึ่ง, ชวา = เส็กดาตา, จอก = หยุต,
บา = หมายถึงพญาชบา, เว้า = พุค, ผ่าม่วง = ทำลาย, เลี้ยว = รบ,
กาย = เกิน, เหิง = บาน, พะลันฮีบ = เร็วพลัน, เส็ก = ตี,
มาชอด = มาถึง กาง = กลาง, เช่า = หยุต, เมื่อ = กลับ,

¹⁹พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ, พระลัก-พระลาม(รามเกียรติ์), หน้า 72.

น้ำภู = กับภู, จาระ = พุด, เข่วฮีบ = รั้วควน

เนื้อความนี้หมายความว่า พญาฮาบซึ่งเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์มากได้เหาะไปบนอากาศไปเมืองฮักอีกเมืองหนึ่ง และไต่กล่าวกับฮักอีกเมืองให้มาช่วยรบกับพระลาม ให้มาพร้อมกันคนในการรบกับพระลาม ซึ่งทวฮักเมืองอื่นก็มาด้วย

เนื้อความนี้ได้ชี้ว่า ฮักเป็นผู้อำนาจ เมื่อขโมยนางสีตามเหลือของพระลามไปแล้ว พระลามก็ยกทัพตาม ฮักไต่ระดมเพื่อนฝูงฮักเมืองอื่น ๆ ให้มาช่วยรบมาเป็นฝ่ายตน นี่แสดงว่าเมื่อตนเองต้องการอะไรสักอย่างแล้วก็ต้องทำให้ได้ ต้องเอาให้ได้ โดยการใช้อำนาจของตน ถ้ามีการรบกันก็ต้องระดมเพื่อนฝูงมาช่วยอีก โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดอะไรทั้งสิ้น การที่ฮักทำเช่นนี้ล้วนแต่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวทั้งสิ้นนอกจากนั้นฮักเป็นการปกป้องชีวิตของตนด้วย เพราะฮักย่อมรู้ว่าผลที่ตนทำไปย่อมก่อให้เกิดสงครามได้ ซึ่งฮักก็ไม่กลัว ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นก็ตาม

จากตัวอย่างวรรณกรรมที่ยกมาเกี่ยวกับฮักนั้น ได้ชี้ให้เห็นว่า ภาพพจน์ของฮักเป็นผู้ที่ชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นเสมอ เช่น การลักพา, การฆ่าฟัน, การเป็นตัวก่อสงครามต่าง ๆ แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่าฮักนั้นเป็นผู้ที่มีอำนาจหนึ่งในจักรวาลนี้

เป้าหมายของการใช้อำนาจของฮักก็คือ เพื่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงคนอื่นเลยว่าจะเป็นอย่างไรก็ตาม ถ้าตนจะทำต้องทำให้ได้, ถ้าตนต้องการสิ่งใดก็ต้องเอาให้ได้เกี่ยวกับการทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อตนเองนั้น ไต่กล่าวมาแล้วว่าเป็นเรื่องธรรมดา เพราะตัวของฮักนั้นต่างจากผู้อื่น คือ มักสร้างความเดือดร้อนแก่คนอื่นไปด้วยเสมอ เช่นตนเองรักผู้หญิงก็ไปแย่งเอามาโดยไม่คำนึงถึงเจ้าของเขาจะคิดหรือรู้สึกอย่างไร ฮักหยบคนกลางปากก็จะจับกินเป็นอาหารของตน เป็นต้น จากสภาพเช่นนี้ทำให้ฮักมีภาพพจน์ว่าเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย ดังนั้น เป้าหมายของการใช้อำนาจ ก็คือเพื่อความชั่วร้ายนั่นเอง

ข. เพื่อสนองตอบความต้องการส่วนตัวโดยที่ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

การใช้อำนาจของฮักอย่างหนึ่งก็คือ เพื่อตนเอง คือเพื่อตอบสนองความต้องการ ความรู้สึกของตนเอง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ลักษณะเช่นนี้มักเป็นการใช้อำนาจภายในรัฐของตน คือระหว่างผู้ปกครองและประชาชนของตน การใช้อำนาจที่ว่ามีลักษณะเป็นคำสั่งให้ผู้ใต้บัญชาทำตาม ซึ่งผู้ใต้อำนาจก็ทำตาม เช่น วรรณกรรมเรื่อง พระลี้ก-พระลาม ตอนหนึ่งไต่กล่าวถึงฮักฮาบมะนาสวนที่ต้องการไปขอนางสีดา

จันทร์แจ่ม จากพระรสีมาเป็นภรรยา ยักษ์ได้สั่งให้ไพร่พลติดตามไปด้วยและออกคำสั่ง
หลายอย่างให้ทหารของคนทำตาม ดังเนื้อความกล่าวไว้ว่า

เมื่อนั้น พระจิ้งจาร์จา คานเสนา ทั้งสี่
ตกแต่งข้างดาห่า ฮีบเป็อง เทียวเทอญ
จักเสด็จสู่ห้องในป่าหิมพานต์
โยธา สูจิงแต่งดาอย่างช้า
แต่นั้น เขาก็ โดยอาชญ์ เจ้าตกแต่ง โดยพะลัน
โยธาหลาย อเนกนอง พอล้าน²⁰

ศัพท์ : จิ้ง = จิง, จาร์จา = เจรจา, เสนา = ทหาร, ฮีบ = รียบ, โยธา =
กองทัพ, อาชญ์ = อำนาจ, โดยพะลัน = โดยเร็ว, อเนกนอง = มากมาย
พอล้าน = ประมาณล้าน

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อยักษ์ต้องการนางสีดาจันทร์แจ่มเป็นภรรยาจำ
ต้องไปขอจากพระรสี ยักษ์ออกคำสั่งให้ทหารของคนตระเตรียมข้างม้าเดินทางไปป่า-
หิมพานต์ ซึ่งพวกข้าราชการและทหารก็รับคำสั่งมาปฏิบัติตามทันที

เนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงการใช้อำนาจของยักษ์ซึ่งเป็นผู้ปกครองในรัฐของตน
ว่า บางครั้งก็ใช้อำนาจเพื่อตนเอง เช่น คำสั่งของพญายักษ์ให้ทหารของตนติดตามไปด้วย
จุดหมายคือ เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกของพญายักษ์ คือ ตนเองอยากได้เมีย ดังนั้น
พวกทหารก็ต้องติดตามไปด้วยนับล้าน ๆ คน อย่างไรก็ตาม คำสั่งของพญายักษ์เช่นนี้ก็
ไม่ได้ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นเลย เช่น พวกทหารที่ทำตามก็สมัครใจเต็มใจทำ เพราะ
ถือว่าเป็นหน้าที่ที่ตนต้องทำ เช่นนั้นตามคำสั่งผู้ปกครองของตน

²⁰ พระอริยานุวัตร, เขมจารีเดระ, พระลัก-พระกลาม(รามเกียรติ์), หน้า 7.

ตารางแสดงเป้าหมายการใช้อำนาจของข้าราชที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสาน

เป้าหมายของการใช้อำนาจ	วรรณกรรมนิทานอีสาน									
	สังข์ศิลป์ชัย	กาสะเกษ	จำปา 4 คน	พระลัก- พระลาม	พญาตันตลก	ผาแดง- นางไอ่	นางหมหอม	ขุนทึ่ง	ขลุ-นางอ้ว	ท้าว กำกาคำ
เพื่อสนองตอบความต้องการ ส่วนตัวโดยไม่ได้ก่อความเดือด ร้อนแก่ผู้อื่น	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-
เพื่อสนองตอบความต้องการ ส่วนตัวโดยก่อความเดือด ร้อนแก่ผู้อื่น	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-

วรรณกรรมที่กล่าวถึงข้าราชซึ่งแสดงบทบาทเด่นมากนั้น ข้าราชมักจะใช้อำนาจเหมือนกันทั้งสิ้น เช่น ต่อประชาชน
ในรัฐของตนนั้น ประชาชนของตนจะต้องขึ้นต่ออำนาจของผู้ปกครองอย่างเด็ดขาด การขึ้นต่ออำนาจนี้เป็นลักษณะ
สมัครใจทั้งสิ้น ถึงแม้บางครั้งการใช้อำนาจของผู้ปกครองอาจทำให้ประชาชนเดือดร้อนได้ แต่ประชาชนก็ไม่ได้
คิดว่าเป็นความลำบากหรือเดือดร้อนแต่อย่างใด แต่เมื่อเป็นผู้ใต้ปกครองแล้วจะต้องทำตามและเชื่อฟังเสมอ
วรรณกรรมที่กล่าวถึงข้าราช เช่น สังข์ศิลป์ชัย, กาสะเกษ, จำปา 4 คน, พระลัก-พระลาม ส่วนวรรณกรรมอื่น ๆ
ไม่ได้กล่าวถึงข้าราชหรือกล่าวบ้างก็น้อยมากและไม่มียุทธศาสตร์เด่นอะไร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เปรียบเทียบการใช้อำนาจตามแนวคิดอิสานกรณียักษ์ กับแนวคิด Plato,

Machiavelli

สำหรับแนวคิดอิสาน กรณียักษ์การใช้อำนาจของยักษ์ จะเห็นว่า ยักษ์มีลักษณะใช้อำนาจเพื่อสนองตอบความต้องการและอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวเป็นหลัก ยักษ์ชอบฆ่าฟัน ลักพา, ทำสงครามเพื่อตอบสนองความยิ่งใหญ่ และตอบสนองความต้องการของตนเอง และมักจะก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นเสมอ การใช้อำนาจของยักษ์เป็นการขัดกับหลัก—ธรรมะของศาสนา ยักษ์จึงเป็นสัญลักษณ์ของความชั่วร้าย เป็นสัญลักษณ์ของการใช้อำนาจในทางที่ไม่ดี การใช้อำนาจเช่นนี้คล้ายกับ Machiavelli คือ ยึดถือตนเองเป็นเป้าหมายหลัก ซึ่งก็คือเพื่อรักษาอำนาจและขยายอำนาจของผู้ปกครองเป็นสิ่งสำคัญ และนิยมการใช้ความรุนแรงเป็นหลัก ผลการใช้อำนาจเช่นนี้จะก่อให้เกิดคนอื่นเดือดร้อนอย่างไร ไม่สนใจ ขอให้ตนเองยิ่งใหญ่ก็เพียงพอแล้ว ส่วนที่แตกต่างกันบ้าง บางอย่าง เช่น ศิลปะในการใช้อำนาจ Machiavelli มักจะใช้ทุกวิธีการทั้งเล่ห์เหลี่ยม ชื่นเชิง กลเม็ดต่าง ๆ รวมทั้งการพลิกแพลงสถานการณ์ เพื่อประโยชน์ของตน ส่วนยักษ์นั้นจะไม่ค่อยมีศิลปะเช่นนี้ คือ ยักษ์จะมีลักษณะค่อนข้างตรงไปตรงมามากกว่า เช่น ถ้าต้องการผู้หญิงมาเป็นภรรยา ยักษ์จะไปลักขโมยเอามาเลย, ถ้าต้องการทำร้ายผู้อื่นก็จะประกาศว่าตนจะทำร้ายและเข้าทำการรบเลย วิธีการของยักษ์ชอบใช้ความรุนแรงเข้าแก้ปัญหาต่าง ๆ ส่วน Machiavelli แล้ว ขึ้นกับสถานการณ์ เช่น บางครั้งอาจต้องฆ่าฟัน บางครั้งอาจไม่ฆ่าฟัน Machiavelli มีลักษณะเล่นเล่ห์เพทุบายกว่ายักษ์มาก ซึ่งยักษ์ไม่มีลักษณะเช่นนั้น นี้สะท้อนถึงแนวคิดอิสานที่สำคัญคือ แม้แต่ผู้ที่ถูกมองว่าเป็นผู้ชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ก็ไม่นิยมใช้การเล่นเล่ห์เพทุบายต่อศัตรูของตน แต่จะมีลักษณะตรงไปตรงมา, เปิดเผยมากกว่า

ผลของการใช้อำนาจของยักษ์จะได้รับผลสำเร็จในระยะแรก เพราะยักษ์เป็นผู้มีอำนาจมาก แต่ในบั้นปลายมักจะพ่ายแพ้เสมอ เช่น การลักพาผู้หญิงไปเป็นภรรยาสามารถทำได้ แต่ในที่สุดก็จะต้องนำกลับคืนเจ้าของ หรือถูกผู้อื่นนำหญิงคนนั้นกลับคืนมาได้ หรือเมื่อยักษ์ต้องการจะทำร้ายผู้อื่น ในที่สุดก็จะถูกผู้อื่นทำลายยักษ์คนนั้นไปได้ ดังนั้น เมื่ออำนาจอยู่กับผู้ที่ชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น, ไม่มีคัมภีร์ศาสนา, ทำทุกอย่างเฉพาะเพื่อตนเองนั้น อำนาจจะอยู่ไม่ได้นาน ในที่สุดจะถูกทำลายไป

การใช้อำนาจเช่นนี้ต่างจาก Plato เพราะ Plato เน้น เพื่อสาธารณชน

เป็นหลัก คือ ผู้ปกครองจะต้องใช้อำนาจเพื่อสร้างคุณธรรมในสังคม ซึ่งก็คือ การแบ่งชนชั้นแต่ละชนชั้น ทำตามหน้าที่ของตน

ส่วนที่เหมือนกันเด่นชัด คือ การใช้อำนาจของฮั๊กซ์กับ Machiavelli ไม่สนใจทำเพื่อศาสนา ดังนั้น แนวคิดทั้ง 2 อย่างนี้จึงถือว่า ไม่ดี ส่วน Plato แม้ไม่กล่าวถึงศาสนา แต่การใช้อำนาจส่วนหนึ่งก็ยังเพื่อสาธารณชนอยู่ ซึ่งศาสนาก็รับแนวคิดเช่นนี้ได้

ข้อแตกต่างอีกอย่างหนึ่งคือ การใช้อำนาจภายในรัฐ ผู้ปกครองฮั๊กซ์จะไม่กดขี่ข่มเหงประชาชน แต่จะเป็นผู้อุปถัมภ์ประชาชนของตน ส่วน Machiavelli นั้นไม่มีจุดประสงค์ที่จะอุปถัมภ์ประชาชน คือ ถ้าประชาชนสนับสนุนตน ตนก็ทำดีด้วย ถ้าประชาชนคัดค้าน ตนก็จะปราบปรามเสีย เพื่ออำนาจของตนหรือถ้าทำเพื่อประชาชนก็เพื่อสนองตอบความมั่นใจในอำนาจของผู้ปกครองนั่นเอง ส่วน Plato เชื่อว่าถ้าประชาชนทำตามหน้าที่ของตนและทุกชนชั้นทำตามหน้าที่ของตนแล้ว ทุกอย่างจะดีเอง คือสังคมจะมีความยุติธรรม ข้อแตกต่างที่เด่นชัดนี้สะท้อนถึงแนวคิดอิสานที่ว่า ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้อุปถัมภ์ประชาชนในรัฐของตน ประชาชนจะอยู่ภายใต้อุปถัมภ์ ดังนั้น การใช้อำนาจทุกอย่างของผู้ปกครอง จะได้รับการปฏิบัติตามจากประชาชนของคนเสมอ ๆ เพราะผู้ปกครองไม่ได้กดขี่ประชาชน แต่เป็นผู้รักษารัฐ และประชาชนของตน บทบาทการใช้อำนาจในทางไม่ดีมักนอกกรอบมากกว่า

ปัจจุบันนี้ ความเชื่อถือเกี่ยวกับฮั๊กซ์ได้ค่อย ๆ หดหายไปมาก เนื่องจากอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่เน้นเรื่องที่เป็นจริงและพิสูจน์ได้ ฮั๊กซ์จึงไม่มีตัวตนตาม—ความเชื่อในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ก็มีการนำภาพพจน์ของฮั๊กซ์มาเป็นเครื่องเปรียบเทียบถึงพฤติกรรมการใช้อำนาจในทางที่ดีหรือไม่ดีบ้างเหมือนกัน เช่นมีการโจมตีพฤติกรรมของผู้ที่ชอบเอาเปรียบในสังคมว่าเป็นพวกฮั๊กซ์ มีการเปรียบเทียบพ่อค้าที่ชอบกดราคาพืชผลของเกษตรกรว่าเป็นพวกฮั๊กซ์, เปรียบเทียบข้าราชการที่ชอบคอร์รัปชันว่าเป็นพวกฮั๊กซ์, เปรียบนักการเมืองที่เข้าไปแสวงผลประโยชน์ในทางการเมืองว่าเป็นพฤติกรรมของฮั๊กซ์ เป็นต้น

สัตว์ : เป้าหมายของการใช้อำนาจ

สัตว์นั้น เป็นสิ่งที่มีอำนาจอย่างหนึ่งในจักรวาล การปกครองมีลักษณะและเป็นรัฐ
รัฐหนึ่ง มีกษัตริย์เป็นผู้ปกครอง มีกองทหารของตน มีประชาชนและอาณาเขตของตน
รัฐของสัตว์ต่าง ๆ ปรากฏในวรรณกรรมมากมาย เช่น ทวาย, ทรุท, นาค, เขี้ยว,
ช้าง ฯลฯ ผู้ปกครองในรัฐจะมีอำนาจสูงสุดและเด็ดขาดเหมือนกับรัฐอื่น ๆ ในจักรวาล
การใช้อำนาจของผู้ปกครองในรัฐเหล่านี้ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะตัวของผู้มีอำ
นาจว่าจะใช้อย่างไร

ก. การใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนโดยการทำลายฝ่ายตรงข้าม

วรรณกรรมเรื่อง พระลัก-พระลาม กล่าวถึงพญาควายหัวระที่ ว่า

จักกล่าวถึงผู้ผ่านทัพพญาใหญ่หัวระที่ ก่อนแล้ว

มันก็ทงกำลั้งแยง เก็งสารแสนช้าง

มีนางควายล้อมบริวารพอหมื่น

มันก็หวงห้ามท้าว เทียมช้างบ่วง

เดินในค้ำดวงคอน แสงคว่า

ปะเส็ฐไถ้ใจท้าว เอกองค์

บ่มีตัวไคมา ชิงกำในโพพงส์เดือน

คันมีลูก เถิกถ้าวนั้นมันฆ่าย้ายี้แท้แล้ว²¹

ศัพท์ : ถึง = ถึง, ผู้ผ่านทัพ = ผู้เป็นใหญ่, ทง = มี, ครอบครอง,
แยง = แข็งแรง, เก็งสาร = เท่ากันกับช้างสาร, พอ = เต็ม,
เทียมช้าง = แนบช้าง, ค้ำ = เขต, แสงคว่า = แสงหาอาหาร
ชิงกำ = ชิงชัย, เอาชนะ, คันมี = เมื่อมี, เถิกถ้าว = ตัวผู้
เนื้อความนี้หมายความว่า มีพญาควายตัวหนึ่งชื่อควายทรุท เป็นควายที่มีกำ
ลั้งมากประคองช้างสารจำนวนนับแสน มีบริวารควายตัวเมียนับหมื่นตัวติดตามไปทุก ๆ ที่ใน
ป่าที่อยู่นี้ไม่มีควายตัวใดจะมาต่อสู้เอาชนะได้ ควายทรุทนั้นถ้าลูกเกิดมาเป็นเพศชายมันจะ

²¹ พระอริยานุวัตร เขมจารีเดระ, พระลัก-พระลาม(รามเกียรติ์), หน้า 29.

เสียให้หมด

เนื้อความนี้ชี้ให้เห็นว่า การมีอำนาจของพญาคาวตมหนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจมาก มีสมุหนบวีสวรรคตมากมาย เป้าหมายของการใช้อำนาจ คือ การรักษาอำนาจ รักษาความเป็นใหญ่ของตนเอง เนื้อความระบุว่าถ้ามีลูกชายจะฆ่าทั้งหมด นี่แสดงถึงการกลัวผู้อื่นจะมาแย่งชิงความเป็นใหญ่กับตน เขาทำได้ทุกอย่างแม้กระทั่งฆ่าฟันลูกของตนก็ตาม พญาคาวตมนี้จะทำลายผู้อื่นที่ตนคิดว่าเป็นศัตรูของตน ไม่ว่าจะเป็ใครก็ตาม การทำเช่นนี้ยังเป็น การปกป้องชีวิตของตนด้วย เพราะคนทำร้ายผู้อื่นมากมายย่อมกลัวที่จะถูกคนอื่นแก้แค้นตอบโตการกระทำของตน

ข. การใช้อำนาจเพื่อแก้แค้นผู้ที่ตนคิดว่าทำความเดือดร้อนต่อตน

เช่น วรรณกรรมเรื่อง ผาแดง-นางไอ่ กล่าวถึง การแก้แค้นของพญานาคที่บุตรชายของตนถูก ฆ่าตายจึงยกกองทัพไปฆ่าฟันมนุษย์เป็นการแก้แค้น เนื้อหาตอนนี้--
กล่าวว่า

สู่อ้ายซ่า	ให้จกไพรโยธา
ตีพญาขอม	มุนกระจวนอ้ายเหลือไว้
ชาวขอมไค้	กินไตขึ้นต่อน
อ้ายเอา ไว้เทียมแท้	<u>เอาเกลี้ยงอ้ายหลอ</u> แทนอ ²²

ศัพท์ : มุน = ละเอียต, ขึ้นต่อน = ขึ้นเนื้อ, เอาเกลี้ยง = เอาให้หมด,
อ้ายหลอ = ไม่เหลือ

เนื้อความนี้หมายความว่า พญานาคได้สั่งให้ทหารยกไปฆ่าฟันชาวเมืองพญาขอมที่กินเนื้อลูกชายของตนที่ปลอมเป็นกระรอกที่ถูกยิงตาย

เนื้อความนี้ชี้ให้เห็นถึงอำนาจว่า ถูกใช้เพื่อการทำลายผู้อื่นเพื่อเป็นการแก้แค้น เมื่อคิดว่าตนถูกรังแกก่อน

²²กรมวิชากร กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง-นางไอ่ และ ประเพณีบุญบั้งไฟ, หน้า 129-130.

ค. การใช้อำนาจเพื่อพิทักษ์และช่วยเหลือผู้มีบุญ

วรรณกรรมนิทานอีสานจำนวนมากมักจะกล่าวคล้ายกันถึงผู้มีบุญมาเกิด แล้วต่อมาจะถูกขับไล่ไสส่งเป็นการเนรเทศออกจากบ้านเมืองของตน ต้องระเหเร่รอนมาอยู่ในป่า ซึ่งเต็มไปด้วยภัยอันตรายมากมาย แต่สัตว์ที่มีอำนาจอยู่ในป่าก็มักจะเป็นผู้ช่วยเหลือคอยระมัดระวังความปลอดภัยให้เสมอ เช่น วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย กล่าวถึงสังข์ศิลป์ชัยถูกเนรเทศไปอยู่ป่าและได้สัตว์ต่าง ๆ เป็นผู้ระมัดระวังความปลอดภัยให้ ดังเนื้อความกล่าวไว้

แม้ว่าสัตว์หะสังข์ช้าง	<u>เด็ยรคาช</u> แสนสัตว์ก็ดี
<u>โกษรสีห์</u>	<u>ชู้คณา</u> เนืองเฝ้า
เสื่อสา่งเหม็น	เหมือยหมี่หมาป่า ก็มา
สิงวอกเตน	โตนค้างค่างชะนี ²³

ศัพท์ : เด็ยรคาช = มากมาย, โกษรสีห์ = ราชสีห์, ชู้คณา = ทุกหมู่เหล่า

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อสังข์ศิลป์ชัยถูกขับไล่ไปอยู่ป่า สัตว์ต่าง ๆ ก็มาเป็นผู้ปกป้องรักษาสังข์ศิลป์ชัยไว้ สัตว์ที่มามีมากมาย เช่น ช้าง ราชสีห์ เสือ เม่น หมูหมาป่า ชะนี ลิง ฯลฯ

เนื้อความนี้ไข้ว่า สภาทภูเข่าป่าดงนั้น สัตว์ยอมเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกลุ่มหนึ่ง การใช้อำนาจก็เพื่อปกป้องรักษาผู้ที่มีบุญมาเกิดนั่นเอง การช่วยเหลือผู้มีบุญที่บางครั้งได้รับ ความยากลำบากนั้น ถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของสัตว์ป่ากลุ่มต่าง ๆ

ง. การใช้อำนาจเพื่อแก้ความขัดแย้งซึ่งกันและกัน

การขัดแย้งเป็นสิ่งที่จะต้องเกิดขึ้นเป็นธรรมดา ถ้าการขัดแย้งสามารถแก้ตก โดยการเจรจาแล้วสักแต่ก็จะมีอยู่ แต่ถ้าความขัดแย้งแก้ไม่ตกแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ สงคราม ดังวรรณกรรมเรื่อง ผาแดง-นางไอ่ กล่าวถึง พญานาคซึ่งเป็นเพื่อนกันในที่สุดก็เกิดความไม่เข้าใจกัน ขัดแย้งกัน และประณีประนอมกันไม่ได้ ในที่สุดก็เกิดการใช้อำนาจความรุนแรงแก้ไข้ปัญหาโดยการรบกัน เนื้อความกล่าวถึงการสู้รบกันว่า

²³ปรีชา พิณทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 103.

นาคก็	<u>ทันอ้งเกี้ยว</u>	<u>กุ่มกันขบคาบ</u>
เอาหาง	ฟาด <u>แม่น้ำ</u> น้ำ <u>หึ่งเท้า</u>	<u>นทีชอนชาควัง</u> โลกใหญ่ <u>ไหลนอง</u>
ในหนอง	กระ <u>แสหลวง</u> <u>ปูปลาบ่อน</u> หิน <u>หาค้อน</u>	<u>ขุนปานคนเขี้ยว</u> ตาย <u>กองเคี้ยวระคาษ</u> ผาลาน <u>เกือพัง</u> ²⁴

ศัพท์ : ทันอ้งเกี้ยว = กอดรัด, กุ่ม = จับ, ขบ = กัด, ชาควัง = น้ำแห้ง,
ชุน = น้ำชุน, บ่อน = ปลาขึ้นมาหายใจ, เคี้ยวระคาษ = มาก

เนื้อความนี้หมายความว่า นาคหึ่ง 2 ไค้กอดรัดกัน กัดกันอย่างอุตุลุด เอาหาง
ตีน้ำจนแห้งมาก ในบริเวณหนองกระแสนั้นเป็นที่สู้รบกันนั้นน้ำชุนชุนมาก เนื่องจากการสู้
รบ ปลาต่าง ๆ ตายมากมาย หินผาต่าง ๆ แตกทะเลาย

เนื้อความนี้ได้ชี้ถึงการใช้อำนาจในการต่อสู้เพื่อแก้ไขความขัดแย้งซึ่งประณีประ
ยอมกันไม่ได้ จึงปะทุเป็นสงครามใหญ่ยิ่ง

จ. การใช้อำนาจเพื่อช่วยเหลือประชาชนและมวลสรรพสิ่งต่าง ๆ

สัตว์ นับเป็นผู้ที่มีบทบาทในการช่วยเหลือผู้อื่น เช่น การทำฝนของพญานาค
วรรณกรรมเรื่อง ขุนทิง ไค้กล่าวถึงพญานาคว่า เป็นผู้ที่มีฤทธิ์ เป็นผู้ที่ทำให้เกิดฝน
ตกมาสู่มวลสรรพสิ่งต่าง ๆ ประชาชน สัตว์ พืช ฯลฯ ล้วนต้องการฝนกันทั้งนั้น ถ้าพญา
นาคไม่มาเล่นตั้งแต่ฝนจะไม่ตก และจะก่อความเดือดร้อนไปทั่ว การเล่นน้ำของนาคถือ
เป็นประเพณีที่ต้องทำทุกปีเพื่อจะได้ให้ฝนตกลงมา เนื้อความกล่าวว่า

หลาย <u>ตัวเข้า</u>	หอทัน <u>เกี้ยวกอด</u>
สับ <u>สอเคี้ยว</u>	ทัน <u>เข้าหมื่นตัว</u>
ก็ <u>จึ่งมีฤทธิ์กล้า</u>	<u>นาโคแยงมาก</u>
นาค <u>จึ่งฟาดแม่น้ำ</u>	<u>ตีชุนยอกเสมรุ</u>
<u>กอนน้ำตอง</u>	<u>ฟาดเหลี่ยมเสาเสมรุ</u>
ทม <u>ทมลม</u>	<u>ฟาดตีหลาย<u>มาง</u></u>

²⁴ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง-นางไอ่ และ
ประเพณีบุญบังไฟ, หน้า 44.

ตรงตรงลน	เป็นฝนแสนห่า
อินทร์อยู่ฟ้า	<u>เทวะ</u> ไท่ขึ้นชม
.....	.....
ฝูง <u>เข้ากล้า</u>	ส่วนไช้ <u>เขี้ยวงาม</u>
ทั้งสาขา	<u>ปึงไบ</u> เขี้ยวอัน ²⁵

ศัพท์ : เกี้ยว = กอครัด, นาโค = นาค, จิ้ง = จิ้ง, เสเมรุ = เขาพระสุเมรุ, ม้าง = ทำลาย, เทวะ = เทวดา, เข้ากล้า = ต้นกล้าข้าว, ปึงไบ ผลิบ,

เนื้อความนี้หมายความว่า นาคนับหมื่นตัวกอครัดกันทำให้มีกำลังมาก และฟาดแม่น้ำอย่างแรง น้ำไปปะทะเขาพระสุเมรุจึงเกิดเป็นลมเป็นฝนตกลงมาอย่างหนัก พระอินทร์เทวดาต่างขึ้นชมซึ่ง ต้นข้าว ส่วน ไร่นาต่าง ๆ ผลิบอย่างสวยงาม,

เนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงเป้าหมายของอำนาจ คือ ใช้เพื่อช่วยเหลือมวลสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ เป็นผู้ก่อให้เกิดฝนตก เพราะฝนนับเป็นสิ่งจำเป็นมากต่อชีวิตของสรรพสิ่งต่าง ๆ ถ้าฝนไม่ตกจะเดือดร้อนมาก และหน้าที่ ๆ สำคัญนักตกเป็นของพญานาค พญานาคถือเป็นความรับผิดชอบของคนที่จะทำให้ฝนตกลงมาให้ถูกต้องตามฤดูกาล

ฉ. การทำเพื่อสนองตอบความต้องการส่วนตัวโดยไม่ได้ออกความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

การใช้อำนาจของสัตว์ที่ทำเพื่อตนเองโดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น การใช้อำนาจของผู้ปกครองในรัฐของตน วรรณกรรมเรื่อง กาสะเกษ ได้กล่าวถึงการใช้อำนาจของผู้ปกครองในรัฐทวารวดีไว้ตอนหนึ่ง คือ เมื่อผู้ปกครองต้องการไปเที่ยวป่า ก็ออกคำสั่งให้ทหารติดตามไปด้วย ดังเนื้อความกล่าวว่า

แต่นั้น สุบันท้าวพญาหลวงเดินป่า

เสเนตลนไหลขึ้นตั้งโยง

²⁵พิรุณ มลิวัดย์, ขุนทีง, หน้า 24-26.

วันนี้พระองค์ยอนเทวงกังเกเอน
คีดอยากไปแอวหลันโพรกวางให้สวางใจ
คอมกลาวแลวเสเนตหลดวาย
 ราชาเคินป่าวพลชานดำย

ศัพท์ : สubin = พญาครุฑ, เตินป่าว = ออกประกาศ, เเสนเต = ข้าราชการ, ทหาร
 คิงโยง = เต็มห้องโถง, ยอน = ร้อน, คีต = ดึก, แอวหฺลัน = เทียว
 เล่น, สว้างใจ = สดชื่น, ค้อม = เมื่อ

เนื้อความนี้หมายความว่า พญาครุฑได้ประกาศแก่เสนาข้าราชการให้มารวมกัน
 ที่ห้องโถง แล้วประกาศว่าตนอยากไปเที่ยวป่า จึงมีคำสั่งให้ทหาร ตามไปด้วย เนื้อ
 ความนี้ได้ชี้ว่า ผู้ปกครองของสัตว์ก็เช่นเดียวกับผู้ปกครองของมนุษย์ คือ ในการปกครองก็
 มีการใช้อำนาจ เช่น ออกมาในรูปคำสั่งให้ผู้ใต้บัญชาทำตาม เช่น คำสั่งหรือประกาศต่าง ๆ
 การใช้อำนาจ ของผู้ปกครองนี่เป็นการใช้อำนาจสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง
 คือ ต้องการไปเที่ยวก็ออกคำสั่งให้ทหารมารวมกันและติดตามคนไป อย่างไรก็ตามการ
 ใช้อำนาจของผู้ปกครองเช่นนี้แม้ว่าเพื่อความสุขส่วนตัวแต่ก็ไม่ไ้ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น
 แต่อย่างใด ผู้ที่ทำตามก็ทำตามโดยสมัครใจเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำตาม

กล่าวโดยสรุป เป้าหมายการใช้อำนาจของสัตว์ที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสาน
 แสดงออกที่สำคัญ คือ

1. เพื่อตนเองโดยทำลายฝ่ายตรงข้ามที่ตนคิดว่าเป็นศัตรูของตน รวมทั้งการ
 ปกป้องชีวิตของตนด้วย
2. เพื่อแก้แค้นผู้ที่ตนคิดว่าทำร้ายตนเองก่อน
3. เพื่อพิทักษ์รักษาและช่วยเหลือผู้มีบุญ
4. เพื่อแก้ความขัดแย้งซึ่งกันและกัน
5. เพื่อช่วยเหลือประชาชนและมวลสรรพสิ่งต่าง ๆ
6. การทำเพื่อสนองตอบความต้องการส่วนตัวโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

จะเห็นได้ว่า เป้าหมายของการใช้อำนาจของสัตว์มีได้หลายอย่าง ขึ้นกับรูปธรรมและสถานการณ์ต่าง ๆ บางกรณีก็เพื่อธรรมะ เช่น การช่วยเหลือผู้มีบุญ, เพราะความเชื่อในวรรณกรรมนั้นผู้ปกครองที่เกิดในโลกมนุษย์ก็คือ ผู้มีบุญที่มาจากสวรรค์ ดังนั้น ใครก็ตามที่ช่วยเหลือและเป็นพรรคพวกของผู้ปกครองผู้นั้นย่อมจะได้กุศลไถ่บุญตามไปด้วย ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า บางครั้งสัตว์ก็ทำเพื่อประชาชนและมวลสรรพสิ่งต่าง ๆ คือ การก่อให้เกิดฝนตกลงมา การใช้อำนาจของสัตว์เช่นนี้ถือว่าเป็นการปฏิบัติตามธรรมะ คือ เป็นหน้าที่ที่ต้องทำให้ฝนตกลงมาแก่มวลสรรพสิ่งต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าสัตว์ที่มีหน้าที่เช่นนี้ได้ใช้อำนาจของตนก่อให้เกิดคุณูปการแก่มวลสรรพสิ่งที่มีชีวิตมาก เพราะถ้าขาดฝนแล้วชีวิตทุกชีวิตก็ไม่สามารถที่จะมีชีวิตอยู่ได้ โลกทั้งโลกก็อาจจะพังพินาศไปด้วย

อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจของสัตว์บางชนิดก็มีลักษณะที่ไม่ถูกต้อง คือ เพื่อตนเอง หรือ ๆ กับการสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นไปด้วย เช่น ผึ้งคนอื่นเพราะกลัวคนอื่นจะมีอำนาจมากกว่าตน การแก้แค้นผู้ที่ตนคิดว่าทำร้ายตนก่อน เป็นต้น เพราะเรื่องเหล่านี้ขึ้นกับอคติของแต่ละบุคคลมากกว่าที่จะมองรูปธรรมต่าง ๆ ถึงแม้ว่าสัตว์จะใช้อำนาจไปในทางที่บางตัวก็อาจมองได้ว่าดี บางตัวหรือบางรูปธรรม บางสถานการณ์ อาจจะไม่ค่อยดีนักก็ตาม แต่ก็พอจะชี้ได้ว่าอำนาจนั้นเป็นค่ากลาง ๆ อำนาจไม่มีดีและไม่เลว อาจขึ้นกับคนที่ใช้ว่าจะใช้อย่างไร และเพื่ออะไร

สภาพภูมิประเทศอีสานที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้น เมื่อออกนอกเมืองแล้วพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นป่าดงที่หนาทึบ มีภูเขามากมาย เป็นพื้นที่ที่มีแต่ความยากลำบากและอันตรายนานัปการ ป่าเขาเช่นนี้เป็นที่อยู่ของสัตว์ร้ายต่าง ๆ ความเป็นอยู่ของสัตว์มีสภาพเป็นรัฐต่าง ๆ การใช้อำนาจของสัตว์ขึ้นกับสัตว์แต่ละตัวหรือผู้ปกครองสัตว์แต่ละรัฐเป็นสำคัญ ผู้ปกครองของสัตว์บางตัวก็ใช้อำนาจในแง่ร้าย เช่น การฆ่าฟันผู้อื่นเพื่อความยิ่งใหญ่ของตนเอง ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดจากคำสอนของศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับผลของการใช้อำนาจของสัตว์นั้น อำนาจจะมีอยู่มั่นคงตลอดไปในสัตว์ที่ทำเพื่อศาสนา, ชอบช่วยเหลือคนอื่น ส่วนสัตว์ที่ชอบลบหลู่ศาสนา ชอบทำร้ายผู้อื่น ก็ย่อมได้รับผลไม่ดีในบั้นปลาย คือ อำนาจที่มีอยู่จะถูกทำลายไปรวมทั้งชีวิตของตนก็จะถูกทำลายไป นี่สะท้อนถึงความเชื่อที่ว่าอำนาจขึ้นอยู่กับผู้ที่ใช้ แม้อำนาจจะมีการกระจายในหลาย ๆ ฝ่ายในจักรวาล แต่อำนาจที่ถูกต้อง ชอบธรรม มักจะอยู่กับผู้ที่ชอบทำเพื่อศาสนาและชอบช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ

ปัจจุบันนี้ความเชื่อว่าสัตว์มีอำนาจ โดยเฉพาะอำนาจเชิงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ค่อย ๆ หดหายไป เนื่องจากว่าปัจจุบันป่าดงดิบต่าง ๆ มีปริมาณลดลงมากไม่เหมือนยุคก่อน ที่สภาพป่าเขามีมากมายกว้างใหญ่ ทำให้ป่าเขาเป็นดินแดนน่ากลัวอันตรายมาก อันตรายจากสัตว์ป่าต่าง ๆ ปัจจุบันจึงมีน้อยกว่าเดิมมาก นอกจากนั้น สัตว์เป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมชัดเจน ความก้าวหน้าทางอาวุธและเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้มนุษย์สามารถทำลายสัตว์ได้ มนุษย์จึงไม่ค่อยกลัวสัตว์ร้ายต่าง ๆ ความคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ก็แพร่เข้ามา-- มาก มนุษย์เกิดความเชื่อมั่นว่าตนมีอำนาจมากกว่าสัตว์, ตนสามารถทำลายสัตว์ได้ ดังนั้น ความเชื่อเรื่องสภาพเป็นรัฐของสัตว์, อำนาจอันยิ่งใหญ่ของสัตว์ จึงแทบจะไม่ปรากฏในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจของสัตว์จะค่อย ๆ หดหายไป แล้ว แต่ความเชื่อในสิ่งลึกลับเหล่านี้ยังฝังแน่นมาก แม้วิทย์และวิทยาศาสตร์จะก้าวหน้าไปมากแค่ไหนก็ยังไม่สามารถที่จะลดความเชื่อเหล่านี้ได้ นี่สะท้อนว่า มนุษย์ยังต้องการที่พึ่งอย่างอื่นอีกมากในการขอความช่วยเหลือ โดยเฉพาะที่พึ่งทางใจ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงเป้าหมายของการใช้อำนาจของสัตว์ที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสาน

เป้าหมายของการใช้อำนาจ	วรรณกรรมนิทานอีสาน									
	ผาแดง-นางไอ่	นางหม่อม	พระลัก-พระลาม	ขุนทีง	สังข์ศิลป์ชัย	กาพะเกษ	จำปา 4 คน	พญาทันตาค	ท้าวกำกาคำ	ชูชง-นางอ้ว
เพื่อทำลายศัตรู	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-
เพื่อปกป้องตนเอง	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-
เพื่อการแก้แค้น	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-
เพื่อแก้ความขัดแย้ง	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-
เพื่อช่วยเหลือประชาชน	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-
เพื่อพิทักษ์รักษาผู้มีบุญ	-	✓	-	✓	✓	✓	-	-	-	-
เพื่อตนเองโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-

วรรณกรรมนิทานอีสานบางเรื่องก็จะกล่าวถึงสัตว์มาก เช่น ผาแดง-นางไอ่ กล่าวถึงนาค, นางหม่อมกล่าวถึงช้าง, พระลัก-พระลามกล่าวถึงควาย, ขุนทีงกล่าวถึงนาค, สังข์ศิลป์ชัยและกาพะเกษกล่าวถึงครุฑ เป็นต้น แต่มีวรรณกรรมบางส่วนที่ไม่กล่าวถึงสัตว์หรือกล่าวถึงก็น้อยมากและไม่มีความโดดเด่นในวรรณกรรม เช่น ชูชง-นางอ้ว, ท้าวกำกาคำ, พญาทันตาค, จำปา 4 คน เป็นต้น

เปรียบเทียบการใช้อำนาจตามแนวคิดอริสโตเติลกับแนวคิด Plato และ Machiavelli

พฤติกรรมการใช้อำนาจของสัตว์มี 2 อย่าง ควบคู่กันไป ที่สำคัญคือ การทำเพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัว โดยมักจะก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น กับการช่วยเหลือผู้อื่นและช่วยเหลือสังคม การทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น การแก้แค้น, ทำหั้นเพื่อ ความยิ่งใหญ่ในอำนาจของตน, ส่วนการช่วยเหลือผู้อื่น เช่น การช่วยเหลือผู้มีบุญยามยากลำบาก, ช่วยเหลือสรรพสิ่งต่างๆ ในเรื่อง ผ่น เพราะสัตว์บางชนิดจะเป็นผู้ก่อให้เกิดผ่น เพื่อให้สัตว์โลกมีน้ำใจ ในการบริโภคและอุปโภค การใช้อำนาจเช่นนี้ก็ไม่ใช้สัตว์ทุกตัว ทุกรัฐ การใช้อำนาจขึ้นกับสัตว์แต่ละชนิด แต่ละรัฐเป็นสำคัญ ดังนั้น อำนาจจึงขึ้นกับการใช้ว่าผู้ที่ใช้อำนาจมีจุดประสงค์อย่างไร

แนวคิดเช่นนี้มีทั้งที่เหมือนและต่างกับ Machiavelli เพราะแนวคิดของ Machiavelli นั้น เป้าหมายสูงสุดของผู้ปกครองคือ การสร้างอำนาจยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเอง แต่แนวคิดอริสโตเติลนั้นขึ้นกับผู้ใช้อำนาจแต่ละชนิด, แต่ละรูปธรรมเป็นสำคัญ มาตรฐานของ Machiavelli จึงมีลักษณะตายตัวว่าผู้ปกครองจะต้องทำอย่างไร ความดีคือ ตนเองยิ่งใหญ่ ความชั่วคือ ตนเองเสียอำนาจ ส่วนแนวคิดอริสโตเติลคือ ใช้ อำนาจเพื่อศาสนาและสาธารณชน ความเลวก็ทำตรงข้ามกัน มาตรฐานที่สำคัญของความเลวคือ การชอบทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

ส่วน Plato เช่นกัน ความดี คือการมีสังคมที่ยุติธรรม มีผู้ปกครองเป็นราชา ปรมาชนู สังคมมีการแบ่งชนชั้น แต่ละชนชั้นทำตามหน้าที่ของตน มาตรฐานความดีจึงค่อนข้างตายตัวว่า ผู้ที่ต้องทำความดีเป็นอย่างไร ถึงแม้มาตรฐานอริสโตเติลในเรื่องความดีจะให้ความสำคัญกับการทำเพื่อศาสนาและสาธารณชนมาก แต่กรณีการใช้อำนาจที่เป็นจริงของสัตว์นั้นชี้ให้เห็นว่า อำนาจขึ้นอยู่กับผู้ใช้ว่า ละใช้อย่างไร สัตว์บางชนิดก็ใช้อำนาจไปในทางที่ดี บางชนิดก็ไม่ดี ดังนั้น กรณีการใช้อำนาจของสัตว์นั้นแม้มาตรฐานแห่งความดีหรือเลวจะมีอยู่ แต่สภาพความเป็นจริงก็ขึ้นกับผู้ใช้อำนาจแต่ละชนิดแต่ละรูปธรรม

สาเหตุที่แนวคิดอริสโตเติลมีทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน จากนักคิดทั้ง 2 ท่านนี้ที่สำคัญคือ แนวคิดอริสโตเติล ขึ้นกับจินตนาการของวรรณกรรมที่ต้องการกำหนดลักษณะผู้มีอำนาจบางชนิดว่า มีพฤติกรรมการใช้อำนาจ 2 อย่างควบคู่กันไป คือมีทั้งที่ดีและเลว และต้องการกำหนดความแตกต่างระหว่างผู้มีอำนาจแต่ละชนิดด้วย เช่น มนุษย์แม้จะมีพฤติกรรมในแง่ไม่ดีบ้าง แต่ส่วนใหญ่ก็มักทำความดีเป็นหลัก ส่วนผู้มีอำนาจอื่น ๆ มักมีพฤติกรรมการใช้

อำนาจทั้งที่ดีและไม่ดีเท่า ๆ กันไป นี่สะท้อนถึงการให้การเชื่อถือในผู้ปกครองที่เป็น
มนุษย์เป็นอย่างมาก

ศาสนายังเป็นเป้าหมายของความคิดที่สำคัญของแนวคิดอิสลาม ในขณะที่
Machiavelli และ Plato ไม่สนใจใช้มาตรฐานทางศาสนา เป็นเครื่องวัดความ
ดีหรือเลวของตน การทำเพื่อตนเอง แต่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ใคร ศาสนาก็
ยังยอมรับว่าดี พฤติกรรมของสัตว์ส่วนหนึ่งมีลักษณะเช่นนี้ ส่วนแนวคิด Plato มีลักษณะ
ต้านความเป็นส่วนตัวมาก โดยกิจกรรมแทบทุกอย่างเพื่อรัฐและสังคมทั้งสิ้น ส่วน
Machiavelli นั้น ทุกอย่างเพื่ออำนาจของผู้ปกครองทั้งสิ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผี : เป้าหมายของการใช้อำนาจ

ผี เป็นสิ่งลึกลับที่พิสูจน์ไม่ได้ในทางวิทยาศาสตร์ แต่เนื้อหารวดกรรมเชื่อว่า ผีมีจริง เป็นผู้ที่ม้อำนาจอย่างหนึ่งในจักรวาล ผีมีการปกครองของตนเอง มีสภาพเป็นรัฐ คือ มีผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองเป็นของตน รัฐของผีหรือเมืองผีล้วนแต่มีการติดต่อสัมพันธ์กับรัฐอื่นในจักรวาล ไม่ว่าจะเป็รัฐของสิ่งศักดิ์สิทธิ์, มนุษย์, ยักษ์ เป็นต้น เป้าหมายของอำนาจหรือการใช้อำนาจของผีมี

ก. การช่วยเหลือมนุษย์ที่ขอความช่วยเหลือจากตน

วรรณกรรมเรื่อง ขุนทิ้ง ได้กล่าวถึงผีว่า เป็นผู้ที่ม้อำนาจมาก และมีบทบาทหลายอย่าง เช่น การช่วยเหลือมนุษย์ที่ขอความช่วยเหลือจากตน เช่น ตอนที่กล่าวถึงมเหสีของขุนทิ้ง ขอให้ผีช่วยตามขุนทิ้งกลับเมือง โดยมเหสีให้ของสังเวณีเป็นอาหารการกินต่าง ๆ และผีก็ช่วยตามความต้องการของนาง เนื้อความกล่าวว่า

<u>ภาวานพร้อม</u>	<u>ภาคาวเลียนห่าง</u>
<u>นางนาถน้อย</u>	<u>วานไหวเขี้ยกผี</u>
<u>ขอให้ผีคนน้ำ</u>	<u>นำขานงคักาว</u>
<u>ขอให้ชูข้าวเบ้อง</u>	<u>เมืองท้าวฝ่ายหลังแต่ทอน</u>
<u>ข้าจกบนถวายให้</u>	<u>ภาวานหลายหลาก</u>
<u>ขอแก่พระบาทเจ้า</u>	<u>ผีนน้ำช้อยชูแต่ทอน</u>
<u>แต่นั้นผีหลวงน้ำ</u>	<u>เทพาอาฮักซ์ใหญ่</u>
<u>ไคลลาแล้ว</u>	<u>ผันเข้าแมนที</u>
<u>ผีก็เข้าสู่นอง</u>	<u>นาคใหญ่ราคา</u>
<u>ก็จึ่งเห็นราชา</u>	<u>อยู่นอนฝ่าแก้ว</u>
<u>ผีจึ่งนิรมิตให้</u>	<u>ราชาผันหลาก</u>
<u>นางนาคน้อย</u>	<u>แผ่งข้างห่างเพลา²⁷</u>

²⁷พิรุ มลิวัดย์, ขุนทิ้ง, หน้า 38-39.

ศัพท์ : ภาพาน ภาพาว = สำหรับอาหารหวานอาหารลาว, ฟ่าง = กล้วย,
 เขียด = เขียด, ผีคุดน้ำ = ผีประจำแม่น้ำ, บา = คำนำหน้าตัวเอกของ
 เรื่อง, ถ้าว = รุนหนุม, ชู = รู้, ท้าว = ท่าน, ซ้อย = ช่วย,
 ผัน = มุ่งไปที่, แม่น้ำ = แม่น้ำ, นาคา = นาค, นิรมิต = เนรมิต

เนื้อความนี้หมายความว่า มเหสีของขุนเทืองให้นำอาหารหวานลาวมาสักกา
 ระแก่ผี ขอให้ผีนํ้าช่วยนำขุนเทืองกลับด้วย เมื่อผีนํ้าได้รับสิ่งของสักการะแล้วก็มุ่งไปสู่
 แม่น้ำ ผีนํ้าได้เข้าไปในท้องพญานาคจึงได้พบขุนเทืองนอนอยู่กับนางนาค ผีจึงเนรมิต
 ให้ขุนเทืองฟื้นประหลาดมากมาย

เนื้อความนี้ได้ชี้ว่า ผีเป็นผู้ที่มีอำนาจหนึ่งในจักรวาล ลักษณะของผีใน—
 เรื่องนี้แสดงลักษณะที่เป็นผู้มีอำนาจ คือ มนุษย์เมื่อมีปัญหาอะไรซึ่งตนเองแก้ไขไม่ได้ก็มักจะ
 ต้องให้ผีช่วย นี่แสดงถึงการยอมรับว่าผีเป็นผู้ที่มีอำนาจหนึ่งในจักรวาล พฤติกรรมที่
 แสดงออกของผีคือสามารถที่จะทำอะไรก็ตามที่ตนต้องการได้ การใช้อำนาจมีเป้าหมาย
 ที่การช่วยเหลือมนุษย์ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือโดยการขอร้องตน และให้เครื่องสังเว
 ตนเองด้วย คือการที่ผีจะทำอะไรสักอย่างก็จะต้องมีสิ่งตอบแทน เช่น อาหารการกิน
 เป็นต้น

ข. การใช้อำนาจเพื่อสนองต่อความต้องการของตนโดยการทำร้ายผู้อื่น

เนื่องจากผีเป็นผู้ที่มีอำนาจหนึ่งใน จักรวาล ดังนั้น ถ้าตนเองต้องการทำอะไรก็จะทำ
 ได้ ดังตอนหนึ่งของวรรณกรรมเรื่อง นางผมหอม ได้กล่าวถึงผีตนหนึ่งซึ่งเป็นเพศ
 หญิงว่า เมื่อตนเองหลงรักใคร่ก็จะหาทางใช้อำนาจเพื่อครอบครองคนนั้นให้ได้ โดย
 กล่าวถึงนางผีป่าหลงรักเจ้าชายที่เป็นสามีของนางผมหอม ตนเองจึงใช้อำนาจทำร้าย
 นางผมหอมแล้วปลอมตนเป็นนางผมหอมเพื่อให้เจ้าชายเชื่อว่าตนคือนางผมหอม เนื้อ
 ความกล่าวไว้ว่า

นางพงเลย	เกิดเป็นคนแท้
มันก็บายแซนน้อย	นางหอมชุกลง เชื้อ แก้ว
นางก็ตกจากท้าย	เชื้อแล้วนั่งแทน
มันก็ทำเพศเพียง	เสมอคั่งนางหอม

นางพงก็ปองเนา   นั่งแทนเป็นเจ้า²⁸

ศัพท์ : นางพง = นางตีป่า, บาย = จับ, ชุก - ผลัก, เชื้อ - เรือ,
ทำเพศ = แปลงกาย

เนื้อความนี้หมายความว่า นางตีป่าได้แปลงกายเป็นนางหมหอมแล้วผลักนาง
หมหอมตกจากเรือ แล้วตนเองนั่งแทนเพื่อจะได้เป็นภรรยาของสามีของนางหมหอมต่อไป

เนื้อความนี้ได้อธิบายเป้าหมายของการใช้อำนาจของผีว่าทำเพื่อตนเอง โดย
ไม่ได้คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น คือถ้าตนเองต้องการอะไรก็จะทำให้ได้ ไม่คำนึง
ว่าคนอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นอย่างไรก็ตาม ถ้าผีเห็นว่าใครเป็นศัตรูของตนก็จะทำร้าย
ทันที

ค. เพื่อทำลายผู้อื่นและป้องกันตนเอง

ในการสู้รบยอมมีอย่างน้อย 2 ฝ่ายขึ้นไปต่อสู้กัน จุดมุ่งหมายของการรบคือ
การทำลายผู้อื่น และป้องกันชีวิตตนเอง นี่เป็นธรรมชาติของการรบ ผีก็เช่นกัน พวกผี
ไม่ได้แยกจากสิ่งที่มีอำนาจอื่น ๆ ในจักรวาล การขัดแย้งกับรัฐอื่นมีเสมอ เช่น วรรณ
กรรมเรื่อง ผาแดง-นางไอ่ ได้กล่าวถึงการรบของผีผาแดงกับภูพานาคในการแย่งชิง
นางไอ่ ว่า

กินโจ่ง	เหนือแผ่นเตาดาย
แปลงหัวหาง	ฟาดกันหลายม้าง
ผีสร้างฮ้าย	ผาแดงมัวมี ²⁹

ศัพท์ : โจ่ง = พลิกขึ้น, แปลง = แปลงกาย, ฟาดกัน = สู้กัน, ฮ้าย = ร้าย

เนื้อความนี้หมายความว่า การรบระหว่างผีผาแดงกับภูพานาคเป็นไปอย่างดุ
เดือด พันดินแตกพลิกขึ้นมา มีการแปลงกายสู้กัน ซึ่งแต่ละฝ่ายก็มีจำนวนมาก

เนื้อความนี้ได้ชี้แจง การใช้อำนาจของผี คือ เพื่อสู้รบทำลายผู้อื่น ขณะเดียว
กันก็เป็นการป้องกันชีวิตของตนเองด้วย

²⁸ ชมรมวรรณกรรมอีสาน, นางหมหอม. หน้า 69.

²⁹ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง-นางไอ่ และ
ประเพณีบุญบังไฟ, หน้า 158.

กล่าวโดยสรุปแล้วเป้าหมายของอำนาจที่มีใช้ไปมี 3 อย่างที่สำคัญ คือ

1. การช่วยเหลือผู้ที่ขอความช่วยเหลือจากตน
2. การทำเพื่อตนเองโดยสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น
3. การรบเพื่อทำลายผู้อื่นและป้องกันตนเอง

จากการใช้อำนาจของผี เช่นนี้อาจกล่าวได้ว่า บางอย่างก็เพื่อผู้อื่น บางอย่างก็เพื่อตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่นนั้นมักจะขึ้นกับสิ่งของที่มามอบให้คล้าย ๆ กันเป็นการขอร้องให้ผีช่วย หรือหิ้งมีสินบนหรือเครื่องตอบแทนการช่วยเหลือนั้นด้วย ประชาชนยอมรับว่าผีมีอำนาจมากและมักจะขอความช่วยเหลือจากผีเสมอ ๆ บทบาทอีกด้านหนึ่งของผีก็คือใช้อำนาจเพื่อตนเองหรือหม ๆ กับสร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น นอกจากนั้นยังมีเพื่อการรบในการทำร้ายผู้อื่นและป้องกันตนเองด้วย ถึงแม้ว่าผีจะมีบทบาทการใช้อำนาจหลายอย่างควบคู่กันไป แต่บทบาทหลักที่สำคัญคือการสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ดังนั้นภาพพจน์ของผีในสายตาผู้อื่นจึงไม่ค่อยจะดีนัก แม้ว่าหลาย ๆ ครั้งผู้อื่นจะขอความช่วยเหลือจากผีก็ตาม

เปรียบเทียบระหว่างยักษ์, สัตว์, ผี ในเรื่องเป้าหมายของการใช้อำนาจคือสิ่งที่เหมือนกันระหว่าง 3 สิ่งนี้ก็คือ การใช้อำนาจเพื่อสนองตอบอารมณ์และความรู้สึก-และความต้องการส่วนตัว โดยเป็นผู้เริ่มก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการลักพา ฆ่าฟัน หรือทำร้ายผู้อื่นในรูปแบบต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม บทบาทที่เด่นที่สุดและแสดงออกมากที่สุดก็คือยักษ์ ส่วนผีและสัตว์นั้นมีบทบาทน้อยกว่ายักษ์ วรรณกรรมมักสนใจกล่าวถึงบทบาทของยักษ์มากกว่าสัตว์และผี สำหรับสัตว์และผีนั้นมีส่วนที่ทำเพื่อคนอื่นเหมือนกัน เช่น สัตว์หลาย ๆ ครั้งก็เป็นผู้ทำเพื่อศาสนาและสาธารณชน เช่น การช่วยเหลือผู้มีบุญ การทำน้ำฝนเพื่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งต่าง ๆ หรือผีบางครั้งก็ช่วยเหลือผู้ที่ขอร้องให้ตนช่วย เช่น การคิดคดคนรักกลับคืน เป็นต้น ดังนั้น ผีแม้ว่าด้านหนึ่งจะชอบทำร้ายผู้อื่น แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นที่พึ่งของมนุษย์ได้เหมือนกัน เพราะมนุษย์มักขอความช่วยเหลือจากผี เมื่อคนประสบปัญหาที่แก้ไม่ได้ เมื่อให้สิ่งตอบแทนแก่ผี เช่น อาหารการกินแล้วผีก็มักจะช่วยเหลือเสมอ บทบาทของสัตว์และผีคล้ายกันคือ มี 2 ด้าน ด้านหนึ่งทำร้าย ด้านหนึ่งช่วยเหลือ ต่างจากยักษ์ซึ่งมีลักษณะทำร้ายผู้อื่นเท่านั้น ยักษ์กลายเป็นตัวแทนของความน่ากลัวและความอันตราย ต่างจากสัตว์และผีซึ่งมีบทบาท 2 ด้านสำหรับผลของการใช้อำนาจของผีขึ้นกับบทบาทที่ผู้ว่าจะใช้อย่างไร ถ้าเพื่อผู้อื่นก็จะเป็นบท-

บาทที่เป็นผลประโยชน์สาธารณะ ถ้าทำเพื่อตนเองและก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นก็จะ
เป็นการใช้อำนาจที่ผิดหลักศาสนา

อย่างไรก็ตาม ถ้าเปรียบเทียบเฉพาะสัตว์และผีแล้ว บทบาทของสัตว์ในสาย
ตาของประชาชนจะดีกว่าผีอยู่มาก เพราะการใช้อำนาจของสัตว์มีลักษณะเพื่อศาสนาและ
สาธารณะชนมากกว่า เช่น การคอยช่วยเหลือผู้มีบุญในยามอยู่ในป่าเขา และการเป็นผู้ก่อ
ให้เกิดฝนเพื่อสาธารณะชน ส่วนผีนั้นบรรณากรรมกล่าวไว้ไม่มากนัก แสดงบทบาทบ้างแต่ไม่
เท่ากับสัตว์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงเป้าหมายการใช้อำนาจของสี่ที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสาน

เป้าหมายการใช้อำนาจ	วรรณกรรมนิทานอีสาน									
	ผาแดง-นางไอ่	ขุนช้าง-ขุนตี๋	นางพมพอม	ชูลู-นางอ้อ	หนุ่ยตันตอก	ท้าวกำกาคำ	สังข์ศิลป์ชัย	กาฬะเกษ	จำปา4คน	พระลัก-พระลาม
ช่วยเหลือผู้อื่น	-	✓	-							
สนองความต้องการของตน โดยทำร้ายผู้อื่น	✓	✓	✓							
ป้องกันตนเองโดยทำร้ายผู้อื่น	✓	-	-							

วรรณกรรมนิทานอีสานส่วนใหญ่ก็ไม่กล่าวถึงสี่ หรือกล่าวก็น้อยมาก และสี่ไม่มีบทบาทอะไรมาก วรรณกรรมที่มีค่อนข้างมีบทบาท เช่น ผาแดง-นางไอ่, ขุนช้าง, นางพมพอม วรรณกรรมอื่น ๆ นอกจากนั้นก็ไม่สนใจบทบาทของสี่เท่าใดนัก เมื่อกล่าวถึงบทบาทของการทำร้ายผู้อื่นนั้น วรรณกรรมจะกล่าวถึง และให้ความสำคัญแก่ยักษ์มากกว่า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เปรียบเทียบการใช้อำนาจตามแนวคิดอิสานกรณีย์กับแนวคิด Plato และ Machiavelli

แนวคิดเกี่ยวกับการใช้อำนาจของฝั่งนั้นก็คล้าย ๆ กับการใช้อำนาจของสัตว์คือ บางอย่างก็ทำเพื่อตนเอง แต่ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น บางอย่างก็เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น บางอย่างก็เพื่อทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

มีแต่ละตัวก็ไม่เหมือนกัน มีบางชนิดชอบทำร้ายผู้อื่น แต่มีบางชนิดก็ชอบทำความดี คือเป็นที่พึ่งของมนุษย์ ชอบช่วยเหลือคนอื่น

ถ้าเอาแนวคิด Plato และ Machiavelli มาเปรียบเทียบแล้ว จะเห็นว่าผู้ปกครองที่ดีในทัศนะของ Plato ต้องใช้อำนาจเพื่อความยุติธรรมในสังคม ส่วน Machiavelli แล้ว ผู้ปกครองที่ดี คือ ทำเพื่อความยิ่งใหญ่ของตัวเอง ส่วนแนวคิดกรณีย์ฝั่งนั้น ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจแต่ละอย่าง คือ ขึ้นกับมีแต่ละตัว บางตัวก็จะใช้อำนาจไปในทางที่ดีก็มี เช่น ช่วยผู้อื่น แต่บางตัวก็ชอบทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ดังนั้น การใช้ อำนาจของฝั่งจึงไม่แน่นอน ขึ้นกับชนิดของมีเป็นสิ่งสำคัญ อย่างไรก็ตาม โดยส่วนใหญ่ภาพ หงษ์ของมีก็คือ ทำในสิ่งที่ไม่ดี คือชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ดังนั้น การใช้ อำนาจ ของมีส่วนใหญ่ก็คล้าย Machiavelli คือ การทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน พร้อม ๆ กับการก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นไปด้วย สำหรับการทำให้สังคมโดยรวมนั้นบทบาท มีไม่เด่นชัดเท่าใดนัก แต่การช่วยเหลือผู้อื่นที่เป็นเฉพาะบุคคลก็มีอยู่บ้าง

โดยทั่วไปแล้ว การใช้ อำนาจของฝั่งนั้น มีบทบาทน้อยมาก วรรณกรรมไม่สนใจมีและบทบาทของมีเท่าใดนัก วรรณกรรมให้ความสำคัญแก่มนุษย์กับยักษ์มากกว่า ดังนั้น การใช้ อำนาจของมีจึงไม่ค่อยมีบทบาทนัก

ดังนั้น พอจะสรุปแนวคิดการใช้ อำนาจของมีได้ว่า โดยทั่วไป มีทำในสิ่งที่ไม่ดี คือ ชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ทำในสิ่งที่ขัดกับศาสนา แต่ว่ามีบางชนิดก็ทำดีเหมือนกัน สามารถเป็นที่พึ่งของมนุษย์ได้ ผลของการใช้อำนาจเป็นมาตรการวัดที่สำคัญว่าดีหรือเลว ถ้าทำเพื่อศาสนาและสาธารณะชนก็ถือว่าดี ถ้าตรงข้ามก็ถือว่าไม่ดี

อย่างไรก็ตามนักคิดตะวันตก เช่น Plato และ Machiavelli แม้รับรู้ เรื่องเหล่านี้แต่ก็ไม่เห็นที่จะศึกษาเรื่องเหล่านี้ โดยไปเน้นที่มนุษย์และการก่อกองอำนาจ การปกครองในรัฐมากกว่า

พระอินทร์³⁰ เป้าหมายของการใช้อำนาจ

พระอินทร์เป็นผู้ที่ทุกฝ่ายในจักรวาลจะต้องยอมรับ ชื่นชอบ และเชื่อฟังเสมอ สภาของพระอินทร์ก็ป็นรัฐ ๆ หนึ่งในจักรวาลเช่นกัน การปกครองมีผู้ปกครองและ ผู้ใต้ปกครองเป็นของตนเอง ผู้ปกครองสูงสุดคือพระอินทร์ บทบาทของพระอินทร์มี มากมายปรากฏแทบทุกเรื่องในวรรณกรรม พระอินทร์จึงเป็นผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดใน- จักรวาล และมีเป้าหมายในการใช้อำนาจของคนที่แน่นอนเช่นกัน การใช้อำนาจของ พระอินทร์ เช่น

ก. การส่งผู้มิชุนจากสวรรค์มาเป็นผู้ปกครองในเมืองมนุษย์

ผู้ปกครองซึ่งเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองมนุษย์นั้นส่วนหนึ่งไม่ใช้คนธรรมดา แต่ มีกำเนิดมาจากสวรรค์ และผู้ที่ส่งมาเกิดคือพระอินทร์นั่นเอง

วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ได้กล่าวถึงการกำเนิดของผู้ปกครอง ว่า

อินทร์ก็ตรัสส่งผู้	คำปรารณานาง
ก็จึ่งหันเทพา	พร้ามวลมาเต้า
บัดนี้ ไผ่ผู้ปรารณาสร้าง	ชมพูเสวยราช
เป็นมิ่งเจ้า	ธรรม์อาจโลกคน นั้นเค
.....	.....
เมื่อนั้นอินทร์กล่าวถ้อย	ถามเทพทั้งสาม
ปนคำลว	คอนความชานถ้อย
ค้นว่าองค์ประสงค์แท้	ทั้งสามมีหลักเป็นแล้ว
อันแต่คินแลฟ้า	ลงชั้นชาวเลิง แลเค
กำเนิดแท้	ทั้งโลกเลิงเป็น
ขอแก้พันตาตรีส	สองแลเลิงข้า
ยามไคย <u>ทธรรม</u> ควย	สงครามข่งใหญ่
ขอให้เจ้าแผ่นดินฟ้า	<u>หลังเขี่ยมอย่าไล</u> แต่ทอน ³¹

³⁰ พระอินทร์ คือเทวราชผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์, ราชาชองทวยเทพผู้เป็นใหญ่

³¹ ปรีชา พิศทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 73-74.

ศัพท์ : ยู = ฐู, จิ่ง = จิง, เทพา = เทวคา, มาเต้า = มารวมกัน
 พันตา = พระอินทร์, ยุทธกรรม = การรบ, หลิงเยี่ยม = มองดู
 อ่าไล = อ่าละหึ่ง

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อมเหสีเมือง ๆ หนึ่งทำพิธีขอลูกจากสวรรค์ พระอินทร์จึงสั่งให้เทวคาทั้งหลายมารวมกัน และกล่าวถามว่าใครต้องการจะไปเกิดในเมืองมนุษย์ไปเป็นผู้ปกครองบ้าง พระอินทร์ได้ถามเทวคา 3 องค์ ซึ่งก็ได้คำตอบว่า แล้วแต่พระอินทร์จะต้องการ ในที่สุดเทวคาทั้ง 3 องค์ก็ได้รับการส่งตัวลงมาเมืองมนุษย์ ก่อนจะมา เทวคาขอร้องพระอินทร์ว่า ถ้าตนเองลงมาเมืองมนุษย์แล้ว ถ้าเกิดปัญหา เช่น เกิดสงครามก็ขอให้พระอินทร์หาทางช่วยเหลือด้วย

เนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงการใช้อำนาจของพระอินทร์ว่าเป็นผู้ที่ส่งผู้มีบุญจากสวรรค์มาเกิดในโลกมนุษย์มาเป็นกษัตริย์ปกครอง ผู้ปกครองที่มาจากสวรรค์นั้นล้วนแต่ถือว่าเป็นผู้มีบุญ มีความเหมาะสมในการที่จะเป็นผู้ปกครอง เพราะประชาชนและมวลสรรพสิ่งต่าง ๆ ล้วนเคารพเชื่อฟังพระอินทร์ทั้งนั้น โดยถือว่าเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์และมีอำนาจมากกว่าสิ่งต่าง ๆ ในจักรวาลนี้

ข. การพิทักษ์รักษาและช่วยเหลือผู้มีบุญที่ตนส่งมาเกิดให้เป็นผู้ปกครองในเมืองมนุษย์

นอกจากพระอินทร์จะส่งผู้มีบุญมาเกิดในเมืองมนุษย์แล้ว ยังจะต้องช่วยเหลือดูแลผู้ปกครองนี้ด้วยให้มีความปลอดภัย และประสบความสำเร็จในการปกครอง เช่น วรรณกรรมเรื่อง ขุนทิง เมื่อผู้มีบุญมาเกิดแล้วความเดือดร้อนเกิดขึ้นมาพระอินทร์ก็ต้องช่วยเหลือ ดังเนื้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงขุนทิงถูกเนรเทศจากเมืองไปอยู่ป่า พระอินทร์ก็ต้องช่วยเหลือด้านความปลอดภัย โดยกล่าวว่า

เทือนเดิงเท้า	อกนิฐาพรหมอินทிரาช
หินศิลาบาทไท้	เลขกระถางลวดแข็ง
พระห่อเยี่ยม	หลิงโลกโลกา
ก็จิ่งเห็นบาดราวญ	อยู่นอนในผ้า
อินทร์จิ่งใส่ข้าวให้	ฝูงเผดทั้งผี
อ่าไคมีใจคึก	เบียดเบียดมาท้าว
กับหึ่งเทพาหอง	เขาทองอาฮักษ์ใหญ่
อินทร์ก็ใส่บ่อให้	เขายู้ช้วนนั้นแล้ว

แม่นว่าสัตว์สิงห์ข้าง	เหมือนป่าพริงคณา
เขากี่มา <u>วันทา</u>	ชูตัวแฝงเฝ้า
เป็นเพื่อสมภารเจ้า	กุมารน้อยอ่อน
สัตว์จึงมาอ่อนน้อม	ถนอมเข้าแวงระวัง <u>หั้นแล้ว</u> ³²

ศัพท์ : เทือน = สั้นสะเทือน, เถิง = ถึง, อกนิฐาทรหม = รูปพรหมชั้นสูงสุดใน
 ทรหม, ไท้ = ผู้เป็นใหญ่, กระจ่าง = หยาบ, แข็ง, ผ่อเยี่ยม = มองดู,
 หลิง - มองดู, บาครวญ = ชายหนุ่ม, ชู้ = ชู, ชู้ตัว = ทูตตัว,
 เหมือน = สัตว์ร้ายชนิดหนึ่ง, วันทา = ไหว้, หั้นแล้ว = นั้นแล้ว

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อขุนทิงถูกลงเนรเทศไปอยู่ป่านั้น เนื่องจากเป็นผู้
 มีบุญทำให้ที่นึ่งของพระอินทร์แข็ง พระอินทร์จึงเสด็จมาอยู่ในโลกจึงพบขุนทิง พระอินทร์
 จึงบอกพวกผีว่าอย่ารังแกขุนทิง พระอินทร์ได้บอกแก่เทวดาตามที่ตั้ง ๆ คัวย รวมทั้ง
 บอกสรรพสัตว์ให้ช่วยดูแลขุนทิงคัวย สัตว์ต่าง ๆ จึงมาช่วยปกป้องขุนทิง

เนื้อความนี้ได้ชี้ถึง บทบาทการใช้อำนาจของพระอินทร์ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ
 ได้รับความยกย่อง และได้รับการเชื่อฟังจากสรรพสิ่งทั่วไป วรรณกรรมได้กล่าวถึงขุน
 ทิงซึ่งเป็นผู้มีบุญมาเกิด แต่ต้องถูกเนรเทศออกจากเมืองเมื่อตอนยังเล็กอยู่ ต้องไปอยู่ป่า
 คนเดียว สภาพป่าดงนั้นอันตรายมาก เพราะเป็นที่อยู่ของภูติผีปีศาจ, ยักษ์, และสัตว์
 ร้ายต่าง ๆ แต่ขุนทิงก็ไม่ถูกทำร้ายจากสิ่งต่าง ๆ เพราะพระอินทร์ช่วยเอาไว้ กล่าวคือ
 พระอินทร์ได้สั่งให้พวกผี, เทวดาตามป่าเขา, สัตว์ร้ายต่าง ๆ ในป่าว่าไม่ให้ทำร้ายขุน
 ทิง และให้คอยระวังช่วยเหลือขุนทิงคัวย ภูติผีปีศาจและสัตว์ร้ายต่าง ๆ ล้วนแต่เชื่อฟัง
 พระอินทร์ทั้งนั้น โดยการมากราบไหว้ มาเฝ้า มาช่วยเหลือขุนทิงให้ปลอดภัย นี่สะท้อน
 ถึงอำนาจของพระอินทร์นั่นเอง คือมีความสามารถที่จะทำให้ผีปีศาจและสัตว์ร้ายต่าง ๆ
 ทำตามที่พระอินทร์ต้องการได้ การมีอำนาจสูงสุดก็คือการแสดงออกซึ่งการยอมรับอำนาจ
 ของสรรพสิ่งโดยทั่วไปนั่นเอง

ค. การสั่งสอนศีลธรรมแก่สรรพสิ่งต่าง ๆ ในจักรวาล

เนื่องจากพระอินทร์ได้รับการยอมรับจากสรรพสิ่งต่าง ๆ ในจักรวาล ดังนั้น การสั่งสอนให้ทุกฝ่ายยึดมั่นในหลักธรรมะจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เมื่อพระอินทร์สั่งสอนแล้ว ทุกฝ่ายจะค้ำชูเชื่อฟังและปฏิบัติตาม การสอนศีลธรรมนี้ โดยทั่วไปมักจะเป็นการสอนศีล 5, ศีล 8, หลักทศพิธราชธรรม เป็นต้น ดังตอนหนึ่งของวรรณกรรมเรื่อง ผาแดง-นางไอ่ กล่าวถึงการรบของพญานาคทั้ง 2 พระอินทร์ได้มาห้ามทัพและมาสั่งสอนศีลธรรมแก่พญานาคทั้งสอง โดยพระอินทร์สอนว่า

ปานาเว่น	ปาบังทางชั่ว
อย่าได้ <u>ฆ่า</u> ท่านแท้	เวรให้ <u>ชาติ</u> ลุน
อทินนาเว่น	อย่า <u>ปอง</u> เอาของท่าน
ของ <u>เพื่อน</u> ให้	คน <u>เจ้า</u> อย่า <u>ลัก</u> เอา
กาเมเว่น	ภริยา <u>เมีย</u> ท่าน
อย่าไป <u>สม</u> เสบซ้อน	เวร <u>ชาย</u> ชาติ <u>ลุน</u>
มฺสาเว่น	อย่า <u>แปลง</u> คำ <u>คำ</u> วะ <u>ลาย</u> แทน
กาย <u>หน้า</u> ทูน	คน <u>เจ้า</u> ชี <u>ปาก</u> เหม็น
จักเป็น <u>เวร</u> แท้	<u>คำ</u> สะ <u>หาว</u> บั้น <u>ปอก</u>
สุ <u>รา</u> เม <u>ขอก</u> ไว้	กิน <u>เหล้า</u> บา <u>ป</u> หนา ³³

ศัพท์ : ฆ่า = ฆ่า, ชาติลุน = ชาติต่อไป, เพื่อน = คนอื่น, ลัก = ขโมย, สมเสบ = ร่วมเพศ, คำคำวะ ลาย = พูดโกหก, คำสะหาว = พูดโอ้อวด
 เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อพระอินทร์ส่งเทวดามาห้ามทัพได้สั่งสอนพญานาคว่า จะต้องดำรงตนด้วยธรรมะ เช่น ห้ามฆ่าสัตว์, ห้ามลักทรัพย์, ห้ามประพฤตินิดในกาม, ห้ามพูดปด, ห้ามดื่มสุรา, สิ่งเหล่านี้คือศีลห้าข้อนั่นเอง

³³กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง-นางไอ่ และ ประเพณีบุญบั้งไฟ, หน้า 50-51.

ง. การเป็นผู้ที่ตัดสินกรณีพิพาทของสิ่งต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกัน

พระอินทร์เป็นผู้ที่คอยดูแลความเป็นไปต่าง ๆ ในจักรวาล เมื่อเกิดการขัดแย้งถึงกับทำสงครามกันก็จะเป็นผู้ลงมาตัดสินความถูกผิดแก่ฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งทุกฝ่ายเมื่อพระอินทร์ตัดสินแล้วก็ต้องยอมทำตามทั้งสิ้น วรรณกรรมเรื่อง ผาแดง-นางไอ่ ได้กล่าวถึงการรบของพญานาคเช่นกัน คือ เมื่อรบแล้วพระอินทร์จะลงมาห้ามทัพและตัดสินกรณีพิพาทให้ถึงเนื้อความกล่าวไว้ว่า

บัดนี้	เขาจักแบ่งเขตให้	ครองนั่งกินเมือง
	<u>สุวรรณ</u> ครองทางไกล	เขตแขวงทางใต้
	<u>สุทโธ</u> ให้	ครองเหนือตะวันออก
	แปลงแม่น้ำ	เดินเท้าชอกชะเล นั้นเนอ ³⁴

ศัพท์ : สุวรรณ = ชื่อ นาคตัวหนึ่ง, สุทโธ = ชื่อ นาคตัวหนึ่ง, ชอกชะเล = ถึงทะเล
 เนื้อความนี้หมายความว่า พระอินทร์ได้มาห้ามทัพพญานาคและได้แบ่งเขตการปกครองให้ โดยที่สุวรรณนาคอยู่ทางทิศใต้ สุทโธนาคอยู่ทางทิศตะวันออก
 เนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นบทบาท การใช้อำนาจของพระอินทร์ คือสามารถห้ามทัพพญานาคทั้งสองได้ นอกจากนั้นยังแบ่งเขตการปกครอง นับเป็นการตัดสินข้อพิพาทด้วยซึ่งพญานาคทั้งสองก็ยอมทำตาม

จ. ใช้อำนาจเพื่อรักษากฎแห่งกรรมเอาไว้

กฎแห่งกรรม คือ กฎเกณฑ์ที่ว่า ถ้าผู้ใดทำอะไรในชาตินี้ไว้แล้วก็จะได้รับผลตอบแทนในชาติหน้า หรือผู้ทำอะไรไว้ในชาติก่อนก็จะได้รับผลตอบแทนในชาตินี้ เช่น ถ้าทำความดีในชาตินี้ต่อไปตนเองก็จะได้รับผลตอบแทนที่ดี แต่ถ้าทำไม่ดีเอาไว้ก็จะได้รับผลที่ไม่ดีเช่นกัน ความเชื่อเช่นนี้เป็นความเชื่ออันหนึ่งตามหลักพุทธศาสนา ผู้ที่คอยดูแลรักษากฎแห่งกรรมนี้คือพระอินทร์ วรรณกรรมเรื่อง กาสะเกษ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งถึงการส่งผู้มีบุญจากสวรรค์มาเกิดในเมืองมนุษย์ว่า ที่ผู้ใดต้องลงมาเพราะกฎแห่งกรรมกำหนดเอาไว้เช่นนั้น เช่น การส่งกาสะเกษมาเกิด เป็นต้น ถึงเนื้อความกล่าวไว้ว่า

³⁴ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง-นางไอ่ และ ประเพณีบุญบั้งไฟ, หน้า 51.

แต่นั้น อินทาทาน สำแดงบอกรกรรมหลัง
เวร ภาศรีแต่ปางปฐมหุ่น
 ยามเมื่อปางปฐม เคา าลงไปเกิด
 ทรงกำเนิดขึ้น เชิง ลานโลกคน แท้แล้ว
 มาได้ทำให้ สร ้าง โกศ ลอนันต์เนก
 ก็เล่าทำ โทษ ษายกรรมของคอบคิง ท่านแล้ว
 ท่านก็ตกแต่ง ชัว เขื่อน แทบ แถม ทาง
 ทาง หงษ์ พัน ธ ชอม ประ ตุ เคิม ตั้ง
 ยังมี ใจ โร ช้าย ลัก เอา ของ ท่าน
เขา ไล ต อน โตน เคน แล่น หนี
เขาก็ นำ กุม ป้า จับ โจร ทำ ดียบ
โจร ชนา ค กล้า แข่ง ช้าย ข ดอง
ก็ จ ้ง ของ เอ ชีย ก เจ้า เอ ื่อน ม อ มา เป ือง
บาก็ ชัว ทะ ลัน ปน ลวง ลง มี ช้า
ไป ถึง ผู้ ใจ โร คน ถ้อย
ปัก ก ึง ป้า กุม ได้ ผูก ก็
เขาก็ จับ โจร ช้าย ตี น มือ ตัด ขาด
ก็มี ใส่ น้ำ แพ น อย ล ่อง ไหล
มัน ก็ พล ัด ทร าก แก้ว เม ีย ม ิ่ง ชาม เอ ื่อน
ว อ ย ว อ ย อ ค อ น ต าย จ ม น้ำ
 อันนี้ กรรมบาทำวเวียนมาสนองตอบ
 เจ้าจงลงสั่งใช้กรรมช้ายคอบคิง ห่อหอน³⁵

ศัพท์ : อินทา = พระอินทร์, เวร = กรรมเวร, บา = ช้ายหนุ่ม, โกศล = ความดี
 อนันต์เนก = มากมาย, เขื่อน = บ้านเรือน, แคมทาง = ริมทาง, โจโร -

³⁵ พระอริยานุวัตร, กา ษะ เกษ, หน้า 20-21.

โจร, ช้าย = ร้าย, ลัก = ลโมข, แล่นหนี = วิ่งหนี, กุมป้า = ไล่จับ,
 ดืบ = เตะดืบ, แสง = กำลั้งแรง, ช้อง = ร้อง, เขียก = เร็ยก,
 เขื่อน = บ้านเรือน, กุม = จับ, กัม = ทิ้ง, ชามเขื่อน = บ้านเรือน

เนื้อความนี้หมายความว่า พระอินทร์ได้บอกแก่ทเวคางค์หนึ่งว่า ทเวคางค์
 นี้จะต้องลงไปใช้กรรมโดยไปเกิดในเมืองมนุษย์ เพราะว่าในชาติก่อนนั้นทเวคางค์นี้ได้
 สร้างคุณงามความดีไว้มากมาย แต่ก็มีข้อบกพร่องตอนหนึ่งคือชาติก่อนนั้นได้ตั้งบ้านริมทาง
 วันหนึ่งมีโจรมาขโมยสิ่งของตน โจรถูกจับได้ตนจึงตัดมือตัดเท้าโจรคนนั้นแล้วโยนทิ้งในน้ำ
 ทำให้โจรตาย ถึงแม้โจรจะไม่คิดแก้การทำเช่นนี้ไม่ถูกเช่นกัน เพราะเมื่อโจรตาย ครอบ
 ครว้ของโจร เช่น ลูกเมียเขาก็เดือดร้อน ดังนั้น ผลกรรมที่ได้ฆ่าผู้อื่นเช่นนี้จะต้องไปชด
 ใช้โดยไปเกิดในเมืองมนุษย์เพื่อชดใช้กรรมอันนี้

เนื้อความนี้ได้ชี้ถึง การใช้อำนาจของพระอินทร์ว่า เป็นผู้ที่รักษากฎแห่งกรรม
 เอาไว้ พระอินทร์จะรอบรู้ทุกสิ่งในจักรวาลว่าใครเป็นอย่างไร เคยทำความดีหรือ-
 ความชั่วไว้อย่างไรบ้าง พระอินทร์จะเป็นผู้สั่งให้บุคคลต่าง ๆ ปฏิบัติเพื่อรักษากฎแห่งกรรม
 เอาไว้ ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องชดใช้กฎแห่งกรรมทั้งสิ้น จะหลีกเลี่ยงไม่ได้เด็ดขาด

จากตัวอย่างเป้าหมายของการใช้อำนาจของพระอินทร์ หอสรุปได้ว่าเป้าหมาย
 ของอำนาจ คือ

1. การส่งผู้มีบุญจากสวรรค์มาเกิดเป็นผู้ปกครองในเมืองมนุษย์
2. การที่ทักซ์รักษาและช่วยเหลือผู้มีบุญที่สวรรค์ส่งมาเกิดในเมืองมนุษย์
3. การสั่งสอนศีลธรรมแก่สรรพสิ่งต่าง ๆ ในจักรวาล
4. การเป็นตัวกลางตัดสินกรณีพิพาทของสิ่งต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกัน
5. การรักษากฎแห่งกรรมเอาไว้

จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของพระอินทร์ในการใช้อำนาจนั้น คือ การเชิดชูพุทธศาสนาและ
 ทำตามหลักธรรมะของพระพุทธศาสนาอย่างเต็มที่ พระอินทร์ได้ถูกยอมรับว่าเป็นผู้มี
 ฐานะสูงที่สุดในบรรดาสรรพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ พระอินทร์จะแสดงบทบาทมากมายในวรรณ
 กรรม พระอินทร์ถือเป็นตัวแทนของพุทธศาสนาที่เป็นรูปธรรมที่สุด เป็นผู้ที่มีอำนาจ
 สูงสุดอยู่ในจักรวาล มวลสรรพสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์, สัตว์ ผี, ยักษ์ ฯลฯ
 ล้วนแต่ยอมรับความสูงสุดในอำนาจของพระอินทร์ทั้งนั้น เพราะเชื่อว่าพระอินทร์เป็นผู้ที่
 มีธรรมะสูงที่สุด ผู้ที่มีธรรมะมักจะเป็นที่เคารพแก่ผู้อื่น เมื่อพระอินทร์มีธรรมะเคร่ง-

ครุฑที่สุกจึงเป็นที่ยอมรับจากผู้อื่น ทุกฝ่ายจึงยอมรับอำนาจของพระอินทร์มาก บทบาทของอำนาจของพระอินทร์ล้วนเพื่อเชิดชูและดำรงไว้ซึ่งพุทธศาสนาทั้งนั้น โดยเฉพาะศีล 5, ศีล 8. และหลักทศพิธราชธรรมต่าง ๆ

เป้าหมายของการใช้อำนาจของพระอินทร์มีลักษณะแตกต่างจากทุกฝ่ายในจักรวาล คือ เนื่องจากเป็นผู้ที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด, มีอำนาจมากที่สุด, ได้รับความเคารพมากที่สุด การใช้อำนาจของพระอินทร์จึงมีลักษณะเพื่อศาสนา สังคม และสาธารณชน พระอินทร์เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดปกครองจักรวาลนี้ ทุกกลุ่มทุกฝ่ายล้วนแต่ยอมรับในอำนาจทั้งนั้น เมื่อเปรียบกับมนุษย์, สัตว์, ยักษ์, ฝี่ แล้ว การใช้อำนาจของพระอินทร์จะต่างกับยักษ์คนละชั่ว คือ ขณะที่ยักษ์ทำแต่ความเดือดร้อนต่อผู้อื่น ส่วนพระอินทร์ทำแต่ดีเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสาธารณชนโดยทั่วไป สำหรับมนุษย์, สัตว์, ฝี่แล้ว การใช้อำนาจจะมี 2 ด้าน คือ บางครั้งก็เพื่อตนเอง ส่วนพระอินทร์มีบทบาทด้านเดียวเท่านั้น คือ เพื่อสาธารณชน เพื่อศาสนา และเพื่อความดี สาเหตุที่พระอินทร์มีบทบาทด้านเดียว ใช้อำนาจต่างจากสิ่งอื่นเพราะถือว่าพระอินทร์เป็นผู้ที่บริสุทธิ์ ละทิ้งกิเลสแล้ว ส่วนผู้อื่นยังมีความโลภ, โกรธ, หลง, อยู่มาก ดังนั้น พฤติกรรมการใช้อำนาจจึงมีหลายลักษณะปะปนกัน

จากการใช้อำนาจของพระอินทร์เช่นนี้เป็นเครื่องชี้ว่า ผู้ที่ดีตามความเชื่อของประชาชนนั้น คือผู้ที่ทำเพื่อศาสนา เพื่อสังคมและสาธารณชน ใครที่เคร่งครัดเท่าใดก็ย่อมเป็นคนดีสมบูรณ์มากเท่านั้น ผลของการใช้อำนาจของพระอินทร์เช่นนี้จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ไม่มีการรบราฆ่าฟันกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงเป้าหมายการใช้อำนาจของพระอินทร์ที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสาน

เป้าหมายการใช้อำนาจ	วรรณกรรมนิทานอีสาน									
	สังข์ศิลป์ชัย	กาสะเกษ	จำปา 4 ต้น	พญาตันตาค	พระลัก- พระลाम	ผาแดง- นางไอ่	นางหม่อม	ท้าวกำภาค	ชูลู-นางอ้ว	ขุนทึ่ง
สั่งผู้มีบุญมา เป็นผู้ปกครอง ในโลกมนุษย์	✓	✓	✓	✓	-	-	-	✓	-	-
พิทักษ์รักษาและช่วยเหลือ ผู้มีบุญ	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	-
สั่งสอนศีลธรรมแก่สรรพสิ่ง ต่าง ๆ	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-
เป็นตัวกลางในการตัดสิน ข้อพิพาท	✓	✓	✓	-	-	✓	-	-	-	-
รักษากฎแห่งกรรม	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-

วรรณกรรมนิทานอีสานส่วนใหญ่แทบทุกเรื่องกล่าวถึงพระอินทร์ แต่บางเรื่องพระอินทร์ก็จะมีบทบาท
มากบางเรื่องก็มีบทบาทน้อย เรื่องที่มีบทบาทมาก เช่น สังข์ศิลป์ชัย, กาสะเกษ, จำปา 4 ต้น, พญาตันตาค
วรรณกรรมนอกจากนี้ก็จะกล่าวหาถึงถึงพระอินทร์บ้าง แต่พระอินทร์ไม่มีบทบาทมากนัก

เปรียบเทียบการใช้อำนาจตามแนวคิดอิสานกรณิของพระอินทร์กับPlato และMachiavelli

โดยทั่วไปแล้ว การใช้อำนาจของพระอินทร์จะแตกต่างจากแนวคิดของPlato และ Machiavelli เพราะ พระอินทร์เป็นตัวแทนของศาสนา การใช้อำนาจทุกอย่างมีเป้าหมายที่ศาสนา คือ การช่วยเหลือผู้มีบุญ, การสั่งสอนศีลธรรม, การเป็นตัวกลางแก้ไขความขัดแย้ง, การรักษากฎแห่งกรรม, การสั่งสอนธรรมะ ฯลฯ พระอินทร์ล้วนแต่ทำความดีเท่านั้น ก็คือเพื่อศาสนาและสาธุการชน ทุกฝ่ายในจักรวาลล้วนยอมรับ, เคารพเชื่อมั่นในการใช้อำนาจของพระอินทร์มาก พระอินทร์ยึดศาสนาอย่างเคร่งครัด จุดประสงค์หลักคือ การทำให้จักรวาลนี้คือทุกรัฐ ทุกส่วน ทุกฝ่ายที่มีอำนาจให้อยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้จักรวาลนี้ยึดมั่นในธรรมะของศาสนา

ส่วน Machiavelli และPlato นั้น ไม่ได้เน้นในการศึกษาเรื่องศาสนา Machiavelli สนใจเฉพาะเรื่องการสร้างอำนาจและรักษาอำนาจของผู้ปกครอง และจะแยกศาสนาจากการเมือง เพราะเขาเห็นว่าศาสนาจะทำให้ผู้ปกครองอ่อนแอ-- เพราะคำสอนของศาสนาล้วนเต็มไปด้วยลักษณะจริงใจ, ซื่อตรง, เมตตากรุณาต่อผู้อื่น ดังนั้น ผู้ปกครองจะใช้ศาสนาเป็นหลักไม่ได้ ถ้าจำเป็นจะใช้ก็อาศัยศาสนาเป็นเครื่องมือในการปกครอง แต่ถ้าอาศัยไม่ได้ก็ทำลายศาสนาเสีย

ส่วน Plato ก็ไม่เน้นเรื่องศาสนา แต่เน้นที่การสร้างรัฐที่มีความยุติธรรมของมนุษย์มากกว่า

ความแตกต่างเช่นนี้เพราะ วรรณกรรมนิทานอิสานเป็นวรรณกรรมเพื่อศาสนา เป็นสำคัญ ดังนั้น ความดีก็ย่อมเป็นฝ่ายศาสนา ยึดธรรมะใช้อำนาจตามกรอบของ-- ศาสนา ความเลวคือ ละเมิดศาสนาและชอบทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น อย่างไรก็ตามแนวคิด Plato บางส่วนก็คล้ายกับอิสาน คือ การทำเพื่อสังคมและสาธุการชน แม้เขาจะเห็นว่านี่ไม่ใช่ทำตามศาสนาก็ตาม แต่แนวคิดพุทธศาสนาบางส่วนก็ให้ความสำคัญกับการใช้อำนาจนี้เช่นกัน คือ การทำให้สังคมมีความสุขและเจริญรุ่งเรือง

ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้มีอำนาจจะใช้อำนาจไปตามกรอบที่กำหนดไว้ แนวคิดอิสานกรอบที่ว่า คือ ศาสนาและสาธุการชน ผู้ใดที่เคร่งครัดในกรอบนี้มากก็ย่อมถือว่า ผู้นั้นเป็นผู้ที่ดีมากที่สุด ผู้ที่ไม่เคร่งครัดในกรอบนี้จะดีพอประมาณ ผู้ไม่สนใจเลยจะถือว่าไม่ดี

แนวคิดการใช้อำนาจของพระอินทร์ต่างจากMachiavelli โดยสิ้นเชิง

เพราะในทัศนะของศาสนาแล้ว การทำเพื่อก่อให้เกิดอำนาจโดยก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ชอบการฆ่าฟัน, สงครามและความรุนแรง คือความเลวอย่างที่สุด ตายไปจะตกนรก ศาสนานิยมการประนีประนอม สันติ ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ใคร การใช้-
 เล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิงกลโกงของ Machiavelli จะได้รับการประนามจากศาสนา

ปัจจุบันนี้ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังมีอย่างหนาแน่นในหมู่ชนชาวอีสาน โดยเฉพาะอำนาจของพระอินทร์ ซึ่งเป็นผู้ปกครองสูงสุดในสวรรค์ แต่ปัจจุบันนี้ อิทธิพลของศาสนาพุทธมีมาก ดังนั้น ประชาชนจึงยึดมั่นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หลาย-
 องค์ เช่น พระพุทธเจ้า, เทวดา, นางฟ้า เป็นต้น และรวมเอาเทพต่าง ๆ เป็นศาสนาพุทธทั้งสิ้น ในความเชื่อของประชาชน ให้นำเอาพระอินทร์มาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งของพุทธศาสนา พระอินทร์ได้กลายเป็นตัวแทนองค์หนึ่งของพุทธศาสนาไป

ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของมนุษย์ที่ต้องการที่พึ่งพิงทางใจในการดำรงชีวิตอยู่ อำนาจยังไม่ใช่ของประชาชน -
 อย่างสมบูรณ์ ประชาชนหรือแม้แต่ผู้ปกครองก็ยอมรับว่าตนมีอำนาจระดับหนึ่งเท่านั้น แต่อำนาจสูงสุดยังอยู่ที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่า

แม้ว่าความคิดค่านิยมวิทยาศาสตร์ซึ่งเน้นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงและพิสูจน์ได้ จะแพร่เข้ามามากเพียงใดก็ตาม ก็ยังไม่สามารถจะทำลายความเชื่อเช่นนี้ได้ ยิ่งการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย ประชาชนยังต้องการที่พึ่งพิงทางจิตใจมากขึ้น

ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังเป็นวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบันด้วย ถึงแม้ว่าจะมีคนส่วนหนึ่งปฏิเสธสิ่งเหล่านี้เพราะอิทธิพลของวิทยาศาสตร์ แต่คนส่วนมาก-
 ของประเทศยังคงยอมรับและเคารพในสิ่งเหล่านี้มาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นักบวช : เป้าหมายของการใช้อำนาจ

นักบวช ซึ่งเรียกกันว่าพระรัศสี³⁶ หรือฤาษีที่อยู่ในป่านั้นนับว่าเป็นผู้ที่มือนำนางผู้หนึ่ง และมีบทบาทไม่น้อยในวรรณกรรมนิทานอีสาน
เป้าหมายของการใช้อำนาจของพระรัศสี คือ

1. เพื่อสนองตอบความต้องการของตนเอง

เช่นวรรณกรรมเรื่อง พระลัก-พระลาม กล่าวถึง พระรัศสีคนหนึ่งอยู่ในป่า คิดอยากจะมีภรรยาจึงใช้อำนาจเนรมิตผู้หญิงขึ้นมาเป็นภรรยา ตั้งเนื้อความกล่าวว่า

พระก็ลงสู่น้ำวังกว้างอาบเย็น เจ้าเอย

พระก็ลีไคกลางในคิงชั้นหลอ

ปองปุกป็นเป็นชูปนางแหง

.....

แต่นั้นพระรัศสีก็สมเสบน้อยเจ้าอนนางใด

มีนนานเหิงลวคมานมีทอง³⁷

ศัพท์ : ลีไค = ภูเห้งไค, คิง = ข้างกาย, ชูป = รูป, เสบ = สมคู่,
เหิง = นาน, มาน = มีครรรค์

เนื้อความนี้หมายความว่า พระรัศสีได้ลงไปแช่น้ำในภูเห้งไคของตนแล้วเนรมิตภูเห้งไคของตนให้เป็นผู้หญิงสวย ต่อมาพระรัศสีก็เอาหญิงที่ตนสร้างขึ้นมาเป็นภรรยาอยู่ด้วยกันจนมีทอง

เนื้อความนี้ชี้ให้เห็นถึงเป้าหมายการใช้อำนาจของนักบวช คือ เพื่อตนเอง เป็นการสนองตอบอารมณ์, ความรู้สึก, ความต้องการของตนเอง เช่น พระรัศสีนี้ก็อยากจะมีภรรยาก็เนรมิตหญิงสาวขึ้นมาแล้วตนก็นำมาเป็นภรรยา อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจเช่นนั้นก็ไม่ได้ออกความเดือดร้อนแก่ใคร

³⁶ พระรัศสี หรือฤาษี คือ นักบวชที่อยู่ในป่า

³⁷ พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ, พระลัก-พระลาม(รามเกียรติ์), หน้า 25.

2. เพื่อช่วยเหลือผู้มีบุญที่ลงมาเกิดในเมืองมนุษย์

ผู้มีบุญจากสวรรค์เมื่อเกิดในโลกมนุษย์แล้วก็มักจะเผชิญปัญหาต่าง ๆ มากมาย อาจเป็นการสงคราม, การถูกทำร้าย ฯลฯ พระรสีสีเป็นผู้ที่มีอำนาจผู้หนึ่งที่คอยช่วย-
เหลือผู้มีบุญที่ว้านี้ เช่น วรรณกรรมเรื่อง จำปา 4 ต้น ไทกล่าวตอนหนึ่ง เมื่อผู้มีบุญถูก
ฆ่าตาย พระรสีสีได้ช่วยเหลือโดยการชุบชีวิตให้ ดังกล่าวว่า

แต่นั้นองค์บุญเจ้าจอมรสีสีสิทธิเดช
ก็จึงหลิงส่องแจ่มเห็นแก้วหน่อพุทธโอ
พระก็บายเอาไค้ตาลบัตรช้าย่างไปแล้ว
ถึงที่ใกล้จำปาแก้วสี่ดวง
พระจึงอธิษฐานตั้งมิมตาขึ้นเบิ่ง
เลขลาวมุกมอกใหม่เผาเมี้ยนมุนกระจวน
เมื่อนั้นพระจึงบายเอาน้ำคณโทชคใส่
จึงเอาเทียนรูปไค้ทั้งฝ่ายแวงระวัง
พระจึงชวามนต์แก้วลาตาโอมอาน
เลขเกิดเป็นท่อนท้าวกุมารน้อยสี่พระองค์
งามยิ่งเพียงเสมอกิ่งพิมท์เคียว³⁸

ศัพท์ : จิ่ง = จิ่ง, หลิง = มองดู, หน่อ = เชื้อไข, บาย = จับ,
ย่าง = เดินไป, ถึง = ถึง, มิมตา = สิมตา, เบิ่ง = มองดู,
มุน = ทะลาย, ละเอียค, คณโท = คณโท, ชค = รค, ชวามนต์ =
ราชเวทมนต์

เนื้อความนี้หมายความว่า พระรสีสีซึ่งเป็นผู้ที่มีอิทธิฤทธิ์ได้มองเห็นต้นจำปา
4 ต้น ลอยมาก็รู้ได้ว้านี้คือผู้มีบุญมาเกิดและถูกทำร้าย พระรสีสีจึงถือตาลบัตรแล้วเดิน
ไปที่ต้นจำปาทั้ง 4 เมื่อพระรสีสีมิมตาขึ้นไฟก็ไหม้ต้นจำปานั้น ต่อมาพระรสีสีจึงเอาน้ำ
ที่คณโทรคใส่แล้วจุกชุบเทียนรายพระเวทต่าง ๆ ในที่สุดก็เกิดเป็นกุมารทั้ง 4 องค์ ซึ่งมี

³⁸ พระอริยานุวัตร, จำปา 4 ต้น, หน้า 129-130.

รูปร่างหน้าตาสวยงามเท่ากันทุกพระองค์

3. เพื่อศาสนา

เป้าหมายการใช้อำนาจของพระรสีอย่างหนึ่ง คือ การทำเพื่อศาสนา พระรสีได้รับคำยกย่องว่า เป็นผู้ที่มีธรรมะ ดังนั้น พฤติกรรมต่าง ๆ จึงเพื่อศาสนา ถึงวรรณกรรมเรื่อง จำปา 4 ต้น กล่าวถึงพระรสีว่า

กรายเขาแก้วไพรสนธิ์กษัตริย์อยู่
เมื่อสู่เจ้ารสีสร้างขอธรรม
พระก็จำศีลสร้างภาวนาทงอยู่³⁹

ศัพท์ : กราย = ผ่าน, เขา = กูเขา, ทงอยู่ = ครอบอยู่,

เนื้อความนี้หมายความว่า ถัดจากภูเขาที่ยกษัตริย์อยู่ มีพระรสีซึ่งมีธรรมะอันสูงส่งอาศัยอยู่ พระรสีได้บำเพ็ญภาวนาอยู่

เนื้อความนี้ไค้ชื่อว่า พระรสีเป็นผู้ที่มีธรรมะและได้ทำเพื่อศาสนา

4. เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

การใช้อำนาจอย่างหนึ่งของพระรสี คือ การทำเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น เช่น วรรณกรรมเรื่อง จำปา 4 ต้น กล่าวถึงกำเนิดของนางปทุมเกสรว่าอยู่บนตอกบัวผู้ที่นำมาชุบเลี้ยง ก็คือ พระรสีนั่นเอง ถึงเนื้อความกล่าวว่า

เมื่อนั้นกมทานเบื้องบัวทองไขกาย
เลยเล่าเห็นนาคน้อยนางแก้วอยู่ใน
ออคอคให้ในกานบัวทอง
เมื่อนั้นคนบุญเจ้าเอานางมาชื้อ
ในเกสรตอกบัวงามซึ่ง
ถึงแห่งห้องศาลากว้างแห่งตน
พระจึงมีรมิตนี้ไว้ก้อยให้คุดตางนม
หลายปีเดือนใหญ่มาสอนหน้า⁴⁰

³⁹ พระอริยานุวัตร, จำปา 4 ต้น, หน้า 126.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 323-324.

ศัพท์ : บัว = ดอกบัว, ไชกาบ = เปิดกลีบดอกบัว, ออกออก = เสียงร้องไห้,
 ชีบ = รีบ, เถิง = ถึง, นีรมิต = เนรมิต, ตาง = แทน

เนื้อความนี้หมายความว่า ขณะที่พระรสีไปอาบน้ำที่สระได้พบดอกบัวประหลาด
 คือ ดอกใหญ่และงดงามจึงเข้าไปดู เมื่อลมพัดถูกกลีบดอกบัว พระรสีก็เห็นเด็กร้องไห้
 ในดอกบัว จึงนำมาที่ศาลาที่หักและเนรมิตนิ้วก้อยให้ลูกแทนนมจนเด็กนี้เติบโตมาโดยให้
 ชื่อว่า ปทุมเกสร

การใช้อำนาจของพระรสีเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นนั้น วรรณกรรมเรื่อง กาฬะเกษ
 ก็กล่าวไว้เช่นกัน ดังตอนที่นางกินรีทั้ง 3 ถูกพ่อของคนที่ขับไล่จากเมืองคอนยังเล็ก
 เพราะโหดร้ายว่า เป็นคนไม่ดีจะทำให้บ้านเมืองเดือดร้อน เมื่อทหารนำนางกินรี 3 ตัว
 ไปล่องแพ เมื่อแพมาถึงพระรสี พระรสีก็ช่วยเหลือเอาไว้ ดังเนื้อความกล่าวไว้

พระชำแล้วโซมน้อยออกแพ

ก็จิ่งทำเพียรเลี้ยงสามนางเลขใหญ่

นีรมิตกึ่งก้อยตางจุกนวม⁴¹

ศัพท์ : ชำ = คิด, โซม = ยกขึ้น, จิ่ง = จิ่ง, เพียร = พยายาม,
 กึ่งก้อย = กึ่งไม้เล็ก ๆ, ตางจุก = แทนหัวนม

เนื้อความนี้หมายความว่า พระรสีเมื่อได้พบแพที่ลอยมาเห็นเด็กเป็นกินรี 3
 ตัว จึงช่วยเหลือเอาไว้และได้เลี้ยงเอาไว้ พระรสีเนรมิตกึ่งไม้เล็ก ๆ ให้ลูกแทนนม
 จากเนื้อความทั้งเรื่อง จำปา 4 ต้น และกาฬะเกษได้ชี้ว่า พระรสีเป็น
 ผู้ที่ใช้อำนาจไปในการช่วยเหลือผู้อื่นในยามที่ผู้อื่นลำบากกำลังจะถึงชีวิต คือ นางกินรี
 3 ตัว มีชีวิตรอดได้เพราะการช่วยเหลือของพระรสีนั่นเอง

เนื้อความทั้งจากเรื่อง จำปา 4 ต้น และ กาฬะเกษ ได้ชี้ให้เห็นถึงเป้าหมาย
 การใช้อำนาจของพระรสีว่าคอยช่วยเหลือผู้มีบุญมาเกิดในโลกมนุษย์ เมื่อเจอปัญหาความ
 ลำบากหรือแม้กระทั่งชีวิต พระรสีก็จะเป็นผู้คอยช่วยเหลือเสมอ

⁴¹ พระอรียานุวัตร, กาฬะเกษ, หน้า 148.

- โดยสรุปแล้วเป้าหมายของการใช้อำนาจของนักบวชที่เรียกว่าพระรศีสินั้น มี
1. เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองโดยไม่ได้ออกความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น
  2. เพื่อคอยช่วยเหลือผู้มีบุญที่มาเกิดยามยากลำบาก
  3. เพื่อศาสนา
  4. เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

พระรศีสินักบวชที่อยู่ในป่า มักจะใช้ชีวิตสงบสันโดษคนเดียว หรือมีลูกศิษย์บ้างก็ได้ แต่ไม่มากนัก พระรศีสีจากวรรณกรรมนิทานอีสานแล้วถือว่าเป็นนักบวชคามหลักของ— พุทธศาสนา พระรศีสีจะนับถือศาสนาพุทธ บำเพ็ญภาวนาในป่าเขา เป็นผู้ที่เชิดชูและรักษาพุทธศาสนา การที่พระรศีสีมีธรรมะและมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์ คาถาต่าง ๆ ทำให้เป็นผู้ที่มีอำนาจผู้หนึ่งในจักรวาลนี้ หลายฝ่ายต่างยอมรับและเคารพ ในอำนาจของพระรศีสีมาก อย่างไรก็ตาม พระรศีสีก็ไม่ใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มาจากสวรรค์ถึง พระอินทร์ พระรศีสีเป็นเพียงมนุษย์ที่ตัดสินใจออกบวชดำเนินชีวิตบำเพ็ญภาวนาในป่า เท่านั้น ดังนั้นกิเลส, ตัณหา, ความโลภ, โกรธ, หลง ของพระรศีสีจึงเกิดขึ้นได้เสมอ เช่น การใช้อำนาจบางอย่างก็ทำเพื่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์ถูกต้องของศาสนา เลย อย่างไรก็ตาม พระรศีสีก็มีบทบาทเด่นชัด คือ คอยช่วยเหลือผู้มีบุญที่มาเกิดในคราว ที่เขามีความยากลำบาก การสั่งสอนศาสนาและการช่วยเหลือผู้อื่นด้วย อาจกล่าวถึง— การใช้อำนาจของพระรศีสีได้ว่า โดยทั่วไปจะใช้อำนาจเพื่อศาสนาเป็นสำคัญ

บทบาทที่คล้ายกันระหว่างพระอินทร์และนักบวช คือ ทั้ง 2 ฝ่าย ต่างให้ความสำคัญกับศาสนามาก เช่น การสั่งสอนศาสนา, การช่วยเหลือผู้อื่น แต่ที่แตกต่างกันก็มี— มากเพราะพระอินทร์เป็นผู้ปกครองสูงสุด, อำนาจมากที่สุด, ได้รับความเคารพมากที่สุด ในจักรวาล แต่พระรศีสีเป็นเพียงมนุษย์ที่ยังมีกิเลสอยู่แล้วไปบำเพ็ญภาวนาในป่า ดังนั้นความบริสุทธิ์, ความสูงสุดในอำนาจจึงไม่เท่าพระอินทร์ที่แตกต่างกันที่สำคัญ 2 อย่าง คือ พระอินทร์จะใช้อำนาจเพื่อศาสนาและสาธารณชนเท่านั้น โดยไม่ได้ทำเพื่อส่วนตัวเลย แต่พระรศีสียังมีกิเลสอยู่มาก ยังมีส่วนตัวอยู่บ้าง ดังนั้น การใช้อำนาจบางครั้งจึงยังเพื่อตนเองอยู่

ขอบเขตการใช้อำนาจนั้น พระอินทร์จะแสดงบทบาทมากมาย เช่น เพื่อศาสนา เพื่อสาธารณชน, เพื่อระงับข้อพิพาท, เพื่อช่วยเหลือผู้มีบุญ ฯลฯ บทบาทพระอินทร์จึงมีมากในวรรณกรรม ส่วนพระรศีสีบทบาทไม่มากนัก วรรณกรรมก็ให้ความสนใจไม่มากเท่า

พระอินทร์

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสรรพสิ่งทุกอย่างที่มีอำนาจแล้ว พระอินทร์มีอำนาจสูงที่สุดรองลงมาก็พระรสีสนั่นเอง ต่อไปจึงเป็นมนุษย์, ยักษ์, ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ได้ชื่อว่า แนวคิดเกี่ยวกับเป้าหมายการใช้อำนาจนั้น วรรณกรรมให้การยกย่อง—ศาสนา มาก ผู้ที่เป็นตัวแทนศาสนา, ปกป้องเชิดชูศาสนาจะเป็นผู้ที่มีอำนาจมาก และได้รับความนิยมนอย่างสูง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงเป้าหมายการใช้อำนาจของพระรัศมีที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสาน

เป้าหมายการใช้อำนาจ	วรรณกรรมนิทานอีสาน									
	กาสะเกษ	จำปา 4 คน	ขุนทึ่ง	พระลัก- พระลาม	พู่ กำกาคำ	นางหม่อม	ชูลู-นางอ้ว	พญาตันตาค	ผาแดง- นางไอ	สังข์ศิลป์ชัย
สนองตอบความต้องการส่วน ตัวโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	-	-	-	✓						
พิทักษ์และช่วยเหลือผู้มีบุญ	✓	✓	✓	✓						
เพื่อสั่งสอนศาสนา	✓	✓	✓	✓						

วรรณกรรมนิทานอีสานจะกล่าวถึงเฉพาะบางเรื่องเท่านั้น แต่วรรณกรรมบางเรื่อง ก็ไม่ได้กล่าวถึงพระรัศมี วรรณกรรมที่กล่าวถึงพระรัศมีและพระรัศมีมีบทบาทมาก เช่น กาสะเกษ, จำปา 4 คน, ขุนทึ่ง, พระลัก-พระลาม ส่วนวรรณกรรมที่เหลือมักไม่กล่าวถึงหรือกล่าวบ้าง พระรัศมีก็มีบทบาทน้อยมาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เปรียบเทียบแนวความคิดเกี่ยวกับการใช้อำนาจกรณีของนักบวชกับ Plato และ Machiavelli

การใช้อำนาจของนักบวช ที่เรียกว่า พระรัสลีนั้น คล้ายกับการใช้อำนาจของพระอินทร์ คือ ทำเพื่อศาสนาเป็นสำคัญ พระรัสลี ถือเป็นตัวแทนผู้หนึ่งของพุทธศาสนา เพราะการใช้อำนาจส่วนใหญ่เพื่อศาสนา เช่น การสั่งสอนศาสนา, การช่วยเหลือผู้มีบุญ การช่วยเหลือผู้อื่น ฯลฯ แต่ที่แตกต่างจากพระอินทร์บ้าง เพราะพระรัสลียังเป็นมนุษย์อยู่ ซึ่งแตกต่างจากมนุษย์ทั่วไปเพราะมาบวชเท่านั้น แต่คิดว่ามีธรรมะมากกว่าคน.-- ธรรมคาสามัญ และมีอำนาจมากกว่าผู้คนธรรมดาด้วย พระรัสลียังมีกิเลสอยู่ส่วนหนึ่ง ดังนั้น การใช้อำนาจบางครั้งก็ทำในสิ่งที่ขัดกับศาสนา ดังนั้น แม้คนทั่วไปจะยอมรับในอำนาจพระรัสลี แต่ก็ไม่ยอมรับเท่ากับอำนาจของพระอินทร์ ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สูงที่สุด

อย่างไรก็ตาม เป้าหมายหลักของการใช้อำนาจก็คือศาสนาอยู่ เช่น ทำบุญทำทาน, ช่วยเหลือผู้มีบุญ, ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น

กรณีการใช้อำนาจของพระรัสลี โดยส่วนใหญ่เหมือนกับพระอินทร์ คือ อยู่ในกรอบของศาสนา ปัจจุบันนี้ความเชื่อในเรื่องพระรัสลีเริ่มหมดไป เพราะอิทธิพลของพุทธศาสนาครอบงำสังคมมาก นักบวชจึงเปลี่ยนมาเป็นพระสงฆ์ตามหลักพุทธศาสนา

ลักษณะของพระรัสลีนั้น พระรัสลีทุกรูปมีลักษณะเหมือนกันหมดคือ การทำเพื่อศาสนา เช่นเดียวกับพระอินทร์คือทำเพื่อศาสนา นี่ต่างจากผู้มีอำนาจอื่นบ้าง เช่น ผี, สัตว์, ยักษ์นั้น โดยทั่วไปทำในสิ่งที่ขัดกับศาสนา, สัตว์นั้นมีพฤติกรรม 2 อย่าง คือ บางชนิดก็ทำเพื่อศาสนา, บางชนิดก็ขัดศาสนา, ส่วนผีบทบาทโดยส่วนใหญ่ก็ขัดศาสนา แต่บรรณากรรมให้ความสนใจผีน้อยมาก แต่พระรัสลีและพระอินทร์ เป็นสัญลักษณ์ของศาสนา ดังนั้น เป้าหมายการใช้อำนาจจึงเพื่อศาสนาและแน่นอนว่า หลักศาสนาอย่างหนึ่งคือ การสร้างความสงบสุขแก่รัฐและสังคม ศาสนานิยมสันติวิธี และต่อต้านการใช้กำลังรุนแรงในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง

การทำเพื่อสังคมตามแนวคิดอิสานคือ การทำเพื่อศาสนา, ความยุติธรรมในสังคม คือ การที่สังคมยึดมั่นในศาสนาเป็นการมองที่ต่างจากการทำเพื่อสังคมในทัศนะของ Plato เพราะแม้ Plato ให้ความสำคัญกับส่วนรวม แต่ไม่ใช่หลักศาสนาที่กำหนดความคิดของคนแต่อย่างใด ส่วน Machiavelli แล้ว ต่างกันอย่างสิ้นเชิง ศาสนาจะมองว่า แนวคิดของ Machiavelli นั้นเป็นแนวคิดของคนชั่ว คนบาป คน

เลว คนชนิดนี้จะไม่มีความสุขทั้งชาตินี้และชาติหน้า

โดยส่วนใหญ่การใช้อำนาจของพระรสีจึงคล้ายกับพระอินทร์ถึงแม้ว่าจะไม่เคร่ง
ครัดเท่าพระอินทร์ก็ตาม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุป

เป้าหมายของการใช้อำนาจตามแนวคิดอิสาน เมื่อเปรียบเทียบกับ Plato

และ Machiavelli

ตามแนวคิดอิสานนั้น ในจักรวาลแบ่งออกเป็นรัฐต่าง ๆ มากมาย ผู้มีอำนาจก็มีหลายพวกหลายชนิด การใช้อำนาจของผู้มีอำนาจต่าง ๆ มีทั้งที่เหมือนกันและไม่เหมือนกัน คือ มนุษย์ก็จะใช้อำนาจอย่างหนึ่ง, ชัศก็ใช้อำนาจอย่างหนึ่ง, สัตว์ก็ใช้อำนาจอย่างหนึ่ง, ผีก็ใช้อำนาจอย่างหนึ่ง และรูปธรรมเฉพาะผู้มีอำนาจแต่ละชนิดก็มีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกันด้วย

การใช้อำนาจของผู้มีอำนาจต่าง ๆ นี้ มีกรอบกำหนดที่แน่นอนในเรื่องความดีและความเลว ความดีก็คือ การทำเพื่อศาสนาและสาธารณชน หรือถ้าทำเพื่อตนเอง แต่ก็จะต้องไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ความเลวคือ การทำที่ขัดกับหลักศาสนาและชอบสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น การใช้อำนาจเพื่อความดีจะมีผลคือ จะทำให้สังคมสงบสุข, มีความเจริญรุ่งเรือง และตัวของผู้อำนาจนั้นก็จะมีแต่ความสุขความเจริญเช่นกัน ส่วนการใช้อำนาจที่ไม่ดี จะทำให้สังคมเดือดร้อน เกิดความวุ่นวายไปทั่ว และตัวผู้อำนาจนั้นก็ประสบแต่ความยากลำบาก และอันตรายต่าง ๆ นานา บางกรณีอาจถึงกับสูญเสียชีวิตก็เป็นได้

โดยทั่วไปการใช้อำนาจที่เป็นจริง ของผู้มีอำนาจชนิดต่าง ๆ ยังมีเสรีภาพที่จะใช้อำนาจได้เสมอ ไม่ได้ขึ้นกับกรอบทางศาสนาเสมอไป เพราะสัตว์โลกต่าง ๆ ยังมีกิเลส, มีความโลภ ความโกรธและความหลงอยู่มาก ดังนั้น การใช้อำนาจหลายอย่างจึงอยู่นอกกรอบที่กำหนดไว้ ที่สำคัญคือ การใช้อำนาจเพื่อตนเองพร้อม ๆ กับการสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ใช้วิธีการรุนแรงและสงครามในการแก้ปัญหา

ผู้ที่ใช้อำนาจเพื่อความดีมากกว่าคนอื่น ก็คือ ผู้ที่เคร่งครัดในศาสนามากกว่าผู้อื่น และทำเพื่อศาสนามากกว่าผู้อื่น ผู้ที่ใช้อำนาจเพื่อความเลวก็คือ ผู้ไม่สนใจกรอบทางศาสนา และยังมีการกระทำที่ตายนศาสนาด้วย

สำหรับที่เหมือนกันกับแนวคิดของ Plato คือ Plato ให้ความสำคัญกับการใช้อำนาจเพื่อสาธารณชนมาก แนวคิดของ Plato ที่สำคัญคือ การสร้างคุณธรรมในสังคม สังคมที่ยุติธรรมคือ สังคมที่มีการแบ่งแยกชนชั้นและแต่ละชนชั้นทำหน้าที่ของตน

ผู้ปกครองจะมาจากชนชั้นสูง และมีหน้าที่ปกครองสังคม ทหารจะทำหน้าที่ปกป้องรัฐ, คนทั่วไปมีหน้าที่ทำมาหากินปกติ สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็โดยสังคมมีราชาปราชญ์เป็นผู้ปกครอง ราชาปราชญ์จะเป็นผู้สร้างความสงบสุขและความเจริญในรัฐ ถึงแม้รายละเอียดในสังคม อุดมคติของอริสโตเติลและ Plato จะต่างกัน แต่ก็มีจุดร่วมอย่างหนึ่งคือ การทำเพื่อสังคมสงบสุข เพื่อให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีขึ้นส่วนที่แตกต่างกันที่สำคัญ เรื่องศาสนา เพราะ Plato ไม่เน้นการศึกษาเรื่องศาสนา ส่วนอริสโตเติลเน้นความสำคัญของศาสนา มาก ดังนั้น อิทธิพลของศาสนาเมื่อกล่าวถึงสังคมที่ดี ที่ยุติธรรมก็คือ ในโลกนี้ไม่ใช่สังคมอุดมคติ แต่สวรรค์คือ สังคมอุดมคติ ซึ่งเป็นดินแดนที่สงบร่มรื่นและมีแต่ความสนุกสนานสบาย สวรรค์เป็นดินแดนแห่งธรรมะของพุทธศาสนา ผู้ที่อยู่ที่นี่ต้องการสิ่งใดก็จะได้สิ่งนั้น เพราะเป็นดินแดนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาศัยอยู่ เป็นสังคมที่สมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม ก็เป็นสังคมที่พิสูจน์ไม่ได้ว่ามีจริงหรือไม่ เพราะบนสวรรค์เต็มไปด้วยความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับและไสยศาสตร์ ในเรื่องอำนาจอิทธิฤทธิ์และอภินิหารย์ต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม สังคมที่ดีในโลกนี้ก็ต้องเป็นสังคมที่สงบสุขเช่นกัน มีผู้ปกครองยี่ธรรมะ และใช้อำนาจตามหลักธรรมะ

ข้อแตกต่างอีกอย่างหนึ่งคือ การทำเพื่อส่วนตัว แนวคิดอริสโตเติลไม่ปฏิเสธสิ่งนี้แต่มีข้อแม้ว่า ต้องไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ส่วน Plato แล้ว มีลักษณะค่านิยมเป็นส่วนตัวมาก ดังที่เขาเสนอการจำกัดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในชนชั้นสูง เพราะเขากลัวว่าทรัพย์สินจะก่อให้เกิดความโลภและจะเป็นอันตรายต่อรัฐ

ส่วนกับ Machiavelli แล้ว ก็เหมือนกันในด้านเชื่อมั่นในการปกครองของชนชั้นสูง แต่แตกต่างกันในด้านการใช้อำนาจ เช่น Machiavelli มุ่งเพื่ออำนาจของผู้ปกครองเป็นหลัก แต่แนวคิดอริสโตเติลมุ่งที่ธรรมะและสาธารณะชนเป็นหลัก แนวคิด Machiavelli ไม่ได้รับอิทธิพลศาสนา แต่แนวคิดอริสโตเติลเน้นศาสนามาก แนวคิด Machiavelli ก่อนข้างจะแตกต่างจากแนวคิดอริสโตเติลมาก ทั้งเป้าหมายและวิธีการใช้อำนาจ เพราะเขานิยมการทำหัต, สงคราม, ความรุนแรง, เล่ห์เหลี่ยม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ตรงข้ามกับศาสนามาก ศาสนาจะมองว่าแนวคิดเช่นนี้เป็นคนบาป, คนชั่ว, คนเลว ตายไปก็จะตกนรก จะมีแต่ความทุกข์ทั้งชาตินี้และชาติหน้า

แนวคิดของ Plato และ Machiavelli มีลักษณะเป็นแนวคิดที่แน่นอนตายตัว เช่น ราชาปราชญ์ของ Plato หรือผู้ปกครองในทัศนะของ Machiavelli

ต่างก็เป็นแนวคิดที่เสนอชัดเจนว่าจะใช้อำนาจอย่างไรและเพื่ออะไร ส่วนแนวคิดอีสาน
 นั้นผู้มีอำนาจแต่ละคน แต่ละฝ่าย แต่ละชนิตจะมีเสรีภาพในการใช้อำนาจมากแม้มีกรอบที่
 เหนียวแน่น คืออีสานมองว่า สัญลักษณ์ของความดี คือศาสนา และความเลวคือ ค่านศาสนา
 ชัดต่อศาสนา คือศาสนาเป็นกรอบที่สำคัญ แต่ก็ไม่ใช่เป็นกรอบในทุกกรณี ผู้มีอำนาจ--
 หลายกรณีทำในสิ่งที่ขัดกับกรอบนี้ แนวคิดอีสานมักจะกล่าวถึงพวกหรือชนิตของผู้มีอำนาจ
 เช่น ผู้ที่ยึดศาสนา ก็คือพวกธรรมะ พวกไม่มีศาสนา คือพวกอธรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เปรียบเทียบเป้าหมายของการใช้อำนาจระหว่างผู้มีอำนาจชนิดต่าง ๆ

	มนุษย์	ยักษ์	สัตว์	ผี	พระอินทร์	นักบวช (พระรishi)	
1	เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึก และความต้องการส่วนตัวโดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น การเบียดเบียนของมาใช้, การสั่งให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตนโดยผู้ที่ทำตามมีความสมัครใจที่จะทำ	✓	✓	✓	✓	-	✓
2	เพื่อปกป้องชีวิตของตนเองและทำลายผู้อื่นที่คิดว่าเป็นศัตรูกับตน	✓	✓	✓	✓	-	-
3	เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น เช่น การให้ทาน, การคุ้มครองความปลอดภัย, การช่วยเหลืออื่น ๆ เมื่อถูกขอร้อง	✓	-	✓	✓	✓	✓
4	เพื่อสั่งสอนศาสนา	✓	-	-	-	✓	✓
5	เพื่อชุบชีวิตศัตรูที่ตนทำลายไปแล้วให้ฟื้นคืนชีพอีกครั้ง เป็นการสร้างบารมีแก่ตน	✓	-	-	-	-	-
6	เพื่อสนองตอบอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการส่วนตัว โดยเป็นผู้ริเริ่มก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น ลักพา, ฆ่าฟัน, สงคราม	-	✓	✓	✓	-	-
7	เพื่อส่งผู้มีบุญมาเกิดเป็นผู้ปกครองในเมืองมนุษย์	-	-	-	-	✓	-
8	เพื่อพิทักษ์และช่วยเหลือผู้มีบุญที่มาจาก ขามฮากลำบาก	-	-	✓	-	✓	✓
9	เพื่อรักษากฎแห่งกรรมเอาไว้ และเป็นตัวกลางระงับกรณีพิพาทระหว่างสิ่งที่มีอำนาจต่าง ๆ	-	-	-	-	✓	-

วิเคราะห์เปรียบเทียบเป้าหมายของการใช้อำนาจระหว่างผู้มีอำนาจชนิดต่าง ๆ

สรรพสิ่งต่าง ๆ เมื่อมีอำนาจก็จะใช้อำนาจเพื่อจุดประสงค์และเป้าหมายต่าง ๆ สิ่งที่มีอำนาจต่าง ๆ มีพฤติกรรมการใช้อำนาจที่มีทั้งแตกต่างกันและเหมือนกัน ในส่วนนี้จะวิเคราะห์ให้เห็นว่า ทำไมผู้มีอำนาจบางชนิดจึงใช้อำนาจเช่นนั้นหรือไม่ใช้อำนาจเช่นนั้น การใช้อำนาจเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ทำไมจึงเหมือนกัน ทำไมจึงแตกต่างกัน และเพราะอะไรจึงเป็นเช่นนั้น การใช้อำนาจเหล่านี้แสดงออกคือ

1. เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการส่วนตัว โดยไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น เช่น การเบียดเบียนของมาใช้ส่วนตัว, การสั่งให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตน โดยที่ผู้ที่ทำตามนั้นก็มีความสมัครใจที่จะทำ การใช้อำนาจเช่นนี้ถึงแม้จะทำเพื่อส่วนตัวแต่ก็ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนแก่ใครทั้งนั้น มนุษย์, สัตว์, ยักษ์, ผี, นักบวช(พระรสีลี) ล้วนแต่มีส่วนตัวทั้งนั้น นี่เป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่มีเรื่องส่วนตัว และทำเพื่อส่วนตัว เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง การทำเพื่อส่วนตัวโดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ใคร นี้ไม่ใช่สิ่งที่ผิดเพราะเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสรรพสิ่งที่มีอำนาจต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม มีสิ่งที่มีอำนาจอย่างหนึ่งที่ทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมทั้งนั้น เช่น ทำเพื่อศาสนาและสาธารณชน นั่นคือ พระอินทร์ การทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมเช่นนี้เป็นที่เคารพ, ยกย่องแก่ทุกฝ่ายในจักรวาล พระอินทร์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด, เป็นผู้บริสุทธิ์, มีทุกอย่างพร้อมแล้ว และเป็นผู้ดูแลความเป็นไปต่าง ๆ ในจักรวาลด้วย จากลักษณะที่ละกิลีส, และบริสุทธิ์นี้จึงไม่มีส่วนตัว การทำทุกอย่างเพื่อศาสนาและสาธารณชนทั้งสิ้น จากที่กล่าวไปนี้ย่อมแสดงว่า โดยทั่วไปแล้วเมื่อบุคคลและสรรพสิ่งมีอำนาจขึ้นมา เขาก็ยอมใช้อำนาจไปเพื่อส่วนตัวอย่างแน่นอน เพราะเป็นเรื่องธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต เพียงแต่ว่า การทำเพื่อส่วนตัวนั้นจะก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นหรือไม่ ถ้าไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ใครก็ไม่เป็นปัญหาอะไร และทุกฝ่ายก็รับลักษณะเช่นนี้ได้ แต่ถ้าทำเพื่อตนเองแต่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นแล้ว ปัญหาและความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

2. การปกป้องชีวิตตนเองและทำลายผู้ที่คิดว่าเป็นศัตรูของตน

นี่ก็เป็นลักษณะส่วนตัวอีกอย่างหนึ่ง คือ ชีวิตย่อมเป็นสิ่งที่มีค่าสำหรับทุกคน สิ่งที่มีอำนาจ เช่น มนุษย์, ยักษ์, สัตว์, ผี ล้วนแต่มีความสัมพันธ์กัน มีการขัดแย้งกันอยู่เสมอ เกิดการสู้รบทำสงครามกันเป็นประจำ แต่ละฝ่ายต่างก็ล้วนมีจุดประสงค์ที่จะทำร้ายผู้อื่นและ

ปกป้องชีวิตของคนทั้งนั้น การปกป้องชีวิตของตนเองนั้นเป็นการทำเพื่อส่วนตัวซึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดาเพราะทุกฝ่ายย่อมมีคำว่าส่วนตัวทั้งนั้น เรื่องส่วนตัวเป็นธรรมชาติของสิ่งที่มีชีวิตทุกฝ่าย

อย่างไรก็ตามมี 2 สิ่งที่ไม่ต้องต่อสู้ปกป้องชีวิตตนเอง คือ พระอินทร์และพระรสี เพราะทั้ง 2 สิ่งนี้ ไม่มีศัตรู, ไม่มีใครกล้ำมาทำร้าย จึงไม่จำเป็นที่จะต้องต่อสู้กับใคร ผู้มีอำนาจอื่น ๆ ต่างให้การยอมรับพระอินทร์และพระรสี เพราะถือว่าเป็นผู้มีอรรมะ และมีอำนาจมาก จึงไม่มีใครกล้ำมาทำร้ายต่อพระอินทร์และพระรสี

สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับในศาสนาของผู้ที่มีอำนาจทุกฝ่ายในจักรวาล ผู้ที่ยึดมั่นในอรรมะมาก ก็ย่อมมีอำนาจมากตามไปด้วย จึงไม่จำเป็นที่จะต้องไปต่อสู้กับใครและไม่มีใครกล้ำมาทำร้ายเพราะเกรงกลัวต่อศาสนาและอำนาจของผู้ที่ยึดมั่นเคร่งครัดในศาสนา ผู้ที่เป็นตัวแทนของศาสนาจึงไม่จำเป็นที่จะต้องไปต่อสู้เพื่อปกป้องชีวิตของตนเอง เพราะไม่มีใครกล้ำมาทำอันตราย

3. เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

ผู้ที่มีอำนาจนอกจากจะทำเพื่อส่วนตัว เพื่อผลประโยชน์ของตนแล้วก็ยังมีการทำเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นด้วย สรรพสิ่งโดยทั่วไปล้วนมีพฤติกรรมการใช้อำนาจเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นทั้งสิ้น เช่น มนุษย์, สัตว์, ผี, พระอินทร์, พระรสี มีเพียงยักษ์เท่านั้นที่พฤติกรรมโดยส่วนใหญ่คือ เพื่อส่วนตน การที่ยักษ์ทำเพื่อส่วนตัวนี้มักก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นนั้น เนื่องจากวรรณกรรมต้องการเปรียบเทียบและชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้อำนาจที่ดีและไม่ดีแตกต่างกันอย่างไร ยักษ์ถูกทำให้เป็นสัญลักษณ์ของความเลว คือ ไม่มียึดมั่นใน--ศาสนาและชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

สิ่งเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การทำเพื่อคนอื่นก็เป็นลักษณะทั่วไปของสิ่งที่มีอำนาจ ดังนั้น ผู้มีอำนาจจึงมีพฤติกรรมการใช้อำนาจ 2 อย่างควบคู่กันไป คือ เพื่อตนเองและเพื่อผู้อื่น นี่ก็เป็นธรรมชาติของผู้ที่มีอำนาจ โดยทั่วไปไม่มีใครจะทำเพื่อตนเองอย่างเดียวและไม่มีใครจะทำเพื่อผู้อื่นอย่างเดียว การทำเพื่อส่วนตัวและเพื่อคนอื่น จึงเป็นสิ่งที่ผู้มีอำนาจที่ผู้อื่นยอมรับในอำนาจนั้น เทียบแล้วส่วนตัวมากหรือส่วนรวมมาก, ทำเพื่อส่วนตัวแต่กระทบกระทั่งคนอื่นหรือไม่ ผู้ที่ทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวเป็นที่ยอมรับมากกว่าผู้มุ่งส่วนตัวเป็นใหญ่ การใช้อำนาจเช่นนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี พฤติกรรมเพื่อส่วนตัวล้วน ๆ คือ ยักษ์แต่ผู้เดียว ดังนั้น ยักษ์จึงเป็นตัวแทนของความมอญุดิธรรมและการก่อ

ความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ชักษ์ถูกประนามว่าไม่ดี การตัดสินใจความดีความเลวขึ้นกับว่าผู้นั้น
 ทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือไม่ ถ้าทำเพื่อส่วนรวมมากเท่าไรก็เป็นที่ยอมรับว่า
 เป็นผู้ที่ดีมากขึ้น ดังนั้น การเปรียบเทียบความดีหรือเลวของการใช้อำนาจระหว่าง
 ฝ่ายต่าง ๆ จึงขึ้นอยู่กับการวัดว่า ผู้นั้นใช้ไปเพื่อส่วนรวมมากน้อยแค่ไหนในบทบาทของ
 ผู้ที่ใช้อำนาจต่าง ๆ การที่ผู้มีอำนาจหลายชนิดใช้อำนาจเพื่อส่วนรวมหรือเพื่อช่วยเหลือผู้
 อื่นนี้เนื่องจากว่า ผู้นั้นต้องการทำบางอย่างเพื่อศาสนาบ้าง เพราะการช่วยเหลือ
 ผู้นั้นนั้นเป็นไปตามคำสอนของศาสนา ผู้ที่ปฏิบัติเช่นนั้น นอกจากจะทำให้ผู้นั้นมีความสุขแล้ว
 ก็จะทำให้ตนเองได้บุญได้กุศลไปด้วย ตัวแทนของศาสนา เช่นพระอินทร์ ได้รับการยอมรับ
 ว่าเป็นผู้มีอำนาจมากและเป็นผู้ที่ดี เพราะบทบาทการใช้อำนาจล้วนแต่เพื่อส่วนรวม ปริมาณ
 การใช้อำนาจเพื่อส่วนรวมมีมากกว่าผู้ที่มีอำนาจอื่น ๆ ในจักรวาล ดังนั้น เมื่ออำนาจ
 ตกอยู่กับผู้ที่ดี คือผู้ที่ยึดถือผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก เขาก็จะใช้อำนาจนั้นเพื่อ--
 สร้างความผาสุกในรัฐนั้น ๆ ถ้าอำนาจตกในมือของผู้ที่ไม่ดีคือ ผู้ที่ชอบทำแต่เพื่อส่วนตัว
 และก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น สังคมก็มักจะมีปัญหาไม่สงบสุข

4. เพื่อศาสนา

ผู้ที่ใช้อำนาจเพื่อศาสนา เช่น การสั่งสอนศาสนา, การใช้ชีวิตที่เคร่งครัดใน
 ศาสนา จะมีอำนาจมากตามไปด้วยเสมอ นี้เพราะว่าสังคมยอมรับและให้ความสำคัญแก่
 ศาสนามาก ผู้ที่ทำเพื่อศาสนาได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่ดี ในขณะที่พระอินทร์, พระ
 รัสสี, มนุษย์ ทำเพื่อศาสนา เช่น สั่งสอนศาสนา และใช้ชีวิตที่เคร่งครัดในศาสนาจึงถือ
 ว่าเป็นผู้ที่ดี ส่วนผู้มีอำนาจอื่น ๆ เช่น ชักษ์, สัตว์, ผี โดยทั่วไปแล้วไม่ได้ทำเพื่อศาสนา
 คือ ไม่สนใจคำสั่งสอนศาสนา, ไม่สนใจในพฤติกรรมใช้ชีวิตเพื่อศาสนา จึงเป็นผู้ที่ไม่ดี
 ข้อสรุปเช่นนี้เป็นลักษณะส่วนใหญ่ เป็นลักษณะทั่วไปเท่านั้น เพราะถ้าพิจารณาบุุชธรรม
 หรือส่วนย่อยแล้วก็ต้องตัดสินเป็นเฉพาะรายไปอีกที เช่น ในหมู่สัตว์ต่าง ๆ ก็มีมากมาย
 หลายรัฐ อาจจะมีบางตัว, บางชนิด, บางรัฐที่สนใจในศาสนาบ้างก็ได้ ซึ่งก็ถือว่าเป็น
 ผู้ที่มีอำนาจและใช้อำนาจไปในทางที่ดี แต่โดยทั่วไปโดยส่วนใหญ่แล้วมักจะใช้อำนาจไป
 ในทางที่ไม่ดี คือ ตรงข้ามกับศาสนา การที่วรรณกรรมมักกล่าวถึงบทบาทของพระอินทร์
 พระรัสสี, ผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์ว่ามีอำนาจเพื่อศาสนาเสมอ เช่น การสั่งสอนศาสนา
 การเคร่งครัดในศาสนา, เพราะต้องการจะแยกให้ชัดเจนระหว่างธรรมะกับอธรรมว่าใคร
 อยู่ฝ่ายไหน เป็นการชี้และสั่งสอนประชาชนให้เข้าใจแยกแยะสิ่งที่ดีที่ควรเอาอย่างและสั่ง

ที่ไม่ดีไม่ควรเอาอย่าง

ทั้งหมดนี้สะท้อนว่า เมื่ออำนาจตกอยู่กับผู้ใด เขาก็จะต้องทำเพื่อศาสนา ถ้าผู้ที่ไม่สนใจใช้อำนาจเพื่อศาสนาผู้นั้นถือว่าไม่ใช่ผู้ที่

5. เพื่อชู้ชีวิตศัตรูที่ตนทำลายไปแล้วให้ฟื้นคืนชีพอีกครั้งเพื่อเป็นการสร้างบารมี
แก่ตนเอง

การใช้อำนาจของผู้ที่มีอำนาจต่าง ๆ นั้น เมื่อเข้าสู่การสู้รบกันก็มักจะมีจุดประสงค์ในการทำลายผู้อื่น และปกป้องชีวิตตนเองเพื่อชัยชนะในการรบ ยักษ์, สัตว์, ฝี่ ล้วนมีพฤติกรรมเช่นนี้ ส่วนพระรสี, พระอินทร์, เนื่องจากเป็นตัวแทนของศาสนา ทุกฝ่ายต่างยอมรับ จึงไม่ต้องเข้าไปร่วมการขัดแย้งเช่นนี้โดยตรง

มีเพียงผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์เท่านั้นที่ใช้อำนาจไปเพื่อทำลายศัตรูมักจะชู้ชีวิตศัตรูเสมอ การใช้อำนาจเช่นนี้เพราะเป็นการใช้อำนาจตามศาสนา ศาสนาไม่ต้อง— การให้มีการทำร้ายผู้อื่น แต่เมื่อจำเป็นแล้วการทำร้ายก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ การใช้อำนาจเช่นนี้เป็นการทำเพื่อศาสนา และสร้างบารมีแก่ตนเอง เพราะต้องการให้ผู้อื่นรู้ว่าตนเป็นฝ่ายธรรมะ ตนเป็นฝ่ายศาสนา ผู้อื่นจึงจะยกย่องในอำนาจ สำหรับยักษ์, สัตว์, ฝี่ โดยทั่วไปจัดอยู่ในฝ่ายอธรรม ดังนั้น พฤติกรรมการใช้อำนาจจึงไม่มีการชู้ชีวิตศัตรูที่ตนทำลายไปแล้ว พฤติกรรมการใช้อำนาจจึงมักจะเป็นการทำลายเสมอ

ผลของการใช้อำนาจเช่นนี้ยักษ์, สัตว์, ฝี่ จึงทำให้อำนาจที่ตนมีอยู่จะไม่ถาวร ในที่สุดก็จะถูกทำลายไป เพราะไม่สนใจในศาสนา ส่วนมนุษย์นั้นการใช้อำนาจเช่นนี้จะทำให้อำนาจมีไม่สิ้นสุด อำนาจจะขยายไปเรื่อย ๆ

6. เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการส่วนตัวโดยเป็นผู้ริเริ่มก่อ
ความเคียดแค้นให้แก่ผู้อื่น

ยักษ์, สัตว์, ฝี่ ล้วนมีพฤติกรรมเช่นนี้ คือ มักเป็นผู้ริเริ่มก่อความเคียดแค้นแก่ผู้อื่นเสมอ ๆ ในขณะที่พระอินทร์, พระรสี, มนุษย์ ไม่มีพฤติกรรมเช่นนี้

การใช้อำนาจเช่นนี้เป็นแบบแบ่งแยก 2 ฝ่าย ให้ชัดเจนว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายธรรมะ ฝ่ายใดเป็นฝ่ายอธรรม ฝ่ายที่มีธรรมะถ้าทำเพื่อตนเองก็จะต้องไม่ทำให้ผู้อื่นเคียดแค้น ฝ่ายอธรรมเมื่อทำเพื่อตนเองมักจะก่อความเคียดแค้นแก่ผู้อื่นเสมอ ๆ

ผลของการใช้อำนาจของฝ่ายธรรมะจะทำให้สาธารณะชนมีสันติสุข ส่วนการใช้อำนาจของฝ่ายอธรรมจะก่อผลเคียดแค้นแก่สาธารณะชน ความดีและความเลวในการ

ใช้อำนาจถูกต้องที่ผู้หนึ่งทำเพื่อศาสนา, เพื่อสาธารณชนเป็นหลักหรือไม่

7. เพื่อพิทักษ์และช่วยเหลือนักบุญที่มากเกิดเป็นผู้ปกครองในเมืองมนุษย์เมื่อยาม

ยากลำบาก

ผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์ถือว่าเป็นผู้มีบุญมากเกิด แต่มนุษย์ เนื่องจากยังมีความโลภ โกรธ, หลงอยู่ จึงมักเข้าสู่ความขัดแย้งกับสิ่งที่มีอำนาจอื่น ๆ เสมอ เช่น ยักษ์, สัตว์, ผี

ผู้ปกครองมนุษย์นี้เมื่อถึงคราวลำบากมักจะได้รับความช่วยเหลือจากพระอินทร์, พระรสีเสมอ นี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นฝักฝ่ายระหว่างธรรมะ คือพระอินทร์ พระรสีเสมอ และมนุษย์ เป็นฝ่ายเดียวกัน ดังนั้น เมื่อผู้มีบุญประสบความยากลำบาก พระรสีเสมอและพระอินทร์จะคอยช่วยเหลือเสมอ การช่วยผู้มีบุญเป็นการทำเพื่อศาสนาอย่างหนึ่ง ยักษ์, สัตว์, ผี โดยส่วนใหญ่ไม่มีพฤติกรรมเช่นนี้เพราะไม่ใช่ฝ่ายธรรมะ ส่วนสัตว์นั้นมีพฤติกรรมการใช้อำนาจเช่นนี้บ้าง ที่สำคัญคือ พระอินทร์ใช้ให้สัตว์ช่วยเหลือผู้มีบุญขณะที่พบกับความลำบากเมื่ออยู่ในป่า

เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมของยักษ์, สัตว์, ผี แล้ว สัตว์มีการใช้อำนาจที่อยู่ในความดีมากกว่า เช่น มีพฤติกรรมการช่วยเหลือผู้มีบุญ หรือบางครั้งก็สนใจช่วยเหลือประชาชน เช่น การเป็นผู้ออกให้เกณีสัน เป็นต้น พฤติกรรมการใช้อำนาจของสัตว์จึงมี 2 ด้าน คือ การทำร้ายผู้อื่นเป็นหลัก แต่มีพฤติกรรมบางอย่างเพื่อธรรมะเช่นกัน การที่สัตว์ช่วยเหลือผู้มีบุญเพราะว่าสัตว์เป็นผู้ที่อาศัยในป่าเขา สัตว์กระจายทั่วไปในป่าคงคิดถึงนั้น พระอินทร์จึงมาอาศัยสัตว์โดยให้ช่วยเหลือผู้มีบุญ การที่วรรณกรรมกำหนดให้สัตว์คอยช่วยเหลือผู้มีบุญเป็นการสะท้อนถึงความสูงส่งของผู้ปกครอง คือ แม้จะอยู่ที่ใดก็ย่อมปลอดภัย ย่อมไม่เป็นอันตราย จะมีผู้อื่นคอยช่วยเหลือเสมอ พฤติกรรมของสัตว์จึงมีบางส่วนเพื่อธรรมะเช่นกัน

สำหรับยักษ์ไม่มีพฤติกรรมเช่นนี้ เพราะยักษ์คือสัญลักษณ์ของการทำลายและเป็นฝ่ายอธรรม ผิดก็เช่นกัน ความเลวมีน้อยกว่ายักษ์ ความเลวไม่มากเท่ายักษ์

การยกย่องว่าผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์คือผู้มีบุญนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงการยกย่องพระบอบกษัตริย์ในการปกครอง ว่าเป็นผู้มีบุญมากเกิด ดังนั้น ประชาชนจะต้องเชื่อฟังและยอมรับในการใช้อำนาจของผู้ปกครองนี้ ก็เพื่อศาสนาและสาธารณชนเป็นสำคัญ

8. เพื่อส่งผู้มีบุญมาเกิดเป็นผู้ปกครองในเมืองมนุษย์

การใช้อำนาจเช่นนี้เป็นของพระอินทร์ผู้เดียว เพราะพระอินทร์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด เป็นผู้ปกครองสูงสุดบนสวรรค์ เป็นผู้คอยดูแลความเป็นไปต่าง ๆ ในจักรวาล การส่งผู้มีบุญมาเกิดเป็นการทำเพื่อธรรมะ เพราะว่าผู้ปกครองเป็นสิ่งสำคัญ—อย่างยิ่ง ถ้าผู้ปกครองไม่ค้ำจุนจะไม่สงบสุข ถ้าผู้ปกครองค้ำจุนก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ยักษ์, สัตว์, ผี โดยทั่วไปไม่ใช่ฝ่ายธรรมะจึงไม่มีความสามารถที่จะทำเช่นนี้ ส่วนพระรสีถึงแม้ว่าเป็นฝ่ายธรรมะ แต่ใช้อำนาจไม่เท่าพระอินทร์ และพระรสีเป็นเพียงนักบวชที่อยู่ในส่วนหนึ่งของโลกมนุษย์เท่านั้น วรรณกรรมต้องการยกย่องผู้ปกครองที่เป็นกษัตริย์มาก จึงให้เป็นเทพองค์หนึ่งลงมาเกิดจากสวรรค์ เพราะความเชื่อที่ว่า—สวรรค์เป็นดินแดนแห่งสันติสุข เป็นดินแดนของผู้ที่มีอำนาจมาก

ผลจากการที่ผู้ปกครองมาจากสวรรค์ทำให้ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีธรรมะ และมีอำนาจมากในการปกครอง สังคมก็จะมีความสงบสุข

9. เพื่อรักษากฎแห่งกรรมและเป็นตัวกลางระงับข้อพิพาทต่าง ๆ

บทบาทการใช้อำนาจนี้อยู่ที่พระอินทร์เท่านั้น เพราะเป็นผู้มีธรรมะสูงที่สุดและเป็นผู้ที่มีอำนาจมากที่สุด พระอินทร์เป็นตัวแทนของศาสนา ทุกฝ่ายล้วนเคารพยกย่องและยอมรับในอำนาจ กฎแห่งกรรมเป็นกฎที่สำคัญของศาสนา พระอินทร์จึงเหมาะสมที่สุดที่จะรักษากฎนี้เอาไว้ เช่น การบันดาลให้ผู้อื่นมีวิถีชีวิตเป็นไปตามกฎแห่งกรรมของตนที่เคยทำไว้ พระอินทร์เป็นตัวกลางตัดสินกรณีพิพาทต่าง ๆ ส่วนสิ่งที่มีอำนาจต่าง ๆ ล้วนมีข้อบกพร่องในตัวเองทั้งสิ้น ยังมีกิเลส มีโลก โกรธ หลงอยู่มาก แต่ละฝ่ายก็ร่วมขบวนการความขัดแย้งซึ่งกันและกันอยู่จึงไม่สามารถเป็นตัวกลางตัดสินกรณีพิพาทได้

การใช้อำนาจของพระอินทร์นี้ช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่มีอำนาจฝ่ายต่าง ๆ มาก ถ้าไม่มีพระอินทร์ความขัดแย้งหลายอย่างก็จะไม่สามารถแก้ไขได้ นี่เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของศาสนาว่าเป็นฝ่ายที่ต้องการใช้อำนาจเพื่อธรรมะ ไม่ต้องการให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงในสังคม

การใช้อำนาจที่แตกต่างกันระหว่างผู้มีอำนาจต่าง ๆ ก็มีมากมาย เช่น ผู้มีอำนาจบางส่วนที่ทำความดี, แต่บางส่วนก็ทำความชั่ว, บางส่วนก็ทำดีมาก, ทำชั่วน้อย, บางส่วนทำดีน้อย ทำชั่วมาก สิ่งเหล่านี้แตกต่างกัน เพราะวรรณกรรมต้องการแสดงให้เห็นว่าใครคือฝ่ายธรรมะ และการทำเพื่อธรรมะนั้นทำอย่างไร ใครคือฝ่ายอธรรมและการ

ใช้อำนาจเพื่อธรรมนั้นเป็นอย่างไร ความแตกต่างในการใช้อำนาจยังขึ้นกับกฎแห่งกรรม และกิเลสของผู้มีอำนาจแต่ละฝ่ายด้วย ผู้มีอำนาจบางชนิดทำแต่ความเลวและได้แต่ผลตอบแทนคือความเลว ซึ่งเป็นการทำให้ตนเองเดือดร้อนทำให้สังคมของตนไม่สงบสุข ก็เพราะผลกรรม หรือผลการกระทำในชาติก่อนเป็นเช่นนั้น ในชาตินี้ผลในกรรมอันนั้นก็จึงติดตามมาและขึ้นกับกิเลสของแต่ละบุคคลด้วย เช่น ผู้มีอำนาจที่ชาติก่อนทำดีบ้าง เลวบ้าง ในชาตินี้ก็จะได้รับผลดีบ้าง เลวบ้างเช่นกัน ผู้มีอำนาจที่มีกิเลสมากย่อมทำความชั่วมาก กิเลสน้อยก็ทำความชั่วน้อย

ดังนั้น จะเห็นว่า เป้าหมายการใช้อำนาจนั้น แต่ละฝ่ายที่มีอำนาจก็ใช้ไปทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน เพราะศาสนาเป็นมาตรฐานที่สำคัญในการกำหนดการใช้อำนาจ เช่นนี้ ซึ่งแสดงออกในเรื่องกฎแห่งกรรม และกิเลสของผู้มีอำนาจแต่ละฝ่าย กรรมและกิเลสของผู้มีอำนาจก็ล้วนมีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนั้น ผู้มีอำนาจแต่ละฝ่าย แต่ละพวก แต่ละชนิด จึงใช้อำนาจที่มีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน

ถ้ากฎแห่งกรรมและกิเลสของผู้ที่มีอำนาจเหมือนกัน เขาก็จะใช้อำนาจเหมือนกัน ทั้งการสร้างความดีและความเลว

ถ้ากฎแห่งกรรมและกิเลสของผู้มีอำนาจต่างกันในเรื่องการสร้างความดีและความเลว ผลก็จะต่างกันด้วย

พฤติกรรมการใช้อำนาจของผู้ที่เป็นผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นการสร้างความดีเป็นหลัก โดยเฉพาะการทำให้เพื่อศาสนา เช่น ทำบุญทำทาน, ช่วยเหลือคุ้มครองปกป้องประชาชน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะที่ จุดมุ่งหมายของวาระธรรม-คองการเชิดชูศาสนา และระบอบกษัตริย์ ดังนั้น จึงสะท้อนให้เห็นว่าในสังคมมนุษย์นั้น ผู้ที่ตีความเหมาะสมที่สุดที่จะเป็นผู้นำและผู้ปกครองก็คือ พระมหากษัตริย์นั่นเอง ซึ่งเป็นผู้ที่คอยพิทักษ์ เชิดชูและปกป้องศาสนาเอาไว้ การใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์ล้วนมีจุดประสงค์หลักคือ เพื่อศาสนาและเพื่อสังคม ประชาชนจึงต้องยอมรับจะคัดค้านไม่ได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้ระบอบกษัตริย์อยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน เพราะเป็นความเชื่อที่ปลูกฝังมายาวนาน ส่วนพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่ถูกต้อง ก็เพราะมนุษย์ยังไม่สมบูรณ์ยังมีความโลภ, โกรธ, หลงอยู่ อย่างไรก็ตามพฤติกรรมที่ดีก็ยังเป็นหลักอยู่

ฝ่ายที่ยืนอยู่กับศาสนาอย่างเคร่งครัด เช่น พระอินทร์, พระรสี, ผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์ ล้วนมีความดีเป็นหลักทั้งสิ้น ผู้มีอำนาจเหล่านี้จึงสมควรจะได้รับการยกย่อง

และผู้อื่นต้องทำตามเสมอ

ส่วนสรรหสิ่งที่มีอำนาจอื่น ๆ ก็มีมากที่ไม่เคร่งครัดต่อศาสนา บางชนิใใช้อำนาจในทางที่ต่อต้านศาสนาอย่างรุนแรง ไม่สนใจในศาสนาเลย นี่เป็นสัญลักษณ์ของความเลว เพราะชอบแต่การลักพา, ฆ่าฟัน, และสังคราม ดังนั้น การใช้อำนาจแบบนี้ล้วนไม่ดี สังคมไม่ควรเอาแบบอย่าง เพราะจะเกิดผลร้ายต่อตนเองทั้งชาตินี้และชาติหน้า และสังคมก็จะไม่อยู่อย่างสงบสุข สิ่งเหล่านี้เป็นผลจากกรรมในชาติก่อน-ของผู้นั้นทั้งสิ้น และผู้มีอำนาจ เช่นนี้ก็มีกิเลสมากมาย สิ่งเหล่านี้เป็นผลจากกรรมในชาติก่อนของผู้นั้นไม่ปรับปรุงแก้ไขตนเอง

ดังนั้น ผู้ที่ใช้อำนาจแต่ในสิ่งที่ดี ก็เพราะกรรมชาติก่อนเคยสร้างความดีไว้มาก ชาตินี้จึงเป็นผู้ที่ดี และเป็นผู้ที่มีกิเลสน้อย นี่เป็นฝ่ายธรรมะ

ผู้ที่ใช้อำนาจในทางที่ไม่ดี ก็เพราะชาติก่อนเคยสร้างกรรมเลวไว้มาก ชาตินี้จึงเป็นผู้ที่เลวและเป็นผู้ที่มีกิเลสมาก นี่เป็นฝ่ายอธรรม

ผู้ที่ใช้อำนาจในทางที่ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง ก็เช่นกัน ขึ้นกับกรรมและกิเลสของผู้นั้น เป็นสำคัญ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิเคราะห์เปรียบเทียบความสำคัญของเป้าหมายการใช้อำนาจ...

ในส่วนนี้จะได้วิเคราะห์ถึงความสำคัญของเป้าหมายการใช้อำนาจ ความสำคัญที่ว่านี่คือ การพิจารณาเป้าหมายในการใช้อำนาจของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอำนาจ เช่น เป้าหมายการใช้อำนาจของผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์, ชักซ์, สัตว์, พระอินทร์, พระวิศาลี เมื่อ นำเอาเป้าหมายการใช้อำนาจของสิ่งต่าง ๆ มาเปรียบเทียบแล้ว ก็ย่อมจะทำให้เราได้ เข้าใจภาพทั้งหมดในเรื่องเป้าหมายการใช้อำนาจได้ สิ่งที่จะกล่าว คือ

1. เป้าหมายหลักที่มีลักษณะร่วมกันในการใช้อำนาจ คือการที่ผู้ที่มีอำนาจชนิดต่าง ๆ ได้ใช้อำนาจไปมีลักษณะเหมือนกัน นั่นแสดงว่า เป้าหมายการใช้อำนาจเช่นนั้น เป็นลักษณะทั่วไป ลักษณะร่วมกันในการใช้อำนาจ

2. เป้าหมายรองที่มีลักษณะร่วมกันในการใช้อำนาจ คือการที่ผู้ที่มีอำนาจชนิดต่าง ๆ ได้ใช้อำนาจไปมีลักษณะเหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ นั่นแสดงว่า เป้าหมายการใช้ อำนาจเช่นนั้นเป็นลักษณะรอง คือ ผู้มีอำนาจส่วนใหญ่ใช้อำนาจเช่นนั้นแต่ไม่ใช่ทุก ๆ ฝ่าย อาจจะมีบางฝ่ายที่มีการใช้อำนาจต่างออกไปได้

3. เป้าหมายการใช้อำนาจเพื่อความดีสูงสุด คือ การวิเคราะห์ให้เห็นว่า อะไรคือความถูกต้อง, ความดีงามที่สูงที่สุด ตามที่บรรณกรรมได้กล่าวเอาไว้ นี่เป็น การวิเคราะห์ให้เห็นถึงค่านิยมในการวัดความดีสูงสุดคืออะไร

4. เป้าหมายการใช้อำนาจเพื่อความเลวที่สุด คือ การวิเคราะห์ให้เห็นว่า อะไรคือความไม่ถูกต้อง, ไม่ดีงาม เป็นความเลวที่สุด ตามที่บรรณกรรมได้กล่าวเอาไว้ นี่เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงค่านิยมในการวัดว่าความเลวที่สุดคืออะไร

1. เป้าหมายหลักที่มีลักษณะร่วมกันในการใช้อำนาจ

คือ การทำเพื่อส่วนตัว

การทำเพื่อส่วนตัวนี้ ยังแบ่งออกเป็น 2 อย่างที่สำคัญคือ

- การใช้อำนาจเพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการส่วนตัว โดยไม่ก่อ ความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น การเนรมิตสิ่งของมาใช้, การสั่งให้ผู้อื่นทำตามความ ต้องการของตน โดยที่ผู้ที่ทำตามนั้นมีความสมัครใจที่จะทำ ฯลฯ
- การใช้อำนาจเพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัว โดยก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น การลักพา, ฆ่าฟัน และทำร้ายผู้อื่นในกรณีต่าง ๆ

การใช้อำนาจเพื่อส่วนตัวนี้ ถือว่าเป็นธรรมชาติของสัตว์โลก คือ ทุกฝ่ายจะต้องมีผลประโยชน์ส่วนตัวทั้งสิ้น ถ้าผู้มีอำนาจใช้เพื่อส่วนตัว โดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น สังคมก็ยอมรับว่าดี, เป็นสิ่งที่ทำได้ แต่ถ้าเป็นการใช้อำนาจเพื่อส่วนตัวโดยที่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นแล้ว สังคมก็จะต้องพิจารณาอีกครั้งว่า รูปธรรมเป็นเช่นไร ถ้าเป็นฝ่ายริเริ่มทำร้ายผู้อื่นก็ไม่ถูกต้อง แต่ถ้าเป็นฝ่ายป้องกันตัวเอง แม้ศาสนาจะไม่นิยมความรุนแรง แต่สังคมก็พอที่จะรับพฤติกรรมเช่นนี้ได้

2. เป้าหมายรองที่มีลักษณะร่วมกันในการใช้อำนาจ

คือ การทำเพื่อส่วนรวม

การทำเพื่อส่วนรวม เป็นลักษณะของผู้มีอำนาจบางชนิดเท่านั้น ซึ่งสังคมยอมรับว่าพฤติกรรมเช่นนี้เป็นสิ่งที่ดี พฤติกรรมเช่นนี้ เช่นการช่วยเหลือประชาชน, การคุ้มครองรัฐ, การช่วยเหลือผู้อื่นที่ลำบากเมื่อถูกขอร้อง การทำเพื่อส่วนรวมนี้ยังเป็นหลักการหนึ่งของศาสนาด้วย คือ นอกจากจะไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ใครแล้ว ยังช่วยเหลือผู้อื่นด้วย ลักษณะที่เป็นรอง หมายความว่า ผู้มีอำนาจที่ใช้อำนาจเพื่อจุดประสงค์นี้ไม่ใช้ทุกฝ่ายแต่เป็นบางชนิดเท่านั้น วรรณกรรมต้องการชี้ให้เห็นว่า ใครคือผู้ที่ชอบทำเพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็นฝ่ายดี และใครไม่ชอบทำเพื่อส่วนรวมซึ่งเป็นฝ่ายไม่ดี

3. เป้าหมายการใช้อำนาจเพื่อความดีสูงสุด

ความดีสูงสุด คือ การทำเพื่อศาสนา เพราะอิทธิพลของศาสนามีมากในสังคมและวรรณกรรมซึ่งเป็นผลงานของผู้ประพันธ์ก็ได้รับแนวคิดของศาสนาอย่างมาก การทำเพื่อศาสนาก็มักจะมีการเชื่อมโยงกับการทำเพื่อผู้อื่นด้วย เพราะการทำเพื่อผู้อื่นเป็นหลักการอย่างหนึ่งในศาสนา การทำเพื่อศาสนา เช่น การรักษากฎแห่งกรรมเอาไว้ คือ ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดจะต้องเป็นผู้คอยดูแลการใช้ชีวิตของผู้อื่นว่าได้ดำเนินไปตามกฎแห่งกรรมหรือไม่ โดยเฉพาะเมื่อเกิดการขัดแย้งระหว่างผู้มีอำนาจอื่นๆ ผู้มีอำนาจสูงสุดก็ต้องดูแลว่า กรรมของทั้ง 2 ฝ่ายเป็นเช่นไร และพยายามกำหนดให้เป็นไปตามกรรมนั้น เช่น ให้ฝ่ายหนึ่งแพ้ ฝ่ายหนึ่งชนะ ก็เพราะต้องเป็นไปตามกรรมที่กำหนดไว้

- การใช้อำนาจเพื่อระงับการฆ่าฟันหรือทำสงครามซึ่งกันและกัน นี้ก็เป็นสิ่งสำคัญเพราะหลักธรรมะสอนว่าห้ามฆ่าสัตว์ โดยเฉพาะการฆ่ามนุษย์ด้วยกันนี้เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะนอกจากจะทำให้คนเดือดร้อนแล้ว ยังจะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วย

ศาสนาต้องการให้มนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยสันติ ไม่ต้องการให้เกิดการขัดแย้งจนกระทั่งต้องทำร้ายซึ่งกันและกัน

- การส่งผู้มีบุญมาเกิดในโลกมนุษย์ และการช่วยเหลือผู้มีบุญยามยากลำบาก นี้ก็เป็นการทำเพื่อศาสนา เพราะในตัวของมนุษย์โดยทั่วไปแล้ว มนุษย์มีกิเลส คือ ความโลภ, ความโกรธ, ความหลงมาก ดังนั้น จึงมักมีการขัดแย้ง แย่งชิงกัน สังคมจึงไม่สงบ ดังนั้น การมีผู้ปกครองที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะพิทักษ์รักษาสังคมให้สงบสุขเอาไว้ ผู้ที่มีอำนาจใช้อำนาจของตนส่งผู้มีบุญมาเป็นผู้ปกครองมนุษย์ จึงเป็นการทำเพื่อศาสนาอย่างหนึ่ง นอกจากนั้น ยังจะต้องคอยดูแลช่วยเหลือผู้มีบุญนั้นยามที่ต้องเผชิญกับความยากลำบากด้วย เพราะในสังคมมนุษย์มีปัญหามากมาย โดยเฉพาะการขัดแย้ง แย่งชิงผลประโยชน์ต่าง ๆ ผู้ปกครองที่ดีอาจมีปัญญา หรือหลากหลายในการต่อสู้ได้ ดังนั้น การช่วยเหลือผู้ปกครองเช่นนี้จึงเป็นการทำเพื่อศาสนาเช่นกัน

- การสั่งสอนศาสนา นี้ก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะสังคมจะอยู่อย่างสงบสันติได้ ก็ต้องมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ผู้มีอำนาจที่ดีจึงต้องพยายามสั่งสอนผู้ใต้ปกครองของคนให้ยึดมั่นในศาสนา การทำเช่นนี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อคน คือ จะได้ขึ้นสวรรค์แล้วยังเป็นประโยชน์แก่สังคมด้วย การสั่งสอนศาสนาเป็นการพิทักษ์รักษาและเชิดชูศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป

- การช่วยเหลือผู้อื่น ก็เป็นการทำเพื่อส่วนรวม เช่น ผู้ปกครองต้องปกป้องประชาชนคุ้มครองประชาชน นี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของศาสนาด้วย

4. เป้าหมายการใช้อำนาจเพื่อความเลวที่สุด

เป้าหมายการใช้อำนาจเพื่อความเลวที่สุดก็คือ การทำเพื่อส่วนตัวโดยการเป็น ผู้ริเริ่มก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น การลักทาสามีภรรยาผู้อื่น, การฆ่าผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตน การชิงอำนาจโดยฆ่าผู้อื่น การเป็นผู้ก่อให้เกิดสงครามขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความเลวทั้งสิ้น เพราะเป็นการกระทำที่ตรงข้ามกับหลักศาสนา ศาสนาให้ความสำคัญกับชีวิตมาก เช่น การฆ่าสัตว์ ถือว่าผิด ยิ่งฆ่ามนุษย์ด้วยกันก็ถือว่าผิดมาก ผลของการใช้อำนาจที่ไม่ดีเช่นนี้ จะก่อความเดือดร้อนแก่ตนเองด้วย คือ ผู้ใช้อำนาจเช่นนี้ในชาตินี้ก็จะมีชีวิตไม่มีความสุข, อำนาจที่มีมากก็จะถูกทำลายไป, เมื่อเกิดในชาติหน้าก็จะตกนรก ไม่ได้ไปอยู่บนสวรรค์ สังคมที่คนเป็นผู้ปกครองอยู่ก็จะปั่นป่วนไม่สงบสุข นี่คือการทำบาปนั่นเอง

การใช้ ความรุนแรงโต้ตอบความรุนแรง ก็ถือว่าไม่ถูกต้องเช่นกัน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยความรุนแรงจนเกิดสงคราม เกิดการฆ่าฟันกัน ศาสนาก็ห้ามไว้ แต่ว่าผู้ที่เป็นผู้ก่อความรุนแรงก่อนผู้ที่เป็นต้นเหตุในการใช้ความรุนแรง จะถือว่าผิดมากกว่าบ้าง แต่ทั้ง 2 ฝ่ายก็ผิดเหมือนกัน ศาสนาพร่ำสอนเรื่องสันติภาพ, ความสงบ และการประนีประนอมในการแก้ไขปัญหายู่อเสมอ แต่ผู้มีอำนาจส่วนใหญ่ยังมีความไม่สมบูรณ์อยู่ในตนเอง ดังนั้น ก็เลยเช่นความโลภ ซึ่งเป็นการอยากได้จนเกินขอบเขต, ความโกรธ ซึ่งเป็นอารมณ์ตอบโต้สิ่งที่ทำให้ตนไม่พอใจ และความหลงซึ่งเป็นอารมณ์ที่ไม่ยึดถือเหตุผลของความเป็นจริงมีลักษณะฝักใฝ่ยึดมั่นในสิ่งหนึ่งสิ่งใดมากเกินไป สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้ผู้มีอำนาจทำในสิ่งที่ขัดกับหลักศาสนาอยู่เสมอ

จากการเปรียบเทียบความสำคัญของการใช้อำนาจในกรณีต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า ลักษณะร่วมซึ่งคล้ายกันส่วนใหญ่ในการใช้อำนาจก็คือ การทำเพื่อส่วนตัว โดยที่ไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน สังคมก็ยอมรับว่าดี การทำเพื่อส่วนตัว เช่นนี้เป็นธรรมชาติของทุกฝ่ายที่ย่อมมีคำว่าส่วนตัวเสมอ ส่วนการทำเพื่อส่วนรวม เช่น การช่วยเหลือผู้อื่น, ช่วยเหลือสังคม ก็เป็นลักษณะร่วมกันอย่างหนึ่ง ดังนั้น ผู้มีอำนาจโดยทั่วไปจึงมักจะใช้อำนาจเพื่อทั้ง 2 อย่างนี้ควบคู่กันไป เพียงแต่ว่า ส่วนตัวมากหรือส่วนรวมมาก ส่วนตัวน้อยหรือส่วนรมน้อย เป็นต้น ส่วนการใช้อำนาจเพื่อความดีสูงสุดก็คือ ทำตามหลักศาสนา การใช้อำนาจเพื่อความเลวที่สุด ก็คือการทำในสิ่งที่ขัดกับศาสนาโดยเฉพาะการฆ่าฟันและสงคราม นี่เป็นอิทธิพลของพุทธศาสนาในเรื่องมาตรฐานของความดีและเลว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติของอำนาจ, ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจและเป้าหมายการใช้
อำนาจ

ดังที่กล่าวไปแล้วในบทก่อน ในเรื่องคุณสมบัติของอำนาจ, ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ เป้าหมายของการใช้อำนาจ ต่อจากนี้จะได้พิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ทั้ง 3 เรื่องนี้ว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไร และได้นำแนวคิดของ Plato และ Machiavelli มาเปรียบเทียบให้เห็นภาพชัดเจนขึ้นด้วย

คุณสมบัติของอำนาจ

ในความเชื่อจากวรรณกรรมนิทานอีสาน ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของอำนาจไว้ 2 ชนิดใหญ่ ๆ คือ ความสามารถเหนือธรรมชาติและความสามารถภายใต้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ และทั้ง 2 ชนิดนี้ยังแบ่งย่อยเป็นรูปธรรมอีกหลายอย่าง ในเรื่องความสามารถเหนือธรรมชาตินั้นแบ่งเป็น 5 อย่าง ซึ่งได้กล่าวไปแล้วในบทที่ว่าด้วยคุณสมบัติของอำนาจ คือ

1. ความสามารถที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามที่ตนต้องการได้
2. ความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะทำตามความต้องการของตนได้ ซึ่งโดยปกติคนที่ทำตามจะไม่ทำสิ่งนั้น
3. ความสามารถที่จะป้องกันไม่ให้ผู้อื่นมาครอบงำความคิด, จิตใจ, พฤติกรรมของตนหรือมาทำลายตนเองได้
4. ความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นเกรงกลัวตนเองได้
5. ความสามารถที่จะทำลายและชุบชีวิตผู้อื่นได้

ส่วนคุณสมบัติที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ธรรมชาติได้แบ่งเป็น 2 ชนิดคือ ความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นมารับใช้ มาขึ้นต่อ และมาสวามิภักดิ์ต่อตน และความสามารถที่จะต่อสู้ป้องกันตนเอง, รัฐ และต่อสู้เพื่อเอาชนะในสงครามได้

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ

ดังที่กล่าวในบทที่ว่าด้วยปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ ซึ่งกล่าวไว้ 10 ชนิดคือ

1. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาด่าง ๆ
2. สถานะและตำแหน่งสูงในรัฐ
3. กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง
4. พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ

5. ความเจริญรุ่งเรือง และความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ
6. แหล่งกำเนิดจากสวรรค์
7. การมีของวิเศษประจำตัว
8. การมีรูปร่างที่สวยงาม
9. การยึดมั่นในธรรมะ
10. การมีกำลังร่างกายที่แข็งแรง

เป้าหมายของอำนาจ

สำหรับเป้าหมายการใช้อำนาจ ที่กล่าวไว้มี 9 อย่าง คือ

1. เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึก และความต้องการส่วนตัว โดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น การเนรมิตสิ่งของมาใช้, การสั่งให้ผู้อื่นทำตาม-ความต้องการของตน โดยที่ผู้ทำตามนั้นสมัครใจที่จะทำ
2. เพื่อปกป้องชีวิตของตนเอง และทำลายผู้อื่นที่คิดว่าเป็นศัตรูของตน
3. เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น เช่น การให้ทาน, การคุ้มครองความปลอดภัยแก่ประชาชน, การช่วยเหลืออื่น ๆ เมื่อถูกขอร้อง
4. เพื่อสั่งสอนศาสนา
5. เพื่อชุบชีวิตศัตรูที่ตนได้ทำลายไปแล้ว ให้ฟื้นคืนชีพมาอีกครั้ง
6. เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการส่วนตัว โดยเป็นผู้ริเริ่มก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นก่อน เช่น ลักพาสามีหรือภรรยาผู้อื่น, การฆ่าฟันการก่อสงคราม
7. เพื่อส่งผู้มีบุญมาเกิดเป็นผู้ปกครองในเมืองมนุษย์
8. เพื่อพิทักษ์รักษาและช่วยเหลือผู้มีบุญยามยากลำบาก
9. เพื่อรักษากฎแห่งกรรมเอาไว้ และเป็นตัวกลางระงับกรณีพิพาทระหว่างสิ่งมีอำนาจต่าง ๆ

ดังนั้น เมื่อนำเอาทั้ง 3 ส่วน คือคุณสมบัติของอำนาจ, ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ เป้าหมายของอำนาจมาสัมพันธ์กันจะเห็นถึงความเกี่ยวข้องของสัมพันธ์กัน ดังที่จะแสดงให้เห็นดังต่อไปนี้

1. สถานะและตำแหน่งสูงในรัฐ

1.1 วิธีใช้อำนาจ

- เปิดเผยตัวเองว่าเป็นกษัตริย์หรือเชื้อสายของกษัตริย์ ซึ่งเป็นชนชั้นสูง

เป้าหมายของการใช้อำนาจ

- เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการส่วนตัว เช่น เพื่อให้ผู้อื่นมาหลงรักตน, เพื่อต้องการชี้ให้ผู้อื่นเข้าใจว่า ผู้อื่นมีฐานะไม่เท่ากับตนจึงไม่สมควรที่จะมาสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตน, เพื่อป้องกันผู้อื่นจะมาทำร้ายตน นี่เป็นความสามารถที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตนต้องการได้, ความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตน, ความสามารถที่จะปกป้องตนเองได้ และความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นมาขึ้นต่อตน มารับใช้และมาสวามิภักดิ์ต่อตนได้

1.2 วิธีใช้อำนาจ

- ทำร้ายผู้อื่นโดยใช้ปัจจัยต่าง ๆ ที่ตนมีอยู่

เป้าหมายของการใช้อำนาจ

- เพื่อปกป้องตนเอง, เพื่อชัยชนะในการรบและทำสงคราม

นี่เป็นความสามารถที่จะป้องกันตนเอง, ความสามารถที่จะทำลายผู้อื่นได้ และการต่อสู้ในสงคราม

1.3 วิธีใช้อำนาจ

- ออกคำสั่งให้ผู้อื่นบังคับบัญชาทำตามความต้องการของตน

เป้าหมายของการใช้อำนาจ

- เพื่อสนองตอบความต้องการของตน เช่น ไปเที่ยว, ต้องการนำภรรยาเข้าเมือง, ต้องการทำสิ่งต่างๆ

นี่เป็นความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตนได้

1.4 วิธีใช้อำนาจ

- ทำบุญ, ทำทาน, สั่งสอนศาสนา

เป้าหมายของการใช้อำนาจ

- เพื่อตนเองจะมีความสุขทั้งชาตินี้และชาติหน้า
- เพื่อสังคมจะมีความสุข
- เพื่อรัฐอื่น ๆ จะมาขึ้นต่อตนเพราะเชื่อมั่นในการมีธรรมะและมีคุณธรรม

นี่เป็นความสามารถที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตนต้องการได้ และความสามารถที่จะทำให้ผู้

อื่นมาขึ้นต่อ, มารับใช้ และสวามิภักดิ์ต่อตน

1.5 วิธีใช้อำนาจ - สั่งลงโทษผู้อื่น

เป้าหมายของการใช้อำนาจ - เพื่อความจริงรุ่งเรืองและความสงบสุขของรัฐ

นี่เป็นความสามารถที่จะทำลายผู้อื่นได้

1.6 วิธีใช้อำนาจ - ช่มชู้ผู้อื่น

เป้าหมายของการใช้อำนาจ - เพื่อชัยชนะในการรบและการสงคราม

นี่คือความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นเกรงกลัวตนได้

การมีปัจจัยในตำแหน่งสถานะและตำแหน่งสูงในรัฐ ปัจจัยตัวนี้เป็นลักษณะทั่วไปของผู้มีอำนาจส่วนใหญ่ คือ ผู้ที่มีอำนาจ มักจะเป็นผู้ที่เป็นกษัตริย์หรือเชื้อสายของกษัตริย์ สำหรับวิธีใช้อำนาจก็จะแสดงออกหลายลักษณะ ขึ้นกับผู้มีอำนาจแต่ละชนิด เช่น

- การเปิดเผยตัวเองว่าเป็นกษัตริย์ หรือเชื้อสายกษัตริย์ซึ่งเป็นชนชั้นสูง
- การทำร้ายผู้อื่นโดยใช้ปัจจัยต่าง ๆ ที่ตนมีอยู่
- การออกคำสั่งให้ผู้อื่นบังคับบัญชาทำตามความต้องการของตน
- การทำบุญ ทำทาน สั่งสอนศาสนา
- การสั่งลงโทษผู้อื่น
- การช่มชู้ผู้อื่น
- การแสดงอิทธิฤทธิ์อภิไภยต่าง ๆ
- การใช้ปัจจัยอื่น ๆ ที่ตนมีอยู่ไปแสดงอำนาจออกมา

สำหรับเป้าหมายของการใช้อำนาจก็คือ

- เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการส่วนตัว
- เพื่อปกป้องตนเอง และเพื่อชัยชนะในการรบและการทำสงคราม
- เพื่อตนเองจะได้มีความสุขทั้งชาตินี้และชาติหน้า
- เพื่อสังคมจะได้มีความสุขและเจริญรุ่งเรือง
- เพื่อรัฐอื่น ๆ จะได้มาขึ้นต่ออำนาจของตน
- เพื่อสร้างบารมีแก่ตน

ในวรรณกรรมนิทานอีสานนั้น ผู้มีอำนาจมักจะเป็นบุคคลชั้นสูงทั้งสิ้น สถานะและตำแหน่งที่สูงในรัฐจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา คือผู้มีอำนาจโดยทั่วไปต้องเป็นกษัตริย์หรือเชื้อสายของกษัตริย์ นี่แสดงถึง ความเชื่อมั่นที่ว่า อำนาจควรจะต้องอยู่

ในมือและเป็นของชนชั้นสูงเท่านั้น ประชาชนไม่ควรจะมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจนี้ เพราะประชาชนจะไม่มีความรับผิดชอบที่ชนชั้นสูงมี สถานะเช่นนี้เป็นตัวกำหนดวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของอำนาจ ที่สำคัญส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์ คือ สำหรับมนุษย์แล้ววาระกรรมของกษัตริย์มากกว่าเป็นชนชั้นสูงที่เหมาะสมในการปกครอง เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต ระบอบกษัตริย์จึงเป็นระบอบที่งดงามในตัวของมันเอง สถานะเช่นนี้มีส่วนกำหนดเป้าหมายในการใช้อำนาจ คือ เป้าหมายหลักจะต้องเป็นเพื่อศาสนาและสาธารณชน เช่น การช่วยเหลือคุ้มครองประชาชน, ทำให้สังคมมีค่านิยมในหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด พฤติกรรมใช้อำนาจของกษัตริย์ล้วนมีกรอบสำคัญคือเพื่อความดี สิ่งเหล่านี้ทำให้ประชาชนเคารพและเชื่อมั่นกษัตริย์มาก กษัตริย์ถูกวางไว้ว่าเป็นฝ่ายที่อื่นอยู่บนฝ่ายธรรมะ ดังนั้น กษัตริย์จึงเป็นผู้ที่ประชาชนต้องเคารพด้วยความสมัครใจ ไม่ต่อต้านในอำนาจของกษัตริย์ นี่เป็นกรอบหลักและเป็นประเด็นหลักของเป้าหมายการใช้อำนาจของกษัตริย์ในด้านวิธีการรูปธรรมในการใช้อำนาจก็เช่นกัน สถานะเช่นนี้ ล้วนกำหนดให้ผู้ปกครองมีวิธีการใช้อำนาจเพื่อสนองตอบเป้าหมายของการใช้อำนาจ เพื่อความดีเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม ในสภาพที่เป็นจริงของการใช้อำนาจนั้น กษัตริย์ซึ่งถือว่าเป็นมนุษย์ ที่ยังมีความโลภ, โกรธ, หลง คือ ยังมีกิเลสอยู่มาก ดังนั้น การใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจหลายอย่าง จึงออกจากรอบกรอบของความดี พฤติกรรมหลายอย่างทำในสิ่งที่ขัดกับหลักศาสนาและสาธารณชน เช่น การทำร้ายผู้อื่น, การฆ่าฟัน, การสังคราม ฯลฯ นี้ถือว่าไม่ดีและผู้ใช้ อำนาจก็จะต้องยอมรับและเช็คชุกษัตริย์ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะใช้อำนาจทั้งดีหรือไม่ดี, ไม่ว่าจะใช้อำนาจที่เป็นธรรมหรือไม่เป็นธรรมก็ตามเพราะกษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาด และเป็นผู้นำในรัฐ ผู้ใดจะขัดขืนไม่ได้ ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าสำหรับมนุษย์แล้ว ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในรัฐ ผู้ปกครองต้องเป็นชนชั้นสูงเท่านั้น สถานะเช่นนี้กำหนดวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของอำนาจและวิธีใช้อำนาจของตนเอง และผู้ปกครองแต่ละคนก็มีลักษณะคล้ายกันเช่นนี้ คือ เพื่อความดีเป็นหลัก แต่อีกหลาย ๆ ส่วน ผู้ปกครองก็ทำตามที่ตนต้องการ

ดังที่กล่าวไปแล้วว่า ระบอบกษัตริย์นี้ไม่ใช่แค่มนุษย์เท่านั้น สิ่งที่มีอำนาจอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ก็ใช้ระบอบนี้เช่นกัน นี่เป็นการทำให้เห็นถึงความเชื่อมั่นในการปกครองโดยชนชั้นสูง สำหรับผู้ที่มีอำนาจอื่น ๆ นั้น โดยทั่วไป การเป็นกษัตริย์ของคนไม่มี-

ส่วนสำคัญเท่าใดนักในการกำหนดวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของอำนาจ เพราะว่า
วรรณกรรมให้ความสนใจกับชนิดของผู้มีอำนาจมากกว่า เช่น ผู้มีอำนาจบางชนิด มักใช้อำ
นาจที่ไม่ถูกต้อง ห้าแต่ในสิ่งที่ขัดกับศาสนา เป้าหมายของการใช้อำนาจมักจะเป็นการทำ
เพื่อตนเอง พร้อมกับการก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หรือผู้มีอำนาจบางชนิดทำดีบ้าง เลว
บ้างสลับกันไป

อำนาจจึงมีกรอบที่แน่นอนส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่ในสภาพที่เป็นจริงแล้ว อำนาจ
ขึ้นกับผู้ใช้เป็นสำคัญ ผลของการใช้อำนาจจะเป็นตัวกำหนดคุณค่าดีหรือเลว ในความเชื่อ
เป็นสำคัญ

สำหรับแนวคิดตะวันตก เช่น Machiavelli และ Plato แล้ว ทั้ง
2 ท่านก็มีแนวคิดที่มีทั้งคล้ายกันและต่างกัน จากแนวคิดอิสาน สำหรับ Machiavelli
แล้ว เขากำหนดกรอบที่แน่นอนชัดเจน ทั้งวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำ
นาจ การมีสถานะและตำแหน่งที่สูงในรัฐ คือ การเป็นผู้ปกครองนั้นก็เหมือนกันกับอิสาน
คือ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลมีอำนาจขึ้นมา ปัจจัยตัวนี้กำหนดวิธีการใช้อำนาจของ
ผู้ปกครอง คือ ใช้ทุกรูป ทุกแบบ Machiavelli สนใจเรื่องสถานการณ์เป็นพิเศษ
ดังนั้น การใช้อำนาจจึงต้องอาศัยสถานการณ์เป็นหลัก เช่น บางครั้งต้องใช้วิธีการที่รุนแรง
แรง, บางครั้งใช้วิธีการที่ไม่รุนแรง, บางครั้งใช้วิธีการเปิดเผย, บางครั้งไม่ใช้วิธีการ
ที่เปิดเผย, บางครั้งใช้วิธีการข่มขู่และบางครั้งใช้วิธีการที่ไม่ข่มขู่, บางครั้งใช้วิธีการที่
ซื่อตรง บางครั้งใช้วิธีการที่ไม่ซื่อตรง ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดของเขานี้ใช้ทุกรูป
แบบในวิธีการที่เป็นรูปธรรม โดยหลีกเลี่ยงสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์อย่าง
เต็มที่ ลักษณะเด่นเช่นนี้แตกต่างจากแนวคิดอิสานมาก เช่น การอาศัยและหลีกเลี่ยง
สถานการณ์ ซึ่งแนวคิดอิสานมักจะไม่นิยมใช้วิธีการแบบนี้ ถ้าจะทำอะไรก็ทำตรงไปตรง
มาค่อนข้างเปิดเผย เพื่อสะท้อนถึงลักษณะและชนิดของผู้มีอำนาจแต่ละคน ส่วนเป้า
หมายการใช้อำนาจของ Machiavelli ก็กำหนดชัดเจนว่าเพื่อความยิ่งใหญ่ของผู้ป
ครองเป็นสำคัญ สำหรับผลการใช้อำนาจอาจตกแก่ประชาชนบ้าง ก็เป็นเพียงผลพลอย
ได้เท่านั้น ไม่ใช่ประเด็นหลัก

ดังนั้น ในความคิดของ Machiavelli เหมือนอิสานในแง่ให้ความเชื่อมั่น
ในการปกครองโดยชนชั้นสูง แต่แตกต่างบ้างในเรื่องวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายการ
ใช้อำนาจ เพราะ Machiavelli กำหนดชัดเจนว่า ผู้มีอำนาจต้องใช้อำนาจอย่างไร

และมีเป้าหมายของการใช้อำนาจอย่างไร และในความเป็นจริงผู้ปกครองก็ต้องทำตัวที่ เขาเสนอแนวคิดไว้

ส่วน Plato นั้นก็เหมือนกันในแง่เชื่อมั่นในชนชั้นสูงในการปกครอง เขากำหนดกรอบที่ชัดเจนเหมือนกันว่า ผู้มีอำนาจควรใช้อำนาจอย่างไร และเพื่อเป้าหมายอะไร แต่ต่างกันรายละเอียดรูปธรรม เช่น เป้าหมายของการใช้อำนาจของ Plato คือ การสร้างคุณธรรมในสังคม ส่วนวิธีการใช้อำนาจที่สำคัญคือขึ้นกับความรู้อันสูงของของผู้ปกครองเป็นสำคัญ

ดังนั้น ถ้าจะกล่าวสรุปการเปรียบเทียบแล้ว จะเห็นว่าที่เหมือนกันระหว่างแนวคิดทั้ง 3 คือ การเชื่อมั่นในอำนาจของชนชั้นสูง ที่ต่างกันคือ กรอบกำหนดวิธีใช้อำนาจที่เป็นรูปธรรมและเป้าหมายการใช้อำนาจที่เป็นรูปธรรม คือ ทั้งแนวคิด Plato และ Machiavelli ได้เสนอแนวคิดที่ชัดเจน กำหนดกรอบชัดเจนว่า ถ้าเป็นผู้ปกครองแล้ว จะต้องใช้อำนาจอย่างไร และมีเป้าหมายการใช้อำนาจอย่างไร ส่วนของอริสโตเติลนั้น การกำหนดกรอบเป็นส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่การใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจยังขึ้นกับบุคคลที่มีอำนาจเป็นสำคัญ

2. ความรู้เกี่ยวกับเวทมนต์คาถา

2.1 วิธีใช้อำนาจ

- แสดงอิทธิฤทธิ์อภินิหารย์ในรูปแบบและลักษณะต่างๆ เช่น การบังคับ, ช่มชู้, ทำร้าย, ช่วยเหลือ, เปิดเผย, ไม่เปิดเผย, ชื่อตรง, ไม่ชื่อตรง ฯลฯ

เป้าหมายของการใช้อำนาจ

- ก. เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการส่วนตัว โดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น
- การเดินทางโดยรวดเร็วโดยวิธีเหาะเหินเดินอากาศ
  - เพื่อต้องการรู้สภาพสิ่งต่าง ๆ ในจักรวาล เช่น โครสวยที่สุด, โครมาหาเรา
  - ทำให้ผู้อื่นรู้ว่าเรามาหาเขา
  - เนรมิตสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ปราสาทราชวัง, อาหารการกิน, สิ่งของเครื่องใช้
- ข. เพื่อความสงบสุข ร่มเย็นและการอยู่ดีกินดีในสังคม เช่น ก่อให้เกิดฝนตก

เพื่อสังคมจะมีน้ำใช้ในการเลี้ยงชีพ สิ่งเหล่านี้คือความสามารถที่จะทำสิ่งต่างๆ ตามที่ตนเองต้องการได้

ค. เพื่อชัยชนะในการรบและการทำสงคราม เช่น

- เป่าพ่่าผู้อื่น
- เนรมิตสัตว์ร้ายไปฆ่าผู้อื่น
- แสดงอิทธิฤทธิ์ในการช่วยเหลือพรรคพวกและพันธมิตรของตนในการทำสงคราม

สิ่งเหล่านี้คือความสามารถที่จะทำลายผู้อื่นได้, การต่อสู้ป้องกันตนเองและชัยชนะในสงคราม

ง. เพื่อป้องกันผู้อื่นที่มาทำร้ายตน เช่น

- เนรมิตไฟล้อมรอบตนเอง เพื่อผู้อื่นจะได้ไม่สามารถที่จะมาทำร้ายตนเองได้
- เมื่อตนเองถูกตัดหัว และเอาหัวมาต่ออีกครั้งในการต่อสู้
- เป่าน้ำค้ำไฟที่ผู้อื่นจะมาทำร้ายตน

สิ่งเหล่านี้คือความสามารถที่จะป้องกันผู้อื่นที่จะมาทำลายตนหรือมาครอบงำความคิด จิตใจ และพฤติกรรมของตน

จ. เพื่อสร้างเกียรติยศและบารมีให้กว้างขวาง เช่น

- การชุบชีวิตผู้ที่ตนทำลายไปแล้วให้ฟื้นคืนชีพอีกครั้ง

นี่คือความสามารถที่จะชุบชีวิตผู้อื่นได้

ฉ. เพื่อแสดงความยิ่งใหญ่ของตน เช่น

- การเล่นดนตรีที่ไพเราะ ทำให้ผู้อื่นยอมรับและชื่นชมในการมีอำนาจของตน
- แสดงอำนาจเพื่อให้บริวารของตนยอมรับในอำนาจของตน

นี่คือความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตนได้ และความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นมาขึ้นต่อ, มารับใช้และมาสวามิภักดิ์ต่อตนได้

ช. เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการของตน โดยก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น - แปลงกายเป็นภรรยาของผู้อื่น เพื่อจะทำให้สามีของผู้นั้นมาหลงรักตน และช่วงชิงสามีของผู้นั้นมาเป็นของตน

นี่คือความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตนได้ โดยที่ผู้ทำสิ่งนั้นจะไม่ทำ

ในระยะปกติ

ข. เพื่อให้ผู้อื่นเกรงกลัวตนเอง เช่น

- การแปลงกายให้มีรูปร่างประหลาด เพื่อให้ผู้อื่นจะไต่กลัวตน

นี่คือความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นเกรงกลัวตนเองได้

ปัจจัยในด้านการมีความรู้เกี่ยวข้องกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ เป็นสิ่งที่กำหนดการมีอำนาจของบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ที่มีอำนาจ ปัจจัยด้านนี้เป็นลักษณะทั่วไปของผู้มีอำนาจ คือ ผู้มีอำนาจจะต้องมีสิ่งนี้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้ใต้ปกครอง, ไม่ว่าจะเป็นผู้มีอำนาจชนิดใดก็ตาม กล่าวได้ว่า ความความเชื่อในวรรณกรรมนิทานอีสานนั้น ผู้มีอำนาจก็คือ ผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ นั้นเอง ถ้าผู้ใดไม่มีความรู้อันนี้จะมีความอำนาจไม่ได้โดยเด็ดขาด ปัจจัยตัวนี้เป็นลักษณะทั่วไปไม่มีส่วนกำหนดวิธีใช้อำนาจและไม่มีส่วนกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจ

การแสดงออกของวิธีใช้อำนาจ มีอย่างเดียวที่เป็นหลักสำคัญ คือ การแสดงอิทธิฤทธิ์อภินิหารย์ต่าง ๆ ซึ่งรูปธรรมอาจเป็นการบังคับข่มขู่, ช่วยเหลือ, ทำให้เกิดความเกรงกลัว หรือจะใช้อำนาจอย่างใดก็ได้ อำนาจนี้จะแสดงออกไปในหลาย ๆ ลักษณะ วิธีการใช้อำนาจจึงไม่มีรูปธรรมรายละเอียดที่แน่ชัด คือ แสดงอย่างไรก็ได้ แต่ต้องเป็นลักษณะของอิทธิฤทธิ์อภินิหารย์เท่านั้น

ส่วนเป้าหมายของการใช้อำนาจก็มีมากมาย ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน เช่น

- เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการส่วนตัว โดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

- เพื่อความสงบสุขร่มเย็นและการอยู่ดีกินดีในสังคม

- เพื่อชัยชนะในการรบและการสงคราม

- เพื่อป้องกันผู้อื่น ที่จะมาทำร้ายตน

- เพื่อสร้างเกียรติยศ และบารมีให้กว้างขวาง

- เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการของตน โดยก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

- เพื่อให้ผู้อื่นเกรงกลัวตนเอง

เป้าหมายการใช้อำนาจนี้มีมากมาย ทั้งเพื่อส่วนตัวและเพื่อส่วนรวม และรายละเอียดรูปธรรมก็ไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน ปัจจัยตัวนี้ไม่มีส่วนกำหนดเป้าหมายของอำนาจและ

วิธีการใช้อำนาจที่เป็นกฎเกณฑ์เลยคือ ผู้ที่มีปัจจัยตัวนี้แล้ว จะใช้ปัจจัยตัวนี้ไปใช้อำนาจอย่างไรก็ได้, จะใช้เพื่ออะไรก็ได้ การใช้อำนาจขึ้นกับเสรีภาพโดยสมบูรณ์ของผู้มีอำนาจว่าจะใช้อำนาจอย่างไรและเพื่ออะไร สำหรับความดีหรือความเลวของการใช้อำนาจนั้น ขึ้นกับชนิดของผู้มีอำนาจ และลักษณะผู้มีอำนาจแต่ละฝ่ายเป็นสำคัญ ไม่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับปัจจัยตัวนี้เลย

สำหรับแนวคิดตะวันตก โดยเฉพาะ Plato และ Machiavelli แล้ว ที่ต่างจากแนวคิดอิสานอย่างมากคือ ไม่เน้นในการศึกษาเรื่องนี้ เพราะทั้ง Plato และ Machiavelli มักจะใช้เหตุผล, ตรรกวิทยา และสิ่งที่ตนคิดว่าเป็นไปได้มากกว่า รัฐในอุดมคติของเขาล้วนเริ่มจากความเชื่อที่เขาคิดว่าเป็นไปได้ทั้งสิ้น เพราะแนวคิดของเขาเริ่มจากการสังเกตและศึกษาค้นคว้า สภาพสังคมที่เป็นจริง โดยเฉพาะการสังเกตวิถีชีวิตและความนึกคิดของประชาชนในสังคมนั้น แล้วกำหนดรูปแบบการปกครองที่ดีขึ้นมา Machiavelli เช่นกัน เขาให้ความสนใจเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในสังคมเป็นสำคัญ โดยเฉพาะธรรมชาติของมนุษย์เป็นอย่างไร ผู้ปกครองควรจะใช้อำนาจอย่างไร ควรจะมีเป้าหมายของการใช้อำนาจอย่างไร ดังนั้น จะเห็นได้ว่า แนวคิดทั้ง 2 ท่านนี้มีลักษณะแตกต่างจากแนวคิดอิสาน คือ แนวคิดอิสานเริ่มจากความเชื่อในอำนาจลึกลับ แต่แนวคิดตะวันตก นักคิดส่วนใหญ่ไม่เน้นในการศึกษาเรื่องนี้ แต่เน้นว่าการสังเกตสภาพการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมทุกรูปทุกแบบ แล้วจึงมากำหนดวิถีใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจเป็นสำคัญ

3. พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ

3.1 วิถีใช้อำนาจ - ช่วยเหลือคนและมิตรของตนทุกรูปแบบ ทั้งบังคับ, ช่มชู้, ทำร้าย, ช่วยเหลือ ฯลฯ

เป้าหมายของการใช้อำนาจ - ป้องกันอันตรายแก่ตน

- ช่วยเหลือคนในการรบ

- สนองตอบความต้องการของคน โดยก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นหรือไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

- เพื่อรักษาและขยายอำนาจของตน

นี่คือความสามารถที่จะทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ ทำให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตน ปกป้องตนเอง, ทำร้ายผู้อื่น, ชุบชีวิตผู้อื่น

พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอำนาจขึ้นมา ผู้มีอำนาจโดยทั่วไปมักจะมีพรรคพวกและพันธมิตรทั้งสิ้น เพื่อจะได้มีปัจจัยแห่งอำนาจ--หลาย ๆ ชนิดมาช่วยเหลือคน ปัจจัยตัวนี้แสดงออกถึงวิธีการใช้อำนาจ คือ การช่วยเหลือเท่านั้น รูปธรรม การช่วยเหลืออาจมีมากมาย เช่น บังคับ, ช่มชู้, ทำร้าย, หรือช่วยเหลืออย่างไรก็ได้ทั้งสิ้น ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน เป้าหมายของการใช้อำนาจเช่นกัน ก็มีมากมาย เช่น

- ป้องกันอันตรายแก่ตน
- ช่วยเหลือตนในการรบและการทำสงคราม
- เพื่อรักษาและขยายอำนาจของตน
- เพื่อสนองตอบความต้องการของตนโดยก่อความเดือดร้อน... หรือไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นก็ได้

ความดีหรือเลว ขึ้นกับลักษณะของผู้มีอำนาจแต่ละชนิด และรูปธรรมแต่ละอย่างมากกว่า ถ้าผู้มีอำนาจที่เป็นคนดี ใช้อำนาจก็เพื่อเป้าหมายของความดี ก็จะไม่อาศัยปัจจัยด้านพรรคพวกและพันธมิตรของตนคอยช่วยเหลือ พรรคพวกเหล่านี้ก็จะช่วยเหลืออย่างเต็มที่ โดยไม่ได้คิดอะไรมากมายเลย หรือถ้าผู้มีอำนาจเป็นผู้ที่ไม่ดี ใช้อำนาจเพื่อเป้าหมายของความเลวหรือชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ก็จะอาศัยพรรคพวกและพันธมิตรที่ตนมีอยู่มาช่วยค้ำยัน และพวกเหล่านี้ก็จะช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ

การกำหนดวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของอำนาจขึ้นกับ ผู้ที่อาศัยพรรคพวก เป็นผู้กำหนดว่าจะทำอะไรและอย่างไร การใช้อำนาจและการกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจโดยอาศัยปัจจัยตัวนี้ก็คือ ใครอยู่กลุ่มใดก็ช่วยเหลือกลุ่มของตน เป็นลักษณะการเล่นพรรคเล่นพวกมากกว่า

สำหรับแนวความคิดของ Machiavelli และ Plato แล้ว ก็มีลักษณะคล้ายกัน โดยเฉพาะ Machiavelli ซึ่งเป็นผู้ที่ให้ความสนใจในการแก้ปัญหาด้วยความรุนแรงและสงคราม เขาก็เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยตัวนี้เช่นกัน ที่เรียกว่า การสร้างแนวร่วม Machiavelli เข้าใจดีว่า การมีพรรคพวกและพันธมิตรนั้นเป็นประโยชน์ต่อการรักษาและขยายอำนาจของตนมาก เพราะในการทำสงครามนั้น รัฐใดที่มีกำลังมากกว่าก็ได้เปรียบ ยิ่งมีกำลังจากภายนอกมาร่วมด้วยก็ยิ่งได้เปรียบศัตรูมากและปัจจัยตัวนี้ก็มักจะไม่มีส่วนกำหนดวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจ การ

กำหนดสิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับผู้ที่อาศัยพรรคพวกและพันธมิตรมากกว่า ส่วน Plato แล้ว เนื่องจากเขาเป็นนักปรัชญา แนวคิดของเขาส่วนใหญ่ไม่ได้มุ่งไปในเรื่องของการรบและสงคราม ดังนั้น การกล่าวถึงปัจจัยด้านแนวร่วมนี้จึงมีน้อยมาก แนวคิดของเขาโดยส่วนใหญ่มักจะกล่าวถึงแนวคิดเชิงปรัชญาเป็นสำคัญ เช่น ความดี, ความยุติธรรมและรัฐในอุดมคติมากกว่า

4. แหล่งกำเนิดจากสวรรค์

4.1 วิธีใช้อำนาจ

เป้าหมายของการใช้อำนาจ

- ออกคำสั่งให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตน
- เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามคำสอนของศาสนา และเพื่อความสงบสุขในสังคม เช่น
  - พระอินทร์สั่งให้เทพนางองค์ลงมาเกิดใช้ชาติตามกรรมที่เคยก่อไว้และเพื่อจะได้ผู้มีบุญมาปกครองโลกมนุษย์ สังคมมนุษย์จะได้ดำเนินชีวิตไปตามหลักธรรมะและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
  - เพื่อความสงบสุขในสังคม เช่น แก้ข้อขัดแย้งกรณีพิพาทระหว่างผู้มีอำนาจต่าง ๆ
  - ช่วยเหลือผู้มีบุญที่มากเกิดเป็นผู้ปกครองในยามยากลำบาก

นี่คือความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นมาทำตามความต้องการของตนได้, ความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นมาขึ้นต่อ, มารับใช้และมาสวามิภักดิ์ต่อตนได้

4.2 วิธีใช้อำนาจ

เป้าหมายของการใช้อำนาจ

- แสดงอิทธิฤทธิ์อภินิหารย์ในรูปแบบและลักษณะต่างๆ เช่น บังคับ, ช่มชู้, ทำร้าย, ช่วยเหลือ
- เพื่อสนองตอบความต้องการของตนโดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น เนรมิตสิ่งของเครื่องใช้
- เพื่อสนองตอบความต้องการของตนโดยก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น ทำร้ายผู้อื่น
- เพื่อป้องกันชีวิตของตนเอง โดยทำร้ายผู้อื่นที่คิดว่า เป็นศัตรูกับตน

- เพื่อช้ชีวิตศัตรูที่ตนทำลายไปแล้วให้ฟื้นคืนชีพอีกครั้ง
- เป็นการสร้างบารมีแก่ตน
- เพื่อชัยชนะในการรบและการทำสงคราม

นี่คือความสามารถที่จะทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ, ทำให้ผู้อื่นมาทำตามความต้องการของตน, ปกป้องตนเอง, ทำร้ายผู้อื่นและช้ชีวิตผู้อื่น และการต่อสู้ในสงคราม

แหล่งกำเนิดจากสวรรค์เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดอำนาจขึ้นมา
วรรณกรรมนิทานอิสานกล่าวไว้เฉพาะสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดคือ พระอินทร์ และผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์เท่านั้น นี่เป็นอิทธิพลของแนวความคิดของพุทธศาสนา ซึ่งเชื่อว่าเป้าหมายสูงสุดของสัตว์โลก คือ การไปอยู่บนสวรรค์ ซึ่งเป็นดินแดนที่สงบสุขสันติ มีแต่ความสนุกสนานสบายผู้ที่ทำความดีไว้มากเท่านั้นจึงจะมีสิทธิไปเกิดในแหล่งสวรรค์

ต้นกำเนิดเช่นนี้มีส่วนกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจ และวิธีการใช้อำนาจอยู่ส่วนหนึ่ง คือ ผู้มีปัจจัยตัวนี้จะต้องมีเป้าหมายของการใช้อำนาจไปเพื่อความดี คือ เพื่อศาสนาและสาธารณะชน

วิธีใช้อำนาจ เช่น

- การออกคำสั่งให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตน
- การแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ในรูปแบบและลักษณะต่าง ๆ กัน

วิธีใช้อำนาจ เช่นนี้ก็เพื่อศาสนาและสาธารณะชน

- เพื่อสนองตอบความต้องการของตน โดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น
- เพื่อความสงบสุขในสังคม
- เพื่อการดำรงไว้ซึ่งความเจริญรุ่งเรืองในสังคม

พระอินทร์ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด ซึ่งเกิดในสวรรค์จะใช้อำนาจและเป้าหมายของอำนาจ เพื่อศาสนาและสังคมอย่างสมบูรณ์ เพราะเป็นผู้ที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งกิเลส เป็นผูบริสุทธิ ดังนั้น ความเคร่งครัดในธรรมะของศาสนาจึงมีมาก เพราะเป็นตัวแทนของศาสนาด้วยการออกคำสั่งให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตนก็เพื่อศาสนาและสาธารณะชนทั้งสิ้น แหล่งกำเนิดจากสวรรค์จึงมีความสัมพันธ์กับศาสนามาก การใช้อำนาจก็เป็นไปตามศาสนา เช่น ไม่ต้องการให้เกิดการฆ่าฟัน, ไม่ต้องการทำร้ายใคร, เป้าหมายของการใช้อำนาจก็เพื่อศาสนาเช่นกัน เช่น เห็นแก่ประโยชน์สุขของสังคมโดยส่วนรวม การแสดง

อิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ก็ล้วนทำตามศาสนาทั้งสิ้น

สำหรับผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์นั้น ซึ่งก็มีแหล่งกำเนิดจากสวรรค์เช่นกัน บัจฉัยตัวนี้ก็ทำการกำหนดว่าต้องใช้อำนาจเพื่อความดี คือ เพื่อศาสนาและสาธารณชน แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้ปกครองเป็นมนุษย์ต้องมีกิเลสคือ ความโลภ, โกรธ, หลงอยู่มาก ดังนั้น การใช้อำนาจที่เป็นรูปธรรม จึงมักหันเหออกจากหลักศาสนาไม่น้อยเช่น การทำร้ายผู้อื่น, การฆ่าฟัน, การข่มขู่ เป็นต้น ดังนั้น บัจฉัยตัวนี้จึงเป็นกรอบกำหนดการใช้อำนาจส่วนหนึ่งเท่านั้น ผู้มีอำนาจยังคงใช้อำนาจนอกรอบที่กำหนดอีกมากมาย บัจฉัยของแหล่งกำเนิดจึงมีส่วนที่กำหนดรูปแบบ, วิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจ และไม่ได้มีส่วนกำหนดเกี่ยวกับการใช้อำนาจนี้

สำหรับแนวคิด Plato และ Machiavelli แล้ว นักคิดทั้ง 2 ท่านนี้ไม่เน้นในการศึกษาเรื่องนี้ ท่านทั้ง 2 เริ่มต้นความคิดที่อยู่ในโลกแห่งความจริง และเหตุผลในตรรกวิทยามากกว่าไปก่อรูปแนวความคิดของตน แม้ความคิดบางอย่างอาจจะเป็นแนวคิดในอุดมคติก็ตาม

5. ธรรมะ

วิธีใช้อำนาจ

- เทศนาและสั่งสอนธรรมแก่ผู้อื่น, ทำบุญทำทาน, เปิดเผย, ซื่อตรง, ช่วยเหลือผู้อื่น,

เป้าหมายของการใช้อำนาจ

- เพื่อตนเองจะได้มีความสุขทั้งชาตินี้และชาติหน้า
- เพื่อสังคมจะได้อยู่อย่างสงบสุข
- เพื่อแสดงให้ผู้อื่นยอมรับความยิ่งใหญ่ของตนในฐานะที่เป็นผู้ที่มีคุณธรรม
- เพื่อดำเนินการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามหลักของศาสนา
- เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการส่วนตัว
- เพื่อชัยชนะในการรบและสงคราม
- เพื่อแก้ไขความขัดแย้งซึ่งกันและกัน
- เพื่อสนองตอบอารมณ์และความรู้สึกส่วนตัวโดยก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

นี่เป็นความสามารถที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่คนต้องการและสามารถทำให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของคนได้ และปัจจัยความสามารถที่จะทำให้อื่นมาขึ้นต่อ, มารับใช้ และมาสาวมักก็ต่อคนได้ ปัจจัยเกี่ยวกับการมีธรรมะอันเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา เป็นกรอบสำคัญในการกำหนดวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของอำนาจ คือ ผู้ที่มีธรรมะจะต้องใช้อำนาจไปเพื่อความดีเท่านั้น คือ เพื่อศาสนาและสาธารณชน วิธีการใช้อำนาจก็ต้องเป็นไปตามหลักศาสนา เช่น ห้ามฆ่าฟัน, ห้ามทำร้าย, ห้ามใช้เล่ห์เหลี่ยมกลโกง ฯลฯ ธรรมะเป็นสัญลักษณ์ของความดี ผู้ที่มีธรรมะมากก็อาจจะมีอำนาจมาก ผู้มีธรรมะน้อยก็จะมีอำนาจน้อยตามไปด้วย เพราะวรรณกรรมอิสลามเป็นวรรณกรรมศาสนา ดังนั้นศาสนาจึงเป็นกรอบหลักในทางความคิดของคนในสังคม แต่ในการใช้อำนาจที่เป็นจริงแล้ว ผู้มีอำนาจก็ไม่ได้ทำตามหลักธรรมะเสมอไปทุกอย่าง เพราะจิตใจของผู้ที่มีอำนาจยังไม่บริสุทธิ์เพียงพอ ดังนั้น จึงปรากฏเสมอว่าผู้มีอำนาจนิยมการทำฟัน, ทำสงคราม, ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ฯลฯ เป้าหมายของการใช้อำนาจก็มีหลายอย่าง ทั้งที่เป็นไปตามศาสนาและขัดกับศาสนา ที่เป็นไปตามศาสนาเช่นการทำเพื่อความสงบสุขของสังคม, การเป็นผู้นำในการยกย่องและเชิดชูในศาสนา, การทำเพื่อตนเองแต่ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น, การทำให้รัฐอื่น ๆ ยึดมั่นในหลักธรรมะ แต่ที่ไม่ทำตามหลักศาสนา เช่น การใช้อำนาจที่เพื่อชัยชนะในการรบและสงคราม, การใช้อำนาจเพื่อแก้ไขความขัดแย้งซึ่งกันและกัน การทำเพื่อตนเอง โดยก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ว่า ธรรมะเป็นกรอบหนึ่งในการกำหนดวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจเท่านั้น แต่ไม่ใช่ส่วนทั้งหมดที่จะกำหนดวิธีใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจ ผู้มีอำนาจแต่ละฝ่าย แต่ละชนิด, แต่ละคนยังจะสามารถที่จะแสดงอำนาจ กำหนดวิธีการใช้อำนาจ, กำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจได้เช่นกัน

สำหรับ Plato และ Machiavelli แล้ว ทั้ง 2 ท่านไม่เห็นในการศึกษาเรื่องนี้มากนัก เช่น Plato ก็ไม่ได้กล่าวถึงศาสนาในรัฐในอุดมคติของตน โดยเฉพาะ Machiavelliแล้ว ปฏิเสธความเชื่อในหลักธรรมะของศาสนาโดยสิ้นเชิง เพราะท่านเห็นว่าศาสนาจะทำให้ผู้มีอำนาจอ่อนแอ เพราะศาสนาที่กำหนดวิธีการใช้อำนาจ เช่น เอื้อเพื่อพ่อแม่, จริงใจ, ซื่อตรง เป้าหมายของการใช้อำนาจก็เพื่อส่วนรวมเป็นหลัก สิ่งเหล่านี้ท่านเห็นว่า เป็นอันตรายต่อผู้มีอำนาจ ถ้ารับเอาแนวคิดของศาสนามาใช้ในทางการเมือง เพราะผู้มีอำนาจจะถูกทำลายในที่สุด เพราะอิทธิพลความคิดเช่นนี้

ถ้าจะอาศัยศาสนาก็อาศัยเป็นเครื่องมือเท่านั้น แต่จะต้องไม่ยึดถือโดยนำไปใส่ใจจริง เพราะท่านเห็นความสำคัญกับวิธีการพลิกแพลงสถานการณ์มาก ในสถานการณ์บางอย่าง การอาศัยศาสนา ก็มีประโยชน์ในการปกครอง เพราะจะเกิดการยอมรับในสังคม แต่ บางสถานการณ์ศาสนาชักชวนคนในการรักษาและสร้างอำนาจ ก็จะทำให้ศาสนาเสีย

6. รูปร่างที่สวยงาม

วิธีใช้อำนาจ

- เปิดเผยและแสดงว่ามีรูปร่างงดงาม

เป้าหมายของการใช้อำนาจ

- เพื่อสนองตอบความรู้สึกและความต้องการของคน เช่น ทำให้ผู้อื่นหลงรักตน
- เพื่อทำให้ผู้อื่นยอมขึ้นต่ออำนาจของตน

นี่คือความสามารถที่จะทำให้สิ่งที่ตนเองต้องการ, ทำให้ผู้อื่นมาทำตามความต้องการของตน, และความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นมาขึ้นต่อ, มารับใช้และมาสวามิภักดิ์ต่อตน ความงามทางกายภาพ เช่น รูปร่างที่งดงามนี้ เป็นอิทธิพลของพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง เพราะ- พุทธศาสนานิยมเรื่องความงามมาก เช่น แคนสวรรค์ ก็เป็นแหล่งที่งดงามเป็นอย่างยิ่ง ผู้ที่มีอำนาจบนสวรรค์มีแต่ความงดงามทั้งสิ้น ความงามนับเป็นปัจจัยเชิงจิตวิทยาอย่างหนึ่งที่มนุษย์และสัตว์โลกต่าง ๆ ล้วนต้องการและชอบในความงามทั้งสิ้น

ปัจจัยด้านรูปร่างที่งดงามนี้ ผู้มีอำนาจจะใช้ปัจจัยตัวนี้ในการแสดงอำนาจและกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจ วิธีการใช้อำนาจที่สำคัญคือ การเปิดเผยและแสดงว่าตนมีรูปร่างที่งดงาม ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า อีกฝ่ายหนึ่งมีรูปร่างที่งดงามแล้วมักจะยอมรับนับถือ, เคารพ และยอมรับในอำนาจของผู้นั้น ความงดงามกลายเป็นสัญลักษณ์ของ-- ความดี, การมีธรรมะ และความยิ่งใหญ่ ผู้ที่มีรูปร่างที่ไม่งดงาม จะแสดงถึงการเป็นผู้ที่ไม่ดี, ไม่มีอำนาจและไม่มีธรรมะ

สำหรับเป้าหมายของการใช้อำนาจนั้น กรอบที่กำหนด คือ ต้องเพื่อความดี, เพื่อศาสนา, เพื่อสังคม อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจที่เป็นจริงก็ไม่ได้เป็นไปตามกรอบนี้ทั้งหมด เพราะผู้มีอำนาจแม้จะมีรูปร่างที่งดงาม แต่บางกรณีก็ผิดกรอบหลายอย่าง ผู้มีอำนาจจึงกำหนดวิธีการใช้อำนาจและกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจ ตามกรอบส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งก็ไม่ทำตามกรอบที่กำหนดไว้ นี่แสดงว่า ปัจจัยด้านรูปร่างที่งดงามนี้เป็นเพียงกรอบกว้าง ๆ เท่านั้น แต่รูปธรรมการใช้อำนาจยังขึ้นกับตัวผู้ใช้อำนาจนั้นว่าจะใช้อย่างไรและเพื่ออะไรกัน

สำหรับแนวคิดของ Plato แล้ว ก็ให้ความสำคัญกับปัจจัยตัวนี้มาก แต่มองความงามไปคนละแบบกับแนวคิดของอริสโตเติล คือ ความงามในทัศนะของท่าน นั้นเป็นเรื่องของร่างกายที่แข็งแรง, ความงามทางจิตใจ เช่น ความอ่อนโยน, ความงามทางความรู้ คือ ปรัชญา ความงามของคนจึงไม่ใช่เรื่องโฉบเฉี่ยวที่งดงามแต่อย่างใด เรื่องความงามนี้สะท้อนจาก แนวคิดของเขาในการอบรมสั่งสอนผู้ที่จะขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง เช่น ต้องเล่นกีฬา, ต้องสนใจดนตรี, ต้องสนใจความรู้ทางปรัชญา ความงามเช่นนี้ก็เป็นการกำหนดการใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจ คือ ผู้ปกครองจะต้องทำเพื่อความยุติธรรมในสังคมเท่านั้น จึงจะนับได้ว่าเป็นผู้ปกครองที่ดี สังคมจึงจะสงบสุข ส่วน Machiavelli แล้ว เขาไม่สนใจเรื่องนี้เลย เขาสนใจเฉพาะศิลปะของการปกครองเท่านั้น ผู้มีอำนาจจะมีรูปร่างงดงามหรือไม่ก็ตาม ถ้ามีความรู้ในศิลปะของการปกครองก็นับว่าเป็นผู้นำที่สมบูรณ์แล้ว เขาเห็นว่าปัจจัยด้านรูปร่างกายภาพที่งดงามไม่มีส่วนสำคัญในการรักษาและขยายอำนาจของผู้ปกครอง

7. กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง

- 7.1 วิธีใช้อำนาจ - ช่มชู้ผู้อื่น
เป้าหมายของการใช้อำนาจ - เพื่อให้รัฐอื่นเกรงกลัวตน, ขอมขึ้นต่ออำนาจของตน
- 7.2 วิธีใช้อำนาจ - ทำร้ายผู้อื่น
เป้าหมายของการใช้อำนาจ - เพื่อชัยชนะในการรบและการทำสงคราม
- 7.3 วิธีใช้อำนาจ - บังคับผู้อื่น
เป้าหมายของการใช้อำนาจ - สนองตอบความต้องการและอารมณ์ความรู้สึกของตน
 นี้คือ ความสามารถที่จะทำในสิ่งที่ตนต้องการ, ทำให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตน, ทำให้ผู้อื่นเกรงกลัว, ปกป้องตนเองและทำร้ายผู้อื่น, และเพื่อชัยชนะในสงคราม
- กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา ปัจจัยตัวนี้เป็นเรื่องของการใช้ความรุนแรง นั่นคือ เมื่อผู้มีอำนาจใช้ปัจจัยตัวนี้ก็ออกมาในรูปการฆ่าฟัน, การช่มชู้ผู้อื่น, การทำร้ายผู้อื่น, การบังคับผู้อื่น, ปัจจัยตัวนี้จึงมีส่วนกำหนดวิธีการใช้อำนาจอย่างยิ่ง คือ เป็นเรื่องของความรุนแรงทั้งสิ้น ส่วนเป้าหมายของการใช้อำนาจนั้น ยังขึ้นกับผู้มีอำนาจที่ใช้อำนาจเป็นสำคัญ เช่น
- เพื่อให้รัฐอื่น ๆ เกรงกลัวตน, ขอมขึ้นต่ออำนาจของตน

- เพื่อชัยชนะในการรบและการทำสงคราม
- เพื่อตอบสนองความต้องการและอารมณ์ความรู้สึกของคน

บัจจยัตว์นี้มักจะมีวิธีการใช้อำนาจที่ขัดกับหลักศาสนา คือเป็นเรื่องความรุนแรงทั้งสิ้น แต่ในสภาพที่เป็นจริงแล้ว ผู้มีอำนาจมักจะใช้อำนาจไปโดยอาศัยบัจจยัตว์นี้ แม้จะเป็นผู้ที่มธรรมะก็ตาม กองทัพลายเป็นบัจจยัตว์สำคัญของรัฐในการปกป้องและขยายอำนาจของรัฐ บัจจยัตว์การมีกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง เป็นตัวกำหนดวิธีการใช้อำนาจที่แน่นอนตายตัว แต่ไม่มีส่วนไปกำหนดเป้าหมายการใช้อำนาจแต่อย่างใด เพราะการกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจขึ้นกับตัวผู้มีอำนาจเป็นสำคัญว่าจะใช้ไปเพื่ออะไร บางครั้งผู้มีอำนาจก็ใช้บัจจยัตว์นี้เพื่อความสงบสุขในสังคม บางครั้งก็เพื่อสนองตอบความต้องการส่วนตัว โดยก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ฯลฯ

สำหรับแนวคิดของ Machiavelli แล้ว เขาให้ความสำคัญกับบัจจยัตว์นี้มาก เพราะเขาเชื่อว่า การใช้ความรุนแรงเป็นวิธีการใช้อำนาจที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดและได้ผลที่เร็วที่สุด ดังนั้น ผู้ที่มีอำนาจหรือต้องการมีอำนาจจะต้องมีกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็งเสมอ มิฉะนั้น จะถูกผู้อื่นทำลายอำนาจของตน แนวคิดของเขาวางกรอบที่แน่นอนว่า บัจจยัตว์การมีกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง จะต้องมึวิธีการใช้อำนาจ หลักที่สำคัญคือ ความรุนแรง เช่น ช่มชู้ ทหาราย บังคับ เสมอ แม้เขาจะนิยมพลิกแพลงสถานการณ์ต่าง ๆ ก็ตาม ซึ่งบางครั้งอาจใช้ความรุนแรงไปด้วย แต่หัวใจของเขาคือการเชื่อมั่นในความรุนแรง เขาเชื่อว่า การใช้กองทัพไปทำลายผู้อื่นเท่านั้นจึงจะทำให้คนมีอำนาจเด็ดขาดได้ สำหรับเป้าหมายของการใช้อำนาจนั้นเขาเห็นว่าที่สำคัญที่สุดคือ การทำเพื่อสร้างและรักษาอำนาจของผู้ปกครอง ดังนั้น กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง, การใช้อำนาจที่รุนแรง, เป้าหมายของการใช้อำนาจจึงมีความสัมพันธ์กันมาก เช่น การยกกองทัพไปทำสงครามก็เพื่อทำลายศัตรูและเพื่อชัยชนะในการรบ เมื่อได้รับชัยชนะแล้ว ตนเองก็สามารถเพิ่มกำลังทหารได้ เช่น กวาดต้อน, บังคับ รัฐฝ่ายแพ้มมาเสริมกำลังกองทหารของตน

สำหรับ Plato แนวคิดของเขาไม่เน้นที่การทำสงคราม แต่เขาก็เห็นความสำคัญของการมีกองทัพอยู่เหมือนกัน เขาเห็นว่า ถ้ารัฐใดไม่มีทหาร รัฐนั้นก็อยู่ไม่ได้ เพราะจะถูกรัฐอื่นรุกรานได้ รัฐในอุดมคติของเขาก็กล่าวถึงชนชั้นทหาร ซึ่งเป็นชนชั้นที่มีดวงจิตกล้าแข็ง จะต้องทำหน้าที่ในการรบเท่านั้น ดังนั้น บัจจยัตว์นี้จึงเป็นตัวกำหนด

วิธีการใช้อำนาจ คือ ความรุนแรง ส่วนเป้าหมายของการใช้อำนาจเขาเห็นว่า เพื่อปกป้องรัฐเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเมื่อรัฐอยู่ได้สังคมในอุดมคติก็สามารถที่จะเป็นจริงได้ แต่แนวคิดของเขา ไม่ได้ต้องการให้การใช้อำนาจรัฐรุกรานรัฐอื่น ๆ เพื่อความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครองแต่อย่างใด ดังนั้น บัจฉยตัวนี้จึงมีส่วนกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจเพื่อปกป้องรัฐเท่านั้น

8. ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ

8.1 วิธีใช้อำนาจ - ใช้ทุกรูปแบบ เช่น บังคับ, ช่มชู้, ทำร้าย, ช่วยเหลือ ฯลฯ

เป้าหมายของการใช้อำนาจ - เพื่อความยิ่งใหญ่ของคน

- เพื่อผู้อื่นและรัฐอื่นจะได้ยอมขึ้นต่ออำนาจของคน
- เพื่อความสงบสุขในสังคม
- เพื่อชัยชนะในการรบและการทำสงคราม
- เพื่อจะได้ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ไปสร้าง, รักษา และขยายอำนาจของคน
- เพื่อพิทักษ์รักษาศาสนา

นี่คือความสามารถที่จะทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ, ทำให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของเรา ปกป้องตนเอง, ทำร้ายผู้อื่น

รัฐใดที่มีความเจริญรุ่งเรือง มีความมั่งคั่ง รัฐนั้นก็ย่อมจะมีบัจฉยแห่งอำนาจรัฐมากกว่ารัฐที่ยากจนหรือรัฐเล็ก ความเจริญรุ่งเรืองของรัฐนี้ นอกจากจะมีบัจฉยต่าง ๆ มากแล้ว ก็ยังสะท้อนให้เห็นความสามารถของผู้ปกครองรัฐนั้นด้วยว่า เป็นผู้ปกครองที่เก่ง จึงมีความสามารถที่จะปกครองรัฐให้รุ่งเรืองได้ รัฐใหญ่ที่เจริญรุ่งเรืองจึงเป็นที่ยำเกรงจากรัฐเล็ก ๆ ทั่วไป รัฐเล็ก ๆ จึงมักจะมาขอสวามิภักดิ์ ห้างรัฐใหญ่เพราะเกรงกลัวในอำนาจของรัฐใหญ่ ดังนั้น สภาพของรัฐจึงเป็นบัจฉยหนึ่งที่ส่งเสริมอำนาจของผู้ปกครองขึ้นมา

การใช้อำนาจของผู้ปกครองรัฐเหล่านี้ใช้ทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการบังคับ ช่มชู้, ทำร้าย, ช่วยเหลือ ฯลฯ และเป้าหมายของการใช้อำนาจก็มีหลายอย่าง เช่น เพื่อความยิ่งใหญ่ของคน, เพื่อผู้อื่น และรัฐอื่นจะได้ยอมขึ้นต่ออำนาจของคน, เพื่อความสงบสุขในสังคม, เพื่อชัยชนะในการรบและการทำสงคราม, เพื่อศาสนา ฯลฯ

การใช้ปัจจัยแห่งอำนาจตัวนี้ ไม่ได้เป็นตัวกำหนดวิธีการใช้และไม่ได้กำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจ เพราะปัจจัยตัวนี้เป็นปัจจัยทั่วไป ที่ผู้ที่มีอำนาจโดยทั่วไปจะมีสิ่งนี้ วิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจขึ้นกับผู้ที่มีอำนาจแต่ละชนิดขึ้นกับผู้ที่มีอำนาจแต่ละฝ่าย และขึ้นกับผู้ที่มีอำนาจเฉพาะมากกว่า เขาจะใช้อำนาจไปอย่างไรและเพื่ออะไรกัน ถ้าผู้ที่มีอำนาจเป็นคนที่ ก็จะใช้ปัจจัยตัวนี้ไปกำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจ เช่น เพื่อศาสนาและสาธารณชน เป็นต้น ถ้าผู้ที่มีอำนาจเป็นผู้ที่ไม่ดี ก็จะใช้ปัจจัยตัวนี้ไปในทางที่ไม่ดี เช่นกัน ทั้งวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจ เช่นทำในสิ่งที่ขัดกับศาสนา และชอบทำเพื่อส่วนตัวโดยมักจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นเสมอ

แนวคิดของ Machiavelli และ Plato ก็ให้ความสำคัญปัจจัยนี้เช่นกัน เช่น Machiavelli เนื่องจากเขาให้ความสนใจกับการต่อสู้และสงครามมาก เขาก็เห็นด้วยที่ว่า รัฐใหญ่มีอาณาเขตกว้างขวาง มีประชาชนมากมาย, มีความมั่งคั่งและเจริญรุ่งเรือง ย่อมได้เปรียบรัฐเล็ก ๆ เพราะรัฐใหญ่ ๆ มักจะมีปัจจัยแห่งอำนาจมากกว่า อย่างไรก็ตามถึงแม้เขาจะเห็นความสำคัญของปัจจัยตัวนี้ แต่เขาก็ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผู้ปกครองมากกว่า คือ ถ้ามีผู้ปกครองที่ชาญฉลาด เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์และเข้าใจในศิลปะการปกครองแล้ว ย่อมได้เปรียบในการต่อสู้มาก ผู้ปกครองจะเป็นผู้กำหนดวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจ ผู้ปกครองเป็นสิ่งชี้ขาดในการทำสงคราม

สำหรับ Plato นั้น เนื่องจากเขาสนใจที่จะสร้างรัฐในอุดมคติมากกว่า เขาจึงไม่ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องการรบและสงครามมากนัก แนวคิดของเขามุ่งที่สภาพภายในรัฐมากกว่าที่จะกล่าวถึงความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ โดยเฉพาะวิธีการต่อสู้กับรัฐอื่น ๆ

9. กำลังร่างกายที่แข็งแรง

- 9.1 วิธีใช้อำนาจ
- ทำร้ายผู้อื่น, บังคับผู้อื่น, ช่มชู้ผู้อื่น
- เป้าหมายของการใช้อำนาจ
- เพื่อปกป้องชีวิตของตน
  - เพื่อชัยชนะในการรบและการทำสงคราม
  - เพื่อสนองตอบความต้องการของตนโดยที่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

- เพื่อความยิ่งใหญ่ของตน

นี่คือความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตน, ทำให้ผู้อื่นเกรงกลัว, ปกป้องตนเอง, ทำร้ายผู้อื่น และเพื่อชัยชนะในสงคราม

9.2 วิถีใช้อำนาจ - ช่วยเหลือผู้อื่น

เป้าหมายของการใช้อำนาจ - ทำตามหลักศาสนา เช่น ช่วยเหลือผู้มีบุญในยามยากลำบาก

นี่คือความสามารถที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตนต้องการได้

กำลังร่างกายที่แข็งแรงนับเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจอย่างหนึ่ง ผู้ที่มีกำลังร่างกายที่แข็งแรง มักจะใช้ปัจจัยตัวนี้ไปในลักษณะต่าง ๆ และเป้าหมายต่าง ๆ โดยทั่วไปแล้ว การใช้ปัจจัยตัวนี้มักจะเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ ผู้ที่มีกำลังแข็งแรงก็จะได้เปรียบผู้ที่มีกำลังร่างกายที่อ่อนแอ การต่อสู้ด้วยกำลังจะออกมาในลักษณะการใช้กำลังรุนแรงเสมอ เพราะคู่ต่อสู้ใช้กำลังกายเป็นอาวุธในการรบของตน

ส่วนวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจขึ้นกับผู้ที่มีอำนาจแต่ละชนิด แต่ละฝ่าย แต่ละคนมากกว่า วิถีใช้อำนาจอาจจะเป็นการทำร้าย, การบังคับ, การปกป้องตนเอง, เพื่อชัยชนะในการรบและการทำสงคราม, เพื่อความยิ่งใหญ่ของตนเอง, เพื่อสนองตอบความต้องการของคนโดยก่อให้เกิดศรัทธา หรือเพื่อศาสนาก็ได้ วิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจขึ้นกับผู้ที่มีปัจจัยตัวนี้ว่าจะใช้ไปอย่างไร และเพื่ออะไรกัน ปัจจัยตัวนี้จึงไม่ได้มีส่วนกำหนดวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจจะเป็นตัวกำหนดว่าดีหรือเลวอย่างไร

สำหรับแนวคิดตะวันตก เช่น Machiavelli เนื่องจากเขาให้ความสำคัญในการต่อสู้มากจึงสนใจในเครื่องมือการต่อสู้ทุกชนิด อย่งไรก็ตามอาวุธที่ใช้ในการสงครามส่วนใหญ่ก็มีการพัฒนามากกว่าการใช้กำลังกายต่อสู้กัน เช่น มีหอก, คาน, เป็นต้น กำลังกายเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่จะใช้อาวุธให้มีประสิทธิภาพเท่านั้น ไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดในการเป็นเครื่องมือของการต่อสู้ แต่กำลังร่างกายที่แข็งแรงก็มีประโยชน์ในการต่อสู้ การมีปัจจัยตัวนี้ในความคิดของเขาแล้วถือเป็นปัจจัยแห่งความรุนแรงเช่นกัน ปัจจัยนี้มักจะกำหนดวิธีการ คือ ความรุนแรง, ทำร้าย, บังคับ, และข่มขู่ผู้อื่น การใช้ปัจจัยตัวนี้ก็เพื่อการสร้างและรักษาอำนาจของผู้ปกครอง, โดยเฉพาะใช้ในการต่อสู้และการทำสงคราม

ส่วน Plato นั้น เนื่องจากไม่สนใจเรื่องการต่อสู้และสงครามเท่าไรนัก จึงไม่ได้กล่าวถึงในลักษณะการใช้ปัจจัยตัวนี้ในการรบและสงคราม แต่เขาก็เห็นความสำคัญของปัจจัยตัวนี้ โดยเฉพาะในเรื่องวิธีการสร้างราชาปราชญ์ขึ้นมา เขาเห็นว่าร่างกายที่แข็งแรง แสดงถึงการมีสุขภาพที่ดี เขาสนับสนุนให้เล่นกีฬาและยังจะทำให้มีร่างกายที่แข็งแรง ร่างกายที่แข็งแรงย่อมเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างสติปัญญาของผู้ปกครอง แนวคิด Plato ไม่ได้เห็นความสำคัญของการมีร่างกายที่แข็งแรงในลักษณะเป็นเครื่องมือในการต่อสู้สงคราม แต่เขาเห็นความสำคัญในด้านการสร้างสุขภาพเพื่อจะสร้างปัญญาและการแสวงหาความรู้ทางปรัชญามากกว่า

10. ของวิเศษประจำตัว

วิธีใช้อำนาจ

- โดยการสร้างอิทธิทธิของอภินิหารย์ในรูปแบบและลักษณะต่าง ๆ ทั้งการบังคับ, ช่มชู้, ทำร้าย, ช่วยเหลือ ฯลฯ

เป้าหมายของการใช้อำนาจ

- เพื่อแสดงความยิ่งใหญ่ของตน
- เพื่อปกป้องตนเองและทำร้ายผู้อื่น
- เพื่อชัยชนะในการรบและสงคราม
- เพื่อความสงบสุขในสังคม
- เพื่อดำรงไว้ซึ่งศาสนา

ปัจจัยด้านการมีของวิเศษประจำตัวนี้ เป็นความเชื่อในทางไสยศาสตร์ เช่นเดียวกับปัจจัยเรื่องการมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ผู้มีปัจจัยเรื่องของวิเศษนี้จะใช้ไปเพื่อจุดประสงค์และวิธีการต่าง ๆ เนื่องจากของวิเศษเป็นความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ดังนั้น วิธีการแสดงออกของอำนาจโดยทั่วไปมีอย่างเดียว คือ การแสดงอำนาจลึกลับในลักษณะอิทธิทธิของอภินิหารย์ต่าง ๆ ซึ่งวิธีการรูปธรรมอาจจะมีทั้งการทำร้าย, การบังคับ, ช่มชู้, การช่วยเหลือ ฯลฯ และเป้าหมายของการใช้อำนาจก็มีหลายอย่างเช่น เพื่อแสดงความยิ่งใหญ่ของตน, เพื่อปกป้องตนเองและทำร้ายผู้อื่น, เพื่อชัยชนะในการรบและสงคราม, เพื่อความสงบสุขในสังคม, เพื่อศาสนา ฯลฯ

การมีปัจจัยด้านของวิเศษประจำกายนี้ ไม่ได้มีส่วนกำหนดวิธีการรูปธรรมในการใช้อำนาจและไม่ได้มีส่วนกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจแต่อย่างใด เพราะวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจขึ้นกับผู้ใช้อำนาจหรือผู้มีปัจจัยตัวนี้มากกว่า.

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติของอำนาจ, บัณฑิตที่ก่อให้เกิดอำนาจ, และเป้าหมายของการใช้อำนาจมีความสัมพันธ์กัน คือ

บัณฑิตที่ก่อให้เกิดอำนาจ จะเป็นหลักในความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการใช้อำนาจ และเป้าหมายของการใช้อำนาจ บัณฑิตที่ก่อให้เกิดอำนาจมีทั้งที่เป็นกรอบกำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจ และบางชนิดก็ไม่ได้เป็นกรอบกำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจ

บัณฑิตที่มีส่วนเป็นกรอบกำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจ คือแหล่งกำเนิดจากสวรรค์, สถานะและตำแหน่งสูงในรัฐ, ธรรมะ, รูปร่างที่สวยงาม เช่น การมีธรรมะ ธรรมะก็จะเป็นกรอบที่สำคัญในการกำหนดวิธีการ ซึ่งอาจจะออกมาในลักษณะเปิดเผย, ซื่อตรง, ไม่ทำร้ายผู้อื่น, เห็นอกเห็นใจผู้อื่น, ช่วยเหลือผู้อื่น หรือเป้าหมายการใช้อำนาจอาจจะเพื่อความสงบสุขในสังคม เพื่อความเจริญรุ่งเรืองในสังคม เพื่อตนเองแต่ไม่ได้ก่อความเดือดร้อนแก่ใคร เป็นต้น ส่วนบัณฑิตอื่น ๆ ก็มีลักษณะเหมือนกัน คือ เป็นกรอบกำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจ

บัณฑิตบางอย่างไม่มีส่วนกำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจ คือ ความรู้ทางเวทมนต์คาถา, ของวิเศษประจำตัว ฯลฯ ผู้มีอำนาจจะเป็นผู้กำหนดวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจด้วยตัวของเขาเอง

เมื่อพิจารณาจากส่วนทั้งหมดของบัณฑิตต่าง ๆ แล้ว จะเห็นว่า สิ่งสำคัญในการกำหนดวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมายของการใช้อำนาจนั้นไม่ใช่กรอบของบัณฑิตเฉพาะเป็นหลัก แต่สิ่งสำคัญขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจแต่ละฝ่าย, แต่ละชนิด แต่ละบุคคลมากกว่าว่าเขาจะใช้อำนาจด้วยวิถีใดและเป้าหมายอะไร

วรรณกรรมมักจะแยกผู้มีอำนาจเป็น 2 ฝ่ายที่สำคัญ คือ ฝ่ายธรรมะและฝ่ายอธรรม ฝ่ายธรรมะ เช่น พระอินทร์, พระศรีสรี, ผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์, ฝ่ายอธรรม เช่น ยักษ์, เป็นต้น และผู้มีอำนาจบางชนิดก็มีทั้งธรรมะและอธรรมปะปนกันไป ฝ่ายธรรมะมีกรอบกำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจ ฝ่ายอธรรมก็มีกรอบกำหนดเป้าหมายและวิธีการใช้อำนาจว่าจะทำอย่างไรและเพื่ออะไรกัน

แต่ในความเป็นจริงแล้ว กรอบเหล่านี้มีบทบาทส่วนหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่บทบาทชี้ขาด เพราะบทบาทชี้ขาดอยู่ที่ตัวผู้มีอำนาจนั้นเป็นสำคัญว่าเขาจะทำอะไรและทำอย่างไร เช่น ฝ่ายธรรมะ มีกรอบเรื่องธรรมะ เป็นตัวกำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้

อำนาจ แต่ผู้มีอำนาจก็ไม่ได้ใช้กรอบนั้นเสมอไปอย่างเคร่งครัดแต่อย่างใด บัจฉิทางจิตวิทยาส่วนตัว เช่น ความโลภ, ความโกรธ, ความหลง หรือความต้องการเฉพาะตัวของผู้มีอำนาจจะเป็นตัวชี้ขาดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจ บางครั้งอาจจะใช้วิธีการรุนแรง, บางครั้งอาจไม่รุนแรง, บางครั้งทำร้ายผู้อื่น, บางครั้งไม่ทำร้ายผู้อื่น ส่วนเป้าหมายของการใช้อำนาจบางครั้งอาจเพื่อส่วนรวม, เพื่อศาสนา, บางครั้งเพื่อตนเองพร้อมกับก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นก็ได้ และบัจฉิแห่งอำนาจหลายอย่างก็ไม่ได้มีส่วนเป็นกรอบกำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจแต่อย่างใด เช่น บัจฉิแห่งอำนาจหลายอย่างก็ไม่ได้มีส่วนเป็นกรอบกำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจแต่อย่างใด เช่น บัจฉิด้านความรู้เรื่องเวทมนต์คาถาต่าง ๆ บัจฉิตัวนี้ไม่ได้กำหนดอะไรเลยเป็นบัจฉิลักษณะทั่วไปเท่านั้น นั่นคือ ผู้ที่มีอำนาจซึ่งมีบัจฉิตัวนี้ เขาจะกำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจของเขาขึ้นมาเอง เช่น บางครั้งอาจใช้วิธีการที่รุนแรง บางครั้งไม่รุนแรง, บางครั้งทำร้ายผู้อื่น, บางครั้งไม่ทำร้ายผู้อื่น หรือเป้าหมายของการใช้อำนาจ บางครั้งอาจเพื่อสังคม, เพื่อศาสนา แต่บางครั้งเพื่อตนเองพร้อมกับก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นไปด้วย ดังนั้น วิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจจึงไม่แน่นอน

ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่า บัจฉิที่ก่อให้เกิดอำนาจมีบทบาทกำหนดเป้าหมายและวิธีการใช้อำนาจส่วนหนึ่ง แต่โดยทั่วไปและโดยสภาพความเป็นจริงส่วนใหญ่แล้วผู้มีอำนาจจะเป็นผู้กำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจด้วยตัวของเขาเอง

เมื่อนำแนวคิดเหล่านี้มาเปรียบเทียบกับแนวคิดของตะวันตก เช่น Machiavelli และ Plato แล้วจะเห็นถึงความเหมือนกันและแตกต่างกัน คือ

แนวคิดทั้ง 3 เหมือนกันในแง่ที่เชื่อมั่นในการปกครองของชนชั้นสูงทั้งสิ้น เพราะเห็นว่า ผู้ที่มีอำนาจจะต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากผู้อื่นในสังคม ดังนั้น เมื่อเชื่อมั่นในชนชั้นสูง โดยเฉพาะเชื่อมั่นในตัวผู้ปกครองแล้ว ก็ย่อมจะให้ความสำคัญกับผู้ปกครองกว่าสิ่งอื่นใด ผู้ปกครองจะเป็นผู้กำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจ เช่น Plato เขาก็ให้ความสำคัญกับราชาปราชญ์มาก ผู้ปกครองเช่นนี้จะเป็นผู้กำหนดวิธีการใช้อำนาจว่าจะใช้อย่างไร และกำหนดเป้าหมายของการใช้อำนาจว่าจะทำอย่างไร เป้าหมายที่วางนั้นก็เพื่อสร้างความยุติธรรมในสังคม Machiavelli เช่นกัน เขาก็ให้ความสำคัญกับผู้ปกครองมาก ผู้ปกครองจะเป็นตัวกำหนดวิธีการและเป้าหมาย

ของการใช้อำนาจ โดยเฉพาะเรื่องการพลิกแปลงสถานการณ์ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ปกครอง ผู้ปกครองก็จะใช้สติปัญญาและความสามารถของเขาในการอาศัยสถานการณ์เพื่อสร้างและรักษาอำนาจของตน ดังนั้น กรอบในการกำหนดวิธีการและเป้าหมายของการใช้อำนาจ ถ้ามีก็ไม่มีบทบาทนัก แต่ตัวผู้ปกครองจะมีบทบาทมากที่สุดเป็นตัวชี้ขาดและเป้าหมายของการใช้อำนาจ

ในเมื่อทั้ง 3 แนวคิด คือ อีสาน, Plato , Machiavelli ล้วนเชื่อมั่นในชนชั้นสูง ดังนั้น อัตวิสัยหรือค่านิยมของผู้ปกครอง จึงเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการกำหนดวิธีการใช้อำนาจและเป้าหมาย ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจบางชนิดสามารถเป็นกรอบการใช้และเป้าหมายของการใช้อำนาจได้บ้าง แต่สิ่งชี้ขาดอยู่ที่ตัวผู้ใช้อำนาจว่าจะใช้อย่างไรและเพื่อเป้าหมายอะไรกัน

ส่วนที่แตกต่างกันคือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจในหลาย ๆ ปัจจัยที่อีสานมี แต่นักคิดตะวันตกส่วนใหญ่ไม่เน้นในการศึกษาเรื่องนี้ เช่น สวรรค์, ชรรมะ, โสยศาสตร์ อีสานชี้คัมภีร์ในอิทธิพลของความเชื่อลึกลับและศาสนา มาก แต่ตะวันตกไม่เน้นเรื่องนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจแต่ละชนิดในเรื่องการใช้อำนาจ

ดังที่กล่าวไปแล้วในบทก่อนว่า ตามความเชื่อในวรรณกรรมนิทานอีสานนั้น เชื่อว่าผู้มีอำนาจนั้นในจักรวาลนี้มีหลายชนิด มนุษย์เป็นเพียงผู้มีอำนาจหนึ่งในจักรวาลเท่านั้น ผู้มีอำนาจแต่ละชนิดที่ปรากฏการแสดงอำนาจที่ชัดเจนและมีบทบาทมาก นอกจากมนุษย์แล้วยังมีพระอินทร์, พระศรีสรี, ยักษ์, สัตว์, ผี ค่าย ผู้มีอำนาจชนิดต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีสภาพเป็นรัฐ มีผู้ปกครอง มีประชาชน และมีอาณาเขตของตนทั้งสิ้น เช่น ยักษ์ ก็มีสภาพเป็นรัฐ มีพญายักษ์เป็นผู้ปกครอง มีพลเมืองยักษ์เป็นผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง มีปราสาทราชวัง, มีอาณาเขต, มีกองทหารเป็นของตน สัตว์ก็เช่นกัน รัฐของพญาครุฑ ก็จะมีพญาครุฑเป็นผู้ปกครอง มีครุฑต่าง ๆ เป็นพลเมือง มีกองทัพ, มีอาณาเขตบริเวณ มีที่ปักเป็นปราสาทราชวังของตน มนุษย์, พระอินทร์ ผี ก็เช่นกัน ต่างก็มีสภาพเป็นรัฐ เว้นแต่พระศรี เท่านั้นที่ไม่ได้มีสภาพเป็นรัฐ เพราะเป็นนักบวชที่ชอบสันโดษ ชอบความสงบและอาศัยป่าเขา แต่ก็มีอำนาจมากเช่นกัน

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่าง ๆ ในเรื่องการใช้อำนาจ ที่สำคัญคือ

1. การร่วมมือกัน

ถึงแม้ว่าในจักรวาลจะมีผู้ที่มีอำนาจอยู่หลายชนิด แต่ว่า แต่ละรัฐ แต่ละชนิดก็ มักจะมีการแบ่งพรรคพวกกันเสมอ ที่สำคัญอาจแบ่งได้เป็น 2 อย่างคือ ฝ่ายธรรมะและ ฝ่ายอธรรม การแบ่งเช่นนี้ เพราะวาทกรรมนิทานอีสานเป็นวรรณกรรมศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การสั่งสอนศาสนา ดังนั้น วรรณกรรมนิทานอีสานจึงจะแบ่งไว้ด้วยว่า ฝ่ายใดคือฝ่ายธรรมะ ฝ่ายใดที่เป็นฝ่ายอธรรม ฝ่ายธรรมะถือว่าเป็นฝ่ายที่ดี ความดีที่ว่าเป็นคือ เป็นการทำให้เชิดชูปกป้อง รักษาศาสนาและเพื่อสาธารณชน ฝ่ายอธรรม ถือว่าเป็นฝ่ายที่ไม่ดี คือ ชอบทำในสิ่งที่ขัดกับหลักศาสนา ชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ดังนั้น การร่วมมือที่ว่าเป็น ก็คือ การร่วมมือเป็นฝ่าย, เป็นพรรคพวกตน เช่น ฝ่ายธรรมะ โดยทั่วไปแล้วก็คือ พระอินทร์, มนุษย์, พระศรีสรี ทั้ง 3 ส่วนนี้มักจะให้การร่วมมือ, อุปถัมภ์ค้ำชูซึ่งกันและกันเสมอ ที่สำคัญคือ ผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์นั้นถือเป็นหลักและเป็นหัวใจที่แสดงบทบาทมากที่สุดในวรรณกรรม เพราะนอกจากวรรณกรรมจะเพื่อศาสนาแล้ว ยังเป็นการให้ความสำคัญและเชิดชูผู้ปกครองในระบอบกษัตริย์ด้วย

ผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์ก็จะแสดงบทบาทในการใช้อำนาจมากมายทั้งเพื่อส่วนตัว และเพื่อส่วนรวม ในการใช้อำนาจเหล่านี้ หลาย ๆ ครั้งก็มักจะทำให้เกิดความขัดแย้ง, ความเสียหายและความยากลำบากได้ แต่ว่าเนื่องจากเป็นฝ่ายธรรมะ ดังนั้น พระอินทร์และพระวิศ्वิศจึงคอยอุ้มชูและช่วยเหลืออยู่เสมอ ผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์ไม่ว่าจะทำอะไรจึงมีผู้ที่คอยช่วยเหลือคอยดูแลพิทักษ์รักษาอยู่เสมอ

ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายอธรรม กลุ่มนี้ก็จะใช้อำนาจในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ยักษ์ เป็นฝ่ายอธรรมชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เมื่อคนทำอะไรไปก็มักจะมีพรรคพวกของตนคอยอุ้มชู, คอยช่วยเหลือเช่นกัน กลุ่มนี้มักจะไม่ค่อยมีเหตุผลในเรื่องความดีหรือเลวเท่าไรนัก แต่มองว่า ถ้าเป็นพวกของตนแล้ว เมื่อประสบกับปัญหาและความเดือดร้อนต่าง ๆ ก็จะต้องช่วยเหลือเสมอ ส่วนที่ วรรณะกรรมไม่กล่าวถึงมากนัก

ส่วนสัตว์นั้นขึ้นกับชนิดของสัตว์มากกว่า คือ บางชนิด, บางตัว, ก็เป็นฝ่ายธรรมะ แต่บางตัวก็เป็นฝ่ายอธรรม

ดังนั้น การร่วมมือกันจึงเป็นการร่วมมือในด้านความช่วยเหลือกลุ่มและพรรคพวกของตนในเรื่องอำนาจ

2. การขัดแย้ง

ในเมื่อจักรวาลมีหลายรัฐ หลายกลุ่ม หลายพวก ดังนั้น ความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นเสมออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การขัดแย้งทางความคิด, การขัดแย้งในผลประโยชน์ การขัดแย้งในอำนาจ ฯลฯ การขัดแย้งมีสาเหตุที่สำคัญคือ สรรพสิ่งต่าง ๆ ยังมีความโลภ, ความโกรธและความหลงอยู่ ยังไม่ใช่ผู้ที่ละกิเลส ยังไม่ใช่ผู้ที่บริสุทธิ์ ดังนั้น การขัดแย้งจึงเป็นปรากฏการณ์ทั่วไปในสังคมต่าง ๆ การขัดแย้งที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสานส่วนใหญ่ก็คือการขัดแย้งระหว่างฝ่ายธรรมะและฝ่ายอธรรม วรรณกรรมต้องการสอนศาสนา ดังนั้นจึงต้องแย่งและแสดงให้ชัดเจนว่า ฝ่ายใดคือฝ่ายธรรมะและฝ่ายใดคือฝ่ายอธรรม รูปธรรมที่เด่นชัดของฝ่ายอธรรมคือยักษ์ ยักษ์กลายเป็นสัญลักษณ์ของความเลว เพราะชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น, เช่น การลักพา, ทำหิน, ทำร้ายผู้อื่น นี่เป็นสิ่งที่ขัดกับศาสนา และศาสนาประนามพฤติกรรมเช่นนี้ ยักษ์มักจะเป็นผู้ก่อความเดือดร้อนเช่น ลักพาภรรยาของผู้อื่น, ก่อสงคราม, ทำหินผู้อื่น พฤติกรรมเช่นนี้จึงไม่ควรจะเอาเป็นแบบอย่าง

ส่วนอีกฝ่าย เช่น พระวิศลี, มนุษย์, เป็นฝ่ายธรรมะ ในเมื่อจักรวาลแบ่ง เป็นฝ่ายธรรมะและฝ่ายอธรรม ดังนั้น 2 ฝ่ายนี้จึงย่อมมีแนวคิด, มีความเชื่อ, มีอุดมการณ์ และมีผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน การขัดแย้งกันจึงเกิดขึ้นเป็นประจำโดยเฉพาะการใช้ ความรุนแรงเข้าแก้ไขปัญหา

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจต่าง ๆ ในจักรวาลจึงมี 2 อย่าง คือ มีทั้งการร่วมมือและการขัดแย้ง โดยจะมีการแบ่งเป็นฝ่ายคือ ฝ่ายธรรมะและฝ่ายอธรรม การกล่าวถึงการแบ่งฝ่ายเช่นนี้เป็นลักษณะทั่วไปเท่านั้น แต่รายละเอียดรูปธรรมก็จะต้องมีการพิจารณาอีกครั้ง เช่น ยักษ์โดยส่วนใหญ่ล้วนแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดี แต่อาจจะมียักษ์บางตัวซึ่งมีจำนวนน้อยมากซึ่งเป็นฝ่ายธรรมะก็ได้ หรือสัตว์เช่นกัน โดยส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมที่ไม่ดี แต่อาจจะมีบางส่วนซึ่งเป็นส่วนน้อยที่ทำความดีก็ได้ ส่วนผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์นั้นโดยทั่วไปถูกมองว่าเป็นผู้ที่ดี แต่พฤติกรรมบางอย่างที่เป็นรูปธรรมอาจไม่ดีก็ได้

ตราบิตที่สิ่งมีชีวิตยังมีความโลภ, โกรธ, หลง และมีกิเลสอยู่ตราบนั้น ความขัดแย้ง, บั่นบ่วน จะยังมีอยู่ต่อไปอย่างไม่มีทางที่จะหยุดยั้งได้ เพราะสิ่งเหล่านี้คือ ธาตุแท้ของสรรพสิ่งที่มีชีวิตแต่ละฝ่ายในจักรวาล และตัวนี้เองเป็นตัวก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง, ความไม่สงบสุขในจักรวาล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุป

ภาพรวมทั้งหมด

เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับเป้าหมายของการใช้อำนาจ

เมื่อผู้หนึ่งผู้ใดมีอำนาจขึ้นมา เขาก็ย่อมจะใช้อำนาจไปเพื่อเป้าหมายและจุดประสงค์ต่าง ๆ บางครั้งก็ใช้อำนาจไปเพื่อส่วนตัว บางครั้งก็ใช้อำนาจไปเพื่อส่วนรวม การใช้อำนาจเพื่อส่วนตัวก็ยิ่งแยกออกเป็น 2 อย่างที่สำคัญ คือ การทำเพื่อส่วนตัวโดยที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และการทำเพื่อส่วนตัว โดยทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนตามไปด้วย การใช้อำนาจเพื่อส่วนรวมก็ยังมีเนื้อหาแยกย่อยไปอีกว่า ทำเพื่อส่วนรวมนั้นมากขนาดไหน ให้คุณค่าและผลประโยชน์ต่อส่วนรวมมากแค่ไหน

การใช้อำนาจเพื่อส่วนตัวและส่วนรวมโดยทั่วไป ผู้มีอำนาจต่าง ๆ มักจะทำ 2 อย่างนี้ควบคู่กันไป เพียงแต่ว่าส่วนตัวน้อยกว่าส่วนรวมหรือส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม

การใช้อำนาจเพื่อความดีสูงสุดก็คือ ทำเพื่อศาสนาและสาธารณชน แสดงออกเป็นรูปธรรม เช่น การทำบุญ, ทำทาน, ช่วยเหลือประชาชน, สั่งสอนศาสนา ทำให้สังคมดำเนินชีวิตไปตามหลักศาสนา, การใช้อำนาจเพื่อความเลวที่สุด คือ การทำสิ่งที่ตรงข้ามกับหลักของศาสนา เช่น การลักพา, ฆ่าฟัน, การก่อสงคราม เป็นต้น ผลของการใช้อำนาจไปในทางที่ดี จะทำให้ผู้ที่ใช้อำนาจนั้นมีอำนาจมากยิ่งขึ้น และจะประสบความสุขความสบาย ไม่มีความเดือดร้อนแต่อย่างใดทั้งในโลกนี้และโลกหน้า บ้านเมืองและรัฐของผู้นั้นก็จะมีแต่สันติสุข ร่มเย็น ประชาชนอยู่ดีกินดีหัวหน้ากัน ผลของการใช้อำนาจในทางที่เลวคือ จะทำให้ผู้มีอำนาจนั้นพบแต่ความทุกข์ยากลำบาก ดำเนินชีวิตอย่างไม่ปกติสุข อำนาจที่ตนเองมีก็จะถูกทำลายไป บางครั้งชีวิตตนเองก็อาจจะถูกทำลายลงไปด้วย บ้านเมืองและรัฐของตนก็จะพบแต่ความลำบาก รุนวาย สังคมปั่นป่วนไม่มี--ความสงบสุขแต่อย่างใด

กฎแห่งกรรมและกิเลสของผู้มีอำนาจ จะเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ผู้มีอำนาจต่าง ๆ ใช้อำนาจของตนไปอย่างไร ผู้ที่สร้างกรรมดีเอาไว้มากกิเลสน้อย ก็มักจะใช้อำนาจไปทางที่ดีคือ เพื่อศาสนาและสาธารณชนเป็นสำคัญ ถึงแม้ว่าบางครั้งจะทำเพื่อส่วนตัว แต่ก็ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน หรือถ้าทำความเลวบ้าง เช่นมีการรบราฆ่าฟันกัน--บ้างก็เป็นรองและไม่ใช้เป็นผู้ริเริ่มก่อความรุนแรงก่อน พฤติกรรมหลักสำคัญก็ยังคงเป็นการ

ทำเพื่อความดีอยู่นั่นเอง ผู้มีกรรมชั่วมากในชาติปางก่อน ก็มีกิเลสมาก ก็จะมีผลตกมา
ถึงชาตินี้ คือ มักจะนิยมใช้อำนาจที่เลว, ชัดศาสนา, ต่อต้านและไม่สนใจศาสนา ชอบ
ทำเรื่องเดือดร้อนแก่ผู้อื่นเสมอ ทำให้สังคมวุ่นวายมาก บุคคลและสิ่งที่มีอำนาจต่าง ๆ
จะมีเป้าหมายของการใช้อำนาจที่เหมือนกันและแตกต่างกัน บางครั้งก็เหมือนกันมาก
บางครั้งก็เหมือนกันน้อย บางครั้งก็เหมือนกันบางส่วน แตกต่างกันบางส่วน เป็นต้น

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจของผู้มีอำนาจแต่ละชนิดก็สำคัญมาก เพราะเป็นกรอบ
ที่สำคัญในการกำหนดเป้าหมายการใช้อำนาจว่าจะใช้เพื่ออะไร, อย่างไร ผู้ที่มีปัจจัยใน
ด้านแหล่งกำเนิดจากสวรรค์, การมีธรรมะมาก มักจะใช้อำนาจเพื่อความดีเป็นหลัก ผู้
ที่ไม่มีปัจจัยเช่นนี้ มีปัจจัยอื่นที่ตรงข้ามกับศาสนา ปัจจัยเช่นนี้ก็จะมีส่วนให้ผู้อื่นสร้างความ
เลวขึ้นมาหรือบางครั้งอาจจะทำดีบางส่วน, เลวบางส่วนก็ได้ อย่างไรก็ตามกรอบที่ว่านี้
ก็ไม่ใ้กำหนดพฤติกรรมการใช้อำนาจเสมอไปในทุกกรณี ผู้มีอำนาจยังมีเสรีภาพที่จะใช้
อำนาจตามค่านิยมและความต้องการของตนได้

คุณสมบัติของอำนาจในตัวของมันเอง ไม่มีความหมายทางคุณค่า (ดีหรือเลว)
แต่การใช้อำนาจและผลของการใช้อำนาจต่างหาก ที่ทำให้เกิดผลทางคุณค่า (ดีหรือเลว)
คำว่า ดี หรือเลวนี้ มีมาตรการวัด คือ เพื่อศาสนา และสาธารณะชนเป็นสำคัญว่าเป็นสิ่งที่
ดี ส่วนสิ่งที่เลวคือ การทำตรงข้ามกับคำสอนของศาสนาและมักจะก่อความเดือดร้อนแก่
ผู้อื่นเสมอ สังคมจะไม่สงบสุข

แนวคิดอิสานในเรื่อง เป้าหมายของการใช้อำนาจบางอย่างก็เหมือนกับ แนว
คิดตะวันตกบางอย่างก็แตกต่างจากแนวคิดตะวันตก โดยเฉพาะเมื่อนำเอาแนวคิดของ
Plato และ Machiavelli มาเปรียบเทียบแล้วจะเห็นได้ว่า ส่วนที่เหมือนกัน
คือ เป้าหมายการใช้อำนาจเพื่อสังคม แม้ Plato จะใช้คำว่าความยุติธรรมในสังคม
ก็ตาม แม้รายละเอียดจะแตกต่างกันบ้าง เช่น สังคมที่ดีของ Plato คือสังคมที่มีการ
แบ่งแยกชนชั้นที่ชัดเจนและแต่ละชนชั้นทำตามหน้าที่ของตนไม่ก้าวก้าวกัน และมีผู้ปกครอง
เป็นราชาปราชญ์ เป็นต้น ส่วนของอิสาน สังคมที่ดี คือสังคมที่สันติสงบสุข ยึดแนวค้ำ-
เนินชีวิตตามหลักศาสนา ส่วน Machiavelli แล้วต่างจากอิสานมาก เพราะ
Machiavelli เห็นว่า เพื่ออำนาจของผู้ปกครองเป็นหลัก การทำทุกอย่างล้วนมีจุด
ประสงค์สำคัญที่การรักษาอำนาจ, ขยายอำนาจของผู้ปกครองและเขานิยมใช้ความรุนแรง
ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ความแตกต่างของการใช้อำนาจเช่นนี้ เพราะแนวคิดอิสาน

ได้รับอิทธิพลจากศาสนามาก แต่ Machiavelli ต่อด้านศาสนาอย่างรุนแรง

ปัจจุบันนี้สังคมอีสานเปลี่ยนไปมาก วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญขึ้น แนวคิดประชาธิปไตยแพร่หลายเข้ามามาก ดังนั้น เป้าหมายการใช้อำนาจของผู้นำหรือผู้ปกครองจึงมีลักษณะผสมผสาน ระหว่างแนวคิดเก่ากับแนวคิดใหม่ คือ ยังมีการให้ความสำคัญกับการทำเพื่อศาสนาและสาธารณชนอยู่มาก โดยเฉพาะศาสนา ผู้นำทุกคนล้วนยังต้องทำเพื่อศาสนาอยู่ หรืออย่างน้อยต้องแสดงให้เห็นว่า คนยังยึดมั่นในศาสนาอยู่ สังคมจึงจะยอมรับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย